

วิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว
Way of life of Mon Koh-Kred amidst the Course of Tourism-
based Development

ดาบตำรวจหญิง ดวงพร แดงเฟื่อง

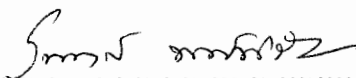
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
พฤษภาคม 2552
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

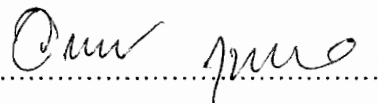
วิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว
ได้รับการอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

วันที่ 20 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2552

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลฤดี พงษ์ศิริบุญญ์)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

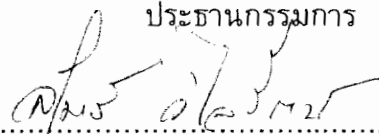
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรรถรรศน์ กุศลกุล)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

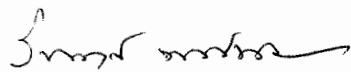
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บังอร พลเดชา)

ประธานกรรมการ

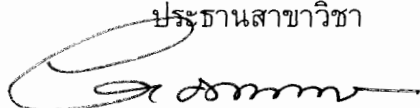
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมาลี วิไลรัตน์)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลฤดี พงษ์ศิริบุญญ์)

ประธานสาขาวิชา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผานิดดา อัจฉริยะนนท์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(อาจารย์พิศาล บุญผูก)

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

ดาบตำรวจหญิงดวงพร แดงเฟื่อง. (2552). วิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว (วิทยานิพนธ์) ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. คณะกรรมการควบคุม :
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลฤดี พงษ์ศิริบุญ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถรงค์ กุศลกุล.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนเกาะเกร็ดที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว 2) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชาวมอญเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสพัฒนาการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ชาวมอญที่อาศัยอยู่ในหมู่ 1 (บ้านลัดเกร็ด) ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 21 คน

ผลการวิจัย พบว่า บริบทชุมชนเกาะเกร็ดที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ภูมิประเทศที่งดงาม มีวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง และประเพณีเข้าพรรษา มีภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญ และอาหารที่ได้รับการสืบทอดจากชาววังสมัยรัชกาลที่ 5

วิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ด ท่ามกลางกระแสพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า ด้านเศรษฐกิจชาวมอญเกาะเกร็ดได้พัฒนาอาชีพเพิ่มมากขึ้น เช่น การทำเครื่องปั้นดินเผาในครัวเรือนและขายของที่ระลึก อาหาร เครื่องดื่ม ใช้บ้านเป็นโฮมสเตย์ เกิดอาชีพบริการต่างๆ มากขึ้น เช่น เรือเช่า และรถจักรยานเช่า เป็นต้น

ด้านสังคม พบว่า ชาวมอญเกาะเกร็ดยังให้ความสำคัญกับการมีความสัมพันธ์ในชุมชน การเสียสละเวลาให้กับกิจกรรมชุมชนมีน้อยลง การแสดงการมีส่วนร่วม มีการเปลี่ยนแปลงเป็นในลักษณะของการบริจาคเงินและสิ่งของแทน การเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญต่างๆ ส่วนความสัมพันธ์ในครอบครัวสมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้กันน้อยลง เพราะต่างคนต่างมีอาชีพของตัวเอง แต่เครือญาติส่วนใหญ่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงกัน ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติยังมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

ด้านวัฒนธรรม พบว่า วัฒนธรรมประเพณีและการแสดงต่างๆ เน้นเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณค่าและสาระของประเพณีในอนาคตได้ ส่วนภาษามอญมีการใช้น้อยลง และอาจสูญหายได้ เพราะกลุ่มที่ยังใช้ภาษามอญเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ เยาวชนและมอญรุ่นใหม่ไม่สามารถพูดภาษามอญได้

Doungpron Dangfaung. (2009). Way of life of Mon Koh-Kred Amidst the course of Tourism-Based Development. Master Thesis M.A. (Social Sciences for Development). Bangkok : Graduate School, Chandrakasem Rajabhat University. Advisor Committee: Asst.Prof.Dr.Wimonruedee Phonghirun, Asst.Prof. Oratat Kusolkul.

There are two objectives of this research including 1) the study of context of Koh-Kred community that supports to be developed as a tourist attraction 2) the study of way of life of the Mon people on Koh-Kred Island amid current economic, social and cultural developments. The study has been conducted with qualitative research. Data has been collected by in-dept interview of fifteen Mon people living in Village No. 1 (Lad Kred Village), Koh-Kred Sub-district, Koh-Kred District, Nonthaburi Province. For social phenomenon concerning relative system and community relationships, the research results have shown as follows :

It has been found that context of Koh-Kred Island that supports to be developed as a tourist attraction consists of culture and tradition of the Mon people, especially, the Songkran festival which put together belief-related ceremony and play including Saba Game (Patella), Ram Chao (God Respect Paying Dance), rice in ice water procession or the Loy Krathong festival and the Buddhist Lent Day as the Mon people truly believe in Buddhism, earthenware which is a traditional intellect developed as a tourist product, food inherited from palace during the reign of King Rama V including meat dish like rice in ice water, fried fish patty and desserts include auspicious sweets, etc. Moreover, Koh -Kred is situated on the island in the middle of river; therefore, it contains geographical characteristics that can be developed to be waterway and cultural tourist attraction.

For way of life of the Mon people on Koh-Kred, Pak Kred District, Nonthaburi Province, in terms of economy, it has been found that more jobs have been created for the Mon people comprising household earthenware industry, trade such as sales of earthenware, souvenirs, food and water. Most of them use space under their houses and in front of their houses as places for selling products. Home stay and other services have been created such as boat and bicycle rents, etc.

For social aspect, it has been found that the Mon people on Koh-Kred community have good relationships. The community has been developed. Within the community, there are concrete roads which are more convenient. Time contribution to

the community has reduced as most people focus on their businesses. Contribution has changed to donation of money and things instead of participation in merit making ceremonies. Festival seasons are the best times for businesses as there are a large number of tourists. For relationships in family, people have less time as they must work. However, most people live near their relatives; therefore, they still have good relationships among themselves.

For cultural aspect, it has been found that beauty of culture and tradition has been applied to tourist business which may affect value and real content of tradition in the future. The Mon language has been used less and may disappear because people who can speak the Mon language are the elderly while new generation of the Mon people can not speak Mon anymore.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง วิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยวบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลสำคัญหลายท่าน ท่านแรก คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลฤดี พงษ์ศิริบุญ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำปรึกษา แนะนำ แก้ไขปรับปรุงอยู่เป็นระยะๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

ขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถรศน์ กุศลกุล กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่คอยติดตาม ทวงถาม และให้คำแนะนำเสมอมา ขอขอบคุณอาจารย์สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ทั้งในหลักการคิด ความรู้ วิชาการต่างๆ อันเป็นพื้นฐานในการบูรณาการความรู้ในการจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ที่ขาดไม่ได้ คือ อาจารย์พิศาล บุญผูก และชาวมอญที่เกาะเกร็ด โดยเฉพาะท่านเจ้าอาวาส วัดปรมย์ยิกาวาส อดีตนายอำเภอวัชรินทร์ โจรนพาศิษย์ ที่ได้เล่าถึงวิถีชีวิตชาวมอญและการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายขอขอบคุณครอบครัวที่คอยเป็นกำลังใจ ผลักดันให้มีความพยายาม อดทน และรอคอย เพื่อให้วิทยานิพนธ์เสร็จสิ้นด้วยดีตลอดมา

ด.ด.หญิง (ดวงพร แดงเฟื่อง)

20 พฤษภาคม 2552

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต	5
แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม	6
วิกฤตการณ์เศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540	20
การพัฒนาการท่องเที่ยว	23
แผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนนทบุรี	29
ชุมชนเกาะเกร็ด	30
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	44
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	48
ประชากร	48
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	48
การเก็บรวบรวมข้อมูล	49
การตรวจสอบข้อมูล	50
การวิเคราะห์ข้อมูล	50

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	51
ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก	51
ตอนที่ 2 บริบทชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	52
ตอนที่ 3 วิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ดในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว	62
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	75
สรุปผลการวิจัย	75
การอภิปรายผล	77
ข้อเสนอแนะ	81
บรรณานุกรม	83
ภาคผนวก	88
ประวัติย่อผู้วิจัย	92

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อเศรษฐกิจของประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่นำเงินตราเข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ.2548 มีนักท่องเที่ยวจากต่างชาติเดินทางเข้ามาเที่ยวในประเทศไทย 11.52 ล้านคน คิดรายได้เป็นจำนวนเงินถึง 367,380 ล้านบาท (www.tat.or.th) นอกจากนี้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ กระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่างๆ อย่างรวดเร็วและทั่วถึงมากกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ ทำให้รัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญจึงได้นำการท่องเที่ยวมาเป็นกลยุทธ์อย่างหนึ่งของการพัฒนาประเทศ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินงาน คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มีหน้าที่กำหนดนโยบายและสร้างกลยุทธ์ที่สำคัญต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ผลงานที่สำคัญและโดดเด่นก็คือในช่วงปี 2541 - 2542 ได้กำหนดให้เป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยภายใต้สโลแกน “อเมซิ่งไทยแลนด์” (Amazing Thailand) หรือปีการท่องเที่ยวไทย หลังจากนั้นก็มีโครงการต่างๆ ตามมาหลายโครงการ (กานต์รวี จิระโกคิน. 2544) กล่าวคือ เป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีการพัฒนา และอยู่ในความนิยมของนักท่องเที่ยว เพราะจะก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาล ในแง่ของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยแล้วกลับไปชักชวน ขยายผลให้มีการเดินทางเพิ่มขึ้น ส่งผลให้รายได้เข้าประเทศเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงของประเทศให้เป็นที่รู้จักในสังคมโลก (คณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬาอาเซียน, 2540 : 2)

ประเทศไทยมีลักษณะการท่องเที่ยวหลายลักษณะ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ทะเล ภูเขา น้ำตก และแหล่งท่องเที่ยวด้านวิถีชีวิต เช่น ประเพณี วัฒนธรรม อาชีพ ภาวะเศรษฐกิจของกลุ่มชนหรือชุมชน เป็นต้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้รุกเข้าไปทุกหนแห่งของประเทศไทย จึงเปรียบเหมือนดาบสองคม ส่วนหนึ่งสร้างรายได้ให้กับประเทศจำนวนมากสามารถเป็นดัชนีบ่งชี้ฐานะเศรษฐกิจระดับชาติ แต่อีกส่วนหนึ่งก็ทำลายสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เช่นเดียวกัน ซึ่ง อภิญา จิตรวงศนันท์ (2545 : 18 - 19) กล่าวว่า ความเกี่ยวข้องระหว่างชุมชนกับการท่องเที่ยวนั้น มีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกันทั้งทางตรงและทางอ้อม ยากที่จะหาเส้นแบ่งกันอย่างชัดเจน เพราะที่เกี่ยวข้องและเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับมีด้วยกัน 2 ทาง คือ

ทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสร้างงาน เกิดการพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการบริการท่องเที่ยว จนเกิดเป็นระบบตลาด มีการจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องมือ เครื่องใช้

และปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นต่อการบริการท่องเที่ยว ระบบการผลิตวัตถุดิบท้องถิ่นเพื่อป้อนระบบตลาดสมาชิกในชุมชนมีรายได้ใหม่ที่เกิดจากการท่องเที่ยว เพิ่มเติมจากรายได้ประจำจากแหล่งรายได้เดิมของชุมชน

ทางสังคม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการปะทะสังสรรค์ระหว่างกัน การดำเนินการด้านสาธารณูปโภค ระบบน้ำประปา ไฟฟ้า ถนน สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนเรื่องของสาธารณสุข ความสะอาดปลอดภัย มีการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว เป็นต้น

จังหวัดนนทบุรีเป็นอีกจังหวัดหนึ่งตอบสนองนโยบายการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวทางน้ำตามโครงการ “วันเดียวเที่ยวเมืองนนท์” ในช่วงปี อเมซิ่งไทยแลนด์ (Amazing Thailand) โดยการล่องเรือรอบเกาะเกร็ดและด้วยระยะทางที่ไม่ห่างจากกรุงเทพฯ สามารถเดินทางไป - กลับได้ภายใน 1 วัน การคมนาคมสะดวก กระแสของการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดจึงได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะเกาะเกร็ดเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ มีลักษณะเป็นเกาะกลางน้ำ มีชาวมอญที่มีภูมิปัญญาที่โดดเด่นด้านเครื่องปั้นดินเผา อาหาร ตลอดจนมีวัดที่สำคัญ ซึ่งเป็นศิลปะของชาวมอญ เกาะเกร็ดจึงเป็นสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ประกอบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่ประเทศไทยต้องเผชิญ ตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทยหันกลับมาท่องเที่ยวสถานที่ที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร ที่ใช้เวลาเดินทางไม่มากนัก เกาะเกร็ดซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร จึงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอีกแห่งหนึ่ง จังหวัดนนทบุรีได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและกำหนดให้พื้นที่เกาะเกร็ดเป็นพื้นที่ที่ต้องพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนนทบุรี มีการเปิดเกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2540 มีเป้าหมายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ดให้เติบโต รณรงค์ฟื้นฟูประเพณีที่สำคัญๆ ตลอดจนส่งเสริมอาชีพหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญขึ้นมาใหม่ เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวนับตั้งแต่นั้นมา เกาะเกร็ดกลายเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (ชมรมสร้างสรรค์สังคม. 2541 : 2)

ชาวมอญเหล่านี้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่จึงเป็นชาวไทยที่สืบเชื้อสายมาจากชาวมอญทำให้ชาวมอญเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากชุมชนชาวไทยอื่นๆ ทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น โบราณสถานและโบราณวัตถุที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งบางแห่งยังรักษาเอกลักษณ์เฉพาะของศิลปะมอญโบราณไว้ และในด้านขนบธรรมเนียมประเพณีที่ชาวไทยเชื้อสายมอญที่เกาะเกร็ดปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีสงกรานต์ การรำมอญ การสวมมนต์ด้วยภาษามอญและการประกอบอาชีพดั้งเดิมของชุมชนก็คือ การทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีการแกะสลักลวดลายอย่างสวยงามเรียกว่า “หม้อน้ำลายวิจิตร” ปัจจุบันนำไปเป็นตราประจำจังหวัดนนทบุรี เป็นต้น (นิรนาม. 2544) กระแสการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดทำให้ชาวเกาะเกร็ดมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีในปี พ.ศ.2544 เท่ากับ

29,529 บาท โดยเพิ่มจากปี พ.ศ. 2539 ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีเท่ากับ 26,606 บาท รวมทั้งการเข้ามาของการท่องเที่ยวซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตแบบเดิมๆ ที่เรียบง่ายเข้าสู่ระบบสังคมที่ได้รับการพัฒนาด้าน เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง (พัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด. 2542) และท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมที่เข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็วนี้ พวกชาวมอญต่างก็ต้องการความทันสมัย ความเจริญก้าวหน้าของเศรษฐกิจ และสังคมทัดเทียมกับคนไทย ดังนั้นจึงยอมรับความเจริญจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาหรืออาชีพ แต่ในขณะเดียวกันชาวมอญเกาะเกร็ดก็ยังยึดมั่นอยู่ในเอกลักษณ์ของตนเองและยังมีความผูกพันกับวัฒนธรรมเดิมของตนอยู่

จากความสำคัญข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิถีชีวิตของชาวมอญเกาะเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ท่ามกลางกระแสของการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ด ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว

ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชาวมอญที่เกาะเกร็ดหมู่ที่ 1 (บ้านลัดเกร็ด) อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ชาวมอญที่เกิดและอาศัยอยู่ในเกาะเกร็ดหมู่ 1 (บ้านลัดเกร็ด) ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัด ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดจังหวัด กลุ่มอาชีพ ครูอาจารย์ นักศึกษา ผู้สูงอายุและเจ้าของกิจการร้านค้า รวมจำนวน 21 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

นิยามศัพท์

1. **ชาวมอญเกาะเกร็ด** หมายถึง บุคคลที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่เป็นมอญ มีบิดามารดาเป็นมอญ พูดภาษามอญ มีวัฒนธรรมประเพณีแบบมอญ เรียกตัวเองว่าเป็นชาวมอญ เกิดและอาศัยอยู่ในเกาะเกร็ดหมู่ 1 (บ้านลัดเกร็ด) ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

2. **วิถีชีวิตชาวมอญ** หมายถึง แบบแผนการดำรงชีวิตของชาวมอญในเกาะเกร็ดด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 จนถึงปัจจุบัน

2.1 **ด้านเศรษฐกิจ** หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับอาชีพ วิธีการผลิต การบริการ การเกิดร้านค้า โฮมสเตย์และร้านขายของในชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดรายได้

2.2 **ด้านสังคม** หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตในด้านความเป็นอยู่ ครอบครัว และระบบความสัมพันธ์ของครอบครัวและเครือญาติ

2.3 **ด้านวัฒนธรรม** หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตในด้านความเชื่อ ประเพณี นาฏศิลป์ ดนตรี ภาษาและขนบมรดกต่าง ๆ

1.4 **การพัฒนาการท่องเที่ยว** หมายถึง แบบแผนและแผนการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมถึงความร่วมมือบริหารจัดการจากภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ให้มีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้พื้นที่นั้นๆ สามารถดึงดูด ความสนใจของนักท่องเที่ยวให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเริ่มในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา

3. **บริบทชุมชน** หมายถึง องค์ประกอบของชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัด นนทบุรี ที่ เป็นสิ่งจูงใจต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ด ได้แก่ สภาพภูมิประเทศ ประเพณี วัฒนธรรม อาหาร ศิลปะและสถาปัตยกรรมต่างๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเกาะเกร็ดซึ่งเกิดจากการพัฒนา การท่องเที่ยว เพื่อใช้ประโยชน์ในชุมชนเกาะเกร็ดต่อไป

2. นำข้อมูลเพื่อไปใช้ในการจัดทำแนวทางและวางแผนการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยว ให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

3. เป็นข้อมูลทางวิชาการของชุมชนเกาะเกร็ด เพื่อเผยแพร่และเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ ศึกษาต่อด้านวิถีชีวิตต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “วิถีชีวิตชาวมอญชุมชนเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว” ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
 - 2.1 ทฤษฎีภาวะทันสมัย
 - 2.2 ทฤษฎีสองระบบ
 - 2.3 ทฤษฎีวิวัฒนาการ
 - 2.4 ทฤษฎีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม
 - 2.5 การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
3. วิกฤตการณ์เศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540
4. การพัฒนาการท่องเที่ยว
5. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนนทบุรี
6. ชุมชนเกาะเกร็ด
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต

เพื่อทำความเข้าใจในเบื้องต้นเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวมอญ ผู้วิจัยได้ศึกษานิยามความหมายของวิถีชีวิตจากนักวิชาการหลายคนที่ได้เสนอไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ (2530 : 494) ให้ความหมายวิถีชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์จะต่อเนื่องเกี่ยวพันกันตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย อันมีกระบวนการต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกันตลอดเวลา แต่อาจจะแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและสภาพสังคม ซึ่งความเป็นไปในการดำรงชีวิต ก็คือ วิถีชีวิต

สุภางค์ จันทวานิช (2534 : 8) กล่าวว่า วิถีชีวิต หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่คนกลุ่มหนึ่งแสดงออก จะแตกต่างกันตามลักษณะทางสังคม ซึ่งหากคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดมีวิถีชีวิตเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น ก็อาจกล่าวได้ว่า คนกลุ่มนั้นมีวิถีชีวิตเฉพาะของตนเอง

ยศ สันตสมบัติ (2540 : 11) ได้สรุปความหมายตามแนวความคิดทางมานุษยวิทยาไว้ว่า วิธีชีวิตเป็นผลจากวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมมิใช่พฤติกรรมที่สังเกตได้ แต่เป็นระบบความเชื่อและค่านิยมทางสังคมที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นกฎระเบียบมาตรฐานของพฤติกรรมที่คนในสังคมยอมรับจนกลายเป็นวิธีชีวิตของคนในสังคม

วินิจ อุทัยรัตน์ (2544 : 5) วิธีชีวิต คือ สิ่งที่คนในสังคมนั้นยอมรับร่วมกันว่ามีประโยชน์และคุณค่าในการที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในสังคมนั้น ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมเดียวกัน และยังได้เสนอต่อว่าวิธีชีวิตเป็นวัฒนธรรม เพราะเป็นระบบคุณค่าที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม เป็นแบบแผนกำหนดพฤติกรรมของคน มีการปลูกฝัง และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

จากการศึกษาความหมายของวิธีชีวิตข้างต้น สรุปได้ว่า วิธีชีวิต หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่ม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

สังคมและวัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพราะความต้องการของมนุษย์ไม่มีวันสิ้นสุด และสภาพแวดล้อมก็เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเร็วหรือช้า ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นต้นว่า ระดับการศึกษาของบุคคลในสังคม การสื่อสารคมนาคม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การนำการเปลี่ยนแปลง สังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แตกต่างกัน สังคมหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ส่วนวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของกลุ่มบุคคลในสังคม วัฒนธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการปฏิสัมพันธ์ต่อกันทางสังคม แต่สังคมและวัฒนธรรมมีลักษณะประการหนึ่งที่เหมือนกันก็คือ การเป็นพลวัตไม่หยุดนิ่ง ไม่คงที่ แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้โครงสร้างของสังคมและวิถีการดำรงชีวิตหรือวัฒนธรรมของมนุษย์ในแต่ละสังคมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย (ณรงค์ เส็งประชา. 2541 : 108)

นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ไว้หลายท่าน และคล้ายคลึงกัน ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2530 : 327) ได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไว้ว่า การที่ระบบสังคม กระบวนการแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบครอบครัว ระบบการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอย เป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเอง และที่เป็นประโยชน์ หรือให้โทษก็ได้ทั้งสิ้น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2538 : 126) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโครงสร้างสังคมได้แก่ ระเบียบแบบแผนต่างๆ เช่น แบบแผนความสัมพันธ์ในสังคม ตลอดจนสถานภาพและบทบาทของสมาชิกในสังคม หรือการเปลี่ยนแปลง

ระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง หน้าที่หรือกระบวนการต่างๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง และมักจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งหรือสมัยใดสมัยหนึ่ง

เจเลียว ฤกษ์รุจิพิมล (2541 : 179 - 180) ได้ให้ความหมายว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่า เป็นการเปลี่ยนรูปแบบของโครงสร้างทางสังคมและพฤติกรรมทางสังคม ยกตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงจากระบบครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว เป็นต้น

นิเทศ ดินณะกุล (2544 : 9 - 12) ให้ความหมายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างสังคมหรือของรูปแบบของความสัมพันธ์และการปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับบทบาท ระเบียบ แบบแผน ค่านิยมและวัฒนธรรม และเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ในโครงสร้างสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ไม่ใช่ทางสังคมด้วย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยา ประชากรและเทคโนโลยี ในความรู้สึกที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหมายถึง จำนวนคนส่วนมากรวมกลุ่มการทำกิจกรรมและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ในการร่วมกันทำกิจกรรมดังกล่าว อาจมีความแตกต่างกันไปจากเดิมที่บุคคลนั้นหรือพ่อแม่ของเขาเคยกระทำหรือมีความสัมพันธ์มาก่อน

เฮสโกวิทส์ (Heskovits. 1960 : 80 - 81) แบ่งแยกความแตกต่างเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็น 2 ระดับ คือ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเกิดขึ้นมาจากสาเหตุภายในสังคมและการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างเกิดขึ้นจากสาเหตุภายนอกสังคม การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายใน หมายถึง การประดิษฐ์ การค้นพบ และการแพร่กระจายทางด้านวัฒนธรรม มีส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่วนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมจากปัจจัยภายนอก ได้แก่

1. การทำให้เป็นพาณิชย์ (Commercialization) การเปลี่ยนแปลงนั้น มีผลมาจากการขยายตัวของวัฒนธรรมตะวันตก ในรูปของการต้องพึ่งพิง การแลกเปลี่ยนทางการค้า การซื้อขายในตลาด โดยใช้ระบบเงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ทำให้ระบบเศรษฐกิจจากรูปแบบเดิมเพื่อการยังชีพเปลี่ยนไปเป็นเศรษฐกิจเพื่อการค้าขายและมีการแข่งขันกัน

2. การทำให้ทันสมัย (Modernization) เป็นการที่บุคคลในสังคมยอมรับเอาวัฒนธรรมแบบใหม่ และละทิ้งวัฒนธรรมดั้งเดิม หรืออาจกล่าวได้ว่า การทำให้ทันสมัยเป็นผลจากการสังสรรค์ระหว่างสังคม หรือการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมตะวันตก (Westernization) และการทำให้เป็นอเมริกัน (Americanization) เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่ามีความทันสมัย นอกจากนี้ยังมีการใช้คำว่า การพัฒนา ในการอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นด้วยเช่นกัน

ราชบัณฑิตยสถาน (2530 : 99) ได้กำหนดความหมายการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมของประชาชาติหนึ่งๆ ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ แต่อัตราการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมสองประเภทนี้เป็นไปไม่เท่ากัน โดยทั่วไปวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุเปลี่ยนแปลงช้ากว่า นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงอาจเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติหรือโดยการวางแผนก็ได้

คิงส์ลีย์ เดวิส (Davis Kingley. 1967 : 922) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งทุกอย่างในวัฒนธรรมทุกสาขา ทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ

คาร์แกน, เลียนาร์ดและบาเลนไทน์ ยีนนี่ เฮช. (Cargan, Leonard and Ballantine, Jeanne H. 1991 : 389) ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านองค์ประกอบของวัฒนธรรม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของวิถีประชา จารีตประเพณีและองค์ประกอบอื่นๆ ทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นจากอิทธิพลของปัจจัยหลักหลายประการ คือ การแพร่กระจายการประดิษฐ์และการค้นพบ

อมรา พงศาพิชญ์ (2538 : 17) กล่าวว่าสังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของความเป็นมนุษย์ เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง สิ่งที่แยกสังคมหนึ่งว่าแตกต่างจากอีกสังคมหนึ่งก็คือ วัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกันวัฒนธรรมเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและจิตใจของมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยประสานและผูกมัดคนไว้ในสังคมเดียวกัน และเป็นสิ่งที่ช่วยให้โครงสร้างของสังคมคงอยู่ เพราะเป็นการเสริมสร้างความผูกพันทางจิตใจของคนหลายๆ คนเข้าไว้ด้วยกัน ด้วยสาเหตุที่สังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งคู่กัน มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันจนแยกจากกันไม่ได้ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไป และในทางกลับกันถ้าวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปสังคมต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

ผ่องพันธ์ มณีรัตน์ (2521) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม โดยแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องตัวกำหนดทางเศรษฐกิจ เป็นการใช้นโยบายของ มาร์ช (Marx) อธิบายว่ารูปแบบการผลิตหรือวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการผลิต เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ เพราะโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานของโครงสร้างทางสังคม การเมือง สติปัญญาและความนึกคิด โดยทั่วไปไม่ใช่สามัญสำนึกของมนุษย์ที่เป็นตัวกำหนดลักษณะการดำเนินชีวิต ดังนั้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นฐานทางเศรษฐกิจแล้ว การดำเนินชีวิตของคนในสังคมก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แยกได้เป็น 2 ประการ คือ ปัจจัยภายนอก หมายถึง ปัจจัยที่อยู่ภายนอกตัวบุคคล หรือกลุ่มหรือชุมชนที่ถูกผลกระทบของปัจจัยนั้นๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนพฤติกรรม ความสัมพันธ์และการกระทำระหว่างกันทางสังคม ซึ่งบุคคลหรือกลุ่มคน ชุมชน ไม่สามารถควบคุมได้ ปัจจัยภายนอกเหล่านี้ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศหรือสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร อิทธิพลทางวัฒนธรรมทางอื่นๆ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และปัจจัยภายใน เป็นปัจจัยในสังคมได้กระทำการเปลี่ยนแปลงหรือมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในสังคม ได้แก่ การกระทำของปัจเจกบุคคลในสังคม การวางแผนพัฒนาสังคม

สนธิ สมัครการ (2545 : 1 - 6) ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีความแตกต่างกันในเชิงทฤษฎี กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมน่าจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในระเบียบแบบแผนธรรมเนียมประเพณี หรือแนวกำหนดพฤติกรรม

ของคนในสังคมมากกว่าอย่างอื่น ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นน่าจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะพฤติกรรมทางสังคม (Social Behavior) หรือ การกระทำของสังคม (Social Action) อันสืบเนื่องมาจากการมีสัมพันธ์ของสังคมต่อกัน (Social Relations) มากกว่าอย่างอื่น เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจเกิดได้จากความสัมพันธ์ทางสังคมในแต่ละเรื่อง เรื่อยไปจนถึงกลุ่มของความสัมพันธ์ที่รวมกันเข้ามาในรูปของการจัดองค์การทางสังคมต่างๆ (Social Organizations) เช่น ความเชื่อและกลุ่มอาชีพต่างๆ อาจสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มีผลทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดความแตกต่างกันขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งแล้ว การเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ว่าจะเล็กน้อยหรือใหญ่โตเพียงใด ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งสิ้น

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จนทำให้เกิดความเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงทั้งสองเป็นเรื่องเดียวกันหรือเหมือนกัน และในบางครั้งการเปลี่ยนแปลงทั้งสองถูกนำมาใช้แทนกัน แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไม่ใช่เรื่องเดียวกัน กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านบรรทัดฐานและสถานภาพ บทบาท ซึ่งเกิดขึ้นในระบบสังคมหรือโครงสร้างของสังคม ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านชีวิตความเป็นอยู่หรือวิถีแห่งการดำรงชีวิต ซึ่งครอบคลุมวัฒนธรรมทั้งเป็นวัตถุและมีชีวิตของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงทั้งสองอย่างจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ก็จะทำให้วัฒนธรรมของสังคมแห่งนั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในทำนองเดียวกันเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมควบคู่ไปด้วย ตัวอย่าง เช่น การเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางการศึกษาของประชาชน ซึ่งมีแนวโน้มในทางที่ให้ได้ศึกษาถึงขั้นมหาวิทยาลัย ทำให้มหาวิทยาลัยซึ่งอยู่ในระบบสังคมขยายตัวขึ้น หรือการคิดประดิษฐ์เครื่องคอมพิวเตอร์ทำให้ความก้าวหน้าในโลกเจริญขึ้นและกลายเป็นยุคเครื่องมืออัตโนมัติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโรงงานและสำนักงานต่างๆ การประดิษฐ์เป็นผลทางวัฒนธรรมหลายอย่างด้วยกัน เช่น โทรศัพท์ รถยนต์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างมาก เปรียบเสมือนเหรียญที่มีสองด้าน หรือกระดาษที่มีสองหน้า ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หรือเปรียบเทียบเสมือนเชือกสองเส้นนำมาพันตีเกลียวคู่กันไปเรื่อยๆ มองดูเป็นเส้นเดียวกันหรือเสมือนชีวิตกับจิตใจรวมกันเป็นร่างกายไม่สามารถแยกออกจากกันได้นั่นเอง นักสังคมวิทยาจึงนิยามรวมคำทั้งสองคำนี้เข้าด้วยกันและเรียกว่า "การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม" (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2530 : 7 - 8) ซึ่งมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมสรุปได้ดังนี้

1. ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory)

การพัฒนาที่ผ่านมาเป็นระบบการพัฒนาภายใต้แนวคิดทฤษฎีภาวะทันสมัยมีกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น ซึ่งนักทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ เดวิด แมคเคลิลแลนด์ (David

Mcclelland) อเล็กซ์ อิงเคเลส (Alex Inkeles) และ เดเนียล เลอร์เนอร์ (Daniel Lerner) ทฤษฎีภาวะทันสมัย มีสาระสำคัญเพื่อพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ยังไม่เจริญก้าวหน้าไปสู่สังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และมีเทคโนโลยีระดับสูง หรือสร้างคามทันสมัยแทนที่ความล้าตนเอง (สนธยา พลศรี. 2545 : 176 - 178) เมื่อพัฒนาตามแนวคิดทฤษฎีนี้แล้ว สังคม ชุมชนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง นั้นหมายความว่าวิถีชีวิตคนในสังคมย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น การมีโครงสร้างเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก และการสร้างชุมชนเมืองให้เกิดขึ้น กลายเป็นเมืองอุตสาหกรรม (Industrialization) และการกลายเป็นเมือง (Urbanization) ภาวะทันสมัยในทางการเมือง คือ การนำการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีตัวแทนตามแบบกลุ่มประเทศในยุโรปตะวันตก และอเมริกาเหนือมาใช้ เชื่อมโยงกับระบบโลก ภาวะทันสมัยในทางวัฒนธรรม คือ การใช้แนวความคิดแบบสมเหตุสมผลเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินใจ ระบบค่านิยม เป้าหมายสังคม โดยวางข้อกำหนดเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของบุคคล บุคลิกภาพของสมาชิกในสังคมทันสมัย (Modern Man) แบบชาวตะวันตก เป็นต้น

นอกจากนี้ ทิพาพร พิมพ์สิทธิ์ (2531 : 6 - 8) ได้กล่าวถึงลักษณะการสร้างคามทันสมัยว่าเป็นกระบวนการที่เชื่อมระหว่างสังคมแบบดั้งเดิมกับสังคมทันสมัย ดังนี้

1.1 การสร้างคามทันสมัยเป็นกระบวนการปฏิวัติ อันนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในสังคมแบบรวดเร็วและรุนแรง โดยเฉพาะในวิถีชีวิตของมนุษย์ เป็นต้นว่าการเปลี่ยนแปลงจากการใช้เครื่องมือในการประกอบอาชีพแบบง่าย ๆ ที่ทำจากท้องถิ่น มาเป็นการใช้เครื่องจักร เครื่องทุ่นแรงที่ต้องอาศัยความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

1.2 การสร้างคามทันสมัยเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ประกอบด้วยกระบวนการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางอุตสาหกรรม การสร้างเมือง การขยายบทบาทของสื่อสารมวลชนในสังคมให้มากขึ้น การเพิ่มจำนวนคนรู้หนังสือให้มากขึ้น

1.3 การสร้างคามทันสมัยเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ กล่าวคือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสังคม จะมีผลต่อเนื่องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อบัจจัยอื่นๆ ต่อไป เช่น เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรม จะทำให้เกิดกระบวนการอพยพของทรัพยากรมนุษย์จากชนบทสู่เมืองมากขึ้น

1.4 การสร้างคามทันสมัยเป็นกระบวนการสากลที่เกิดขึ้นในทุกสังคม เช่น กระบวนการสร้างอุตสาหกรรม สร้างเมือง การขยายการศึกษา การพัฒนาบทบาทของสื่อมวลชน อย่างไรก็ตามระดับการพัฒนากระบวนการเหล่านี้ ในสังคมหนึ่งย่อมแตกต่างจากสังคมอีกสังคมอื่นๆ

1.5 การสร้างคามทันสมัยเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลานานอย่างต่อเนื่องกัน ดังจะเห็นได้จากการสร้างคามทันสมัยในด้านความรู้เทคโนโลยี ซึ่งในประเทศที่พัฒนาแล้วก็ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยเวลานานในการพัฒนาวิชาการเหล่านี้ด้วยกันทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามการสร้างคามทันสมัยในโลกปัจจุบันในเรื่องของเทคโนโลยีสามารถพัฒนาได้ในระยะเวลาอันสั้น

1.6 การสร้างความทันสมัยเป็นไปอย่างมีขั้นตอน เป็นการเปลี่ยนแปลงจากสังคมดั้งเดิมไปสู่สังคมแบบทันสมัยหรือสังคมแบบสมัยใหม่ การเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนต่างๆ ของแต่ละสังคมมิได้ทำลายลักษณะของสังคมแบบดั้งเดิม แต่ยังคงไว้ซึ่งลักษณะสังคมแบบดั้งเดิมควบคู่กับสังคมสมัยใหม่เสมอ

1.7 การสร้างความทันสมัยเป็นกระบวนการที่นำไปสู่สังคมที่ดี ก้าวหน้าและพัฒนาเพิ่มขึ้นเสมอ ไม่ย้อนกลับไปสู่สังคมแบบเก่า ในประเด็นนี้สามารถโต้แย้งได้ว่า สังคมอาจจะไม่ก้าวหน้าไปสู่ภาวะที่ดีขึ้นตลอดไป แต่อาจเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะที่เสื่อมโทรมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองได้ ดังที่กำลังเกิดขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย เช่น ประเทศเวียดนาม กัมพูชา และเม็กซิโก เป็นต้น

2. ทฤษฎีเศรษฐกิจสองระบบ

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2545 : 34 - 39) ได้สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีสองระบบตามแนวคิดของโบเค (J.H.Boeke)ว่าเศรษฐกิจสองระบบ (Dualistic Economics) ซึ่งสรุปสาระสำคัญ ดังนี้

2.1 ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่ต่างจากเศรษฐกิจทุนนิยมเพราะมีประวัติและกลไกทางเศรษฐกิจเป็นของตนเอง เชื่อมโยงถึงเศรษฐกิจชาติ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ครอบครัว การแบ่งปันผลผลิต ตลอดจนกระบวนการผลิตซ้ำ ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเพิ่มและการอพยพย้ายถิ่นเพื่อการทำมาหากิน การปรับปรุงและสร้างเทคนิคการผลิต รวมทั้งวิวัฒนาการของการจัดการทางเศรษฐกิจของชุมชนและเครือข่าย

2.2 การติดต่อและปะทะกันระหว่างเศรษฐกิจชุมชนและระบบเศรษฐกิจทุนนิยมทำให้เศรษฐกิจชุมชนไม่อยู่โดดเดี่ยวและปฏิสัมพันธ์กับเศรษฐกิจชุมชนอื่นอีก ระบบเศรษฐกิจตามแนวของทฤษฎีสองระบบจึงทำให้เห็นภาพว่านอกจากจะเห็นว่าสองระบบแยกต่างหากคือเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจทุนนิยมแล้ว ทั้งสองระบบยังอยู่ในเวลาและสถานที่เดียวกันอีกด้วย การปะทะกันของทั้งสองระบบในปัจจุบันยังมีความเข้มข้นมากขึ้นเรื่อยๆ และมีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน เช่นเดียวกัน อาทิ จากผลิตเพื่อบริโภคเลี้ยงตัวเองเป็นผลิตเพื่อขาย จากแรงงานในครอบครัวเป็นการขายแรงงาน จากผลิตด้วยทรัพยากรในชุมชนเป็นการซื้อปัจจัยการผลิต เป็นต้น

2.3 เศรษฐกิจสองระบบไม่ใช่ปรากฏการณ์ชั่วคราวและจะดำรงอยู่เป็นเวลานาน โดยทั้งในวิชาเศรษฐศาสตร์และวิชาที่ว่าด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจมักศึกษาโน้มเอียงไปเฉพาะเศรษฐกิจทุนนิยมเท่านั้น ขณะที่ชุมชนหรือประชากรส่วนใหญ่อยู่ในชนบท เศรษฐกิจแบบพอเพียงผลิตเพื่อใช้บริโภคเองไม่ได้ถูกรายงานในระบบเศรษฐกิจภาพรวม ให้ความสำคัญน้อยกับระบบชุมชน จึงไม่ได้ภาพชีวิตจริงของผู้คนส่วนใหญ่ของประเทศ

ทฤษฎีสองระบบสามารถนำมาอธิบายระบบเศรษฐกิจในสังคมไทยได้ดังนี้ ในอดีตสังคมไทยเป็นระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพ โดยใช้แรงงานในครอบครัว อาศัยธรรมชาติ ที่ดินเป็นปัจจัยในการผลิต แต่ต่อมาปรับเข้าสู่การผลิตเพื่อการค้า มีตลาดและราคาสินค้าการเกษตร มีการลงทุน ซึ่งเป็นผลจากระบบทุนนิยม เป็นการปรับเปลี่ยนทุนนิยมของครอบครัวหรือชาวบ้าน

เป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น ทำให้ชุมชนมีรายจ่ายมากขึ้น เงินจึงเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในการจับจ่ายใช้สอยสิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็น ภายในชุมชนเริ่มมีการค้าขายและเข้าสู่ระบบทุนนิยม โดยการเปลี่ยนแปลงการผลิต การบริโภคสิ่งของฟุ่มเฟือย ที่เกิดขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของทุนนิยมซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนทุกแห่ง

3. ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory)

เมื่อกล่าวถึงคำว่า วิวัฒนาการ (Evolution) ด้วยนัยโดยตรง หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งมีชีวิตต่างในช่วงเวลาหนึ่ง (Scupin and Decorse. 2004 : 51) หรือหมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือคลี่คลายไปสู่ฐานะที่ดีขึ้นหรือเจริญขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางชีววิทยาจากสิ่งที่ย่ำแย่ ไปสู่สิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้จะต้องเปลี่ยน ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป และต้องใช้เวลานาน (<http://th.wikipedia.org/wiki/>. 12 กรกฎาคม 2552) และอาจขยายความต่อไปได้ว่าเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างให้ดีขึ้น แต่ยังคงมีบางส่วนที่เหมือนเดิม

โดยทั่วไป แนวคิดวิวัฒนาการ ถือว่ามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาด้านชีววิทยา (Biology) แต่ก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิทยาศาสตร์ รวมถึงสังคมศาสตร์สาขาอื่นที่ต้องการศึกษาวิวัฒนาการในเชิงประวัติศาสตร์ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ การศึกษาทฤษฎีมาร์กซิสต์ที่เกี่ยวกับวัตถุนิยมเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Materialism) แนวคิดนี้มีบทบาทอย่างยิ่งในยุคแสวงหาความรู้แจ้ง (Enlightenment Era) ที่ต้องการสร้างประวัติศาสตร์สากล ซึ่งต้องอาศัยทฤษฎีวิวัฒนาการมาอธิบาย หรือแม้กระทั่งการศึกษาในมิติของวัฒนธรรม ก็มีความจำเป็นต้องพึ่งพาทฤษฎีวิวัฒนาการด้วยเช่นกัน จนมีคำกล่าวว่า “วัฒนธรรมของมนุษย์ คือ ผลของวิวัฒนาการทางชีววิทยา” (Fried. 1981 . 114) ดังนั้นการทำความเข้าใจถึงที่มาของทฤษฎีนี้ ย่อมช่วยให้ผู้ศึกษามองเห็นภาพทางวัฒนธรรมอย่างแจ่มชัดมากยิ่งขึ้น

บุคคลที่นับว่าเป็นผู้บุกเบิกการศึกษาด้านวิวัฒนาการนี้ คือ ชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin. 1809 - 1882) นักธรรมชาติวิทยาชาวอังกฤษ เขาเป็นคนแรกที่ปูพื้นฐานทฤษฎีว่าด้วยวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต โดยมีผลงานตีพิมพ์ชิ้นสำคัญ ในปี ค.ศ. 1859 คือ The Origin of Species หรือ “ต้นกำเนิดของสิ่งมีชีวิต” จากผลงานชิ้นนี้เองที่ได้สร้างความสนใจแก่บรรดานักวิทยาศาสตร์และนักวิชาการจากแขนงต่างๆ ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นอย่างมาก

ดาร์วิน และ วอลเลซ (Darwin and Wallace) พบว่า กลไกพื้นฐานของสิ่งมีชีวิต 2 ประการดังกล่าว เชื่อมโยงกับวิวัฒนาการ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพ จะเกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสิ่งมีชีวิต เมื่อสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สิ่งมีชีวิตก็จะปรับตัวตามสภาพแวดล้อมนั้นเพื่อการอยู่รอดของตน ดังนั้น สิ่งมีชีวิตทั้งหลายจะวิวัฒนาการจากการมีอินทรีย์หรือรูปร่างแบบง่าย ๆ (Simple Organic) ไปสู่อินทรีย์ที่มีโครงสร้างที่สลับซับซ้อนขึ้น (Complex Organic) และเพื่อให้อัตราการอยู่รอดมีสูงมากยิ่งขึ้น สิ่งมีชีวิตจะทำการถ่ายทอดอุปนิสัย (Traits) ของตนสู่รุ่นต่อไปผ่านกระบวนการสืบทอดเผ่าพันธุ์ (Process of Inheritance) (Friedl. 1981 : 116)

เมื่อพิจารณาถึงจุดกำเนิดของวัฒนธรรม (The Origins of Culture) อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมมีจุดเริ่มต้นพร้อมกับมนุษย์ โดยนักวิทยาศาสตร์ได้ประมาณการไว้ว่าโลกได้ถือกำเนิดเมื่อ 5 - 6 พันล้านปีก่อน หรือยุคดึกดำบรรพ์ (Precambrian) ต่อมาในยุค Paleozoic เริ่มมีสิ่งมีชีวิต ในราว 3 - 4 พันล้านปีก่อน และวิวัฒนาการมาเป็นปลาและสัตว์เลื้อยคลาน ในราว 300 - 500 ล้านปีก่อน ในยุคต่อมา คือ ยุค Mesozoic อันเป็นยุคแห่งไดโนเสาร์ (Age of Dinosaurs) ได้เริ่มมีไดโนเสาร์และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม (Mammals) โดยอยู่ในช่วง 110 - 225 ล้านปีก่อน ก่อนจะเข้าสู่ยุค Cenozoic ที่เริ่มในราว 70 ล้านปีก่อน ภายหลังสิ้นสุดยุคไดโนเสาร์ โดยมีวิวัฒนาการย่อยแบ่งเป็นยุค (Epoch) ตามลำดับ คือ Paleocene (60 - 70 ล้านปีก่อน เริ่มมีนกและสัตว์), Eocene (50 - 60 ล้านปีก่อน เริ่มมีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมประเภทลิง - คน (Primate), Oligocene (30 ล้านปีก่อน ลิงเริ่มมีวิวัฒนาการ), Miocene (25 ล้านปีก่อน เป็นยุควานรหางสั้น หรือ Apes), Pliocene (3 - 12 ล้านปีก่อน เป็นยุคสัตว์นักล่า (Hunting Primates)) และยุค Pleistocene (10,000 - 3 ล้านปีก่อน มนุษย์ถือกำเนิดขึ้นในโลก และเริ่มสร้างวัฒนธรรม) (Fired. 1981 : 117)

ทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วิน (Darwin) ทำความเข้าใจว่าทำไมตัวตนของเราจึงมีหน้าตาเช่นนี้ รวมไปถึงทำให้รู้ว่าทำไมวัฒนธรรมจึงมีความเจริญงอกงามและเสื่อมถอยได้ ดังที่เห็นในปัจจุบัน ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการรักษาเผ่าพันธุ์ของตนให้อยู่รอดสืบไป โดยอาศัยกระบวนการในการปรับตัวผ่านการถ่ายทอดอุปนิสัยและวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น หรือที่เรียกว่า กระบวนการสืบทอดเผ่าพันธุ์ (Process of Inheritance)

4. ทฤษฎีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม (Cultural Evolution Theory)

ช่วงทศวรรษที่ 1860 - 1890 เป็นยุครุ่งเรืองของทฤษฎีวิวัฒนาการ โดยเฉพาะหลังการตีพิมพ์หนังสือ เรื่องต้นกำเนิดของสิ่งมีชีวิตของดาร์วิน (Darwin) ในปี ค.ศ.1859 อย่างไรก็ตาม ในทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรมกลับมิได้นำแนวคิดเชิงชีววิทยาของดาร์วิน (Darwin) มาใช้ แต่นักทฤษฎีสายวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมกลับหันหน้าหันไปสนใจการทำงานภาคสนามในเชิงโบราณคดี และประวัติศาสตร์สากลที่แตกแขนงมาจากความคิดแบบดาร์วิน (Darwin) โดยทฤษฎีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมนี้ ถูกนำมาใช้ในการอธิบายเกี่ยวกับความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ นักประวัติศาสตร์ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 มักให้ความสนใจกับประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของตะวันตก (Modern Historical of Western) ส่วนนักคิดวิวัฒนาการในคริสต์ศตวรรษที่ 19 สนใจประวัติศาสตร์ของคนที่อยู่นอกยุโรป หรือเป็นผู้ที่อาศัยในยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ไม่มีตัวหนังสือ ความแตกต่างดังกล่าวนี้เกิดจากการศึกษาภาคสนามเกี่ยวกับคนพื้นเมือง และการค้นพบหลักฐานโบราณคดีที่แสดงว่ามีมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ เมื่อนำความรู้ทางมานุษยวิทยาและโบราณคดีมารวมกัน ทำให้นักมานุษยวิทยาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้สร้างทฤษฎีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม ตามที่พบเห็นจากหลักฐานก่อนประวัติศาสตร์ซึ่งเหมือนกับอุปกรณ์ที่ชนพื้นเมืองในปัจจุบันใช้อยู่ ทฤษฎีนี้ทำให้การศึกษาทางมานุษยวิทยาที่อาศัยหลักฐานโบราณคดีกลายเป็นวิธีศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ล่วงสู่ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 นักมานุษยวิทยาหลายคนได้วิจารณ์วิธีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบว่า

เป็นการศึกษาแบบเดาสุ่ม และทำให้ทฤษฎีวิวัฒนาการค่อยเสื่อมลงในแวดวงมานุษยวิทยา กระทั่งในช่วงปลายทศวรรษ 1940 นักมานุษยวิทยากลุ่มหนึ่งก็รื้อฟื้นทฤษฎีวิวัฒนาการขึ้นมาใหม่ (Scupin and Decorse. 2004 : 53)

หนึ่งในนักทฤษฎีคนสำคัญในสายทฤษฎีวิวัฒนาการวัฒนธรรม คือ เอ็ดเวิร์ด บี ไทเลอร์ (Edward B. Tylor) นักคิดชาวอังกฤษ และได้รับการยกย่องให้เป็นบิดาแห่งมานุษยวิทยา โดยเขาใช้เวลาหลายปีไปกับการเดินทางท่องเที่ยวไปในดินแดนอเมริกา คิวบา และเม็กซิโก เพื่อการศึกษาชุดค้นทางโบราณคดี และในปี ค.ศ. 1861 เขาได้ตีพิมพ์หนังสือเล่มแรกของเขา ในชื่อ Anahuac ซึ่งกลั่นมาจากประสบการณ์ในขณะใช้ชีวิตในเม็กซิโก และในอีกสี่ปีต่อมาเขามีผลงาน เรื่อง Researches in the Early History of Mankind อันมีกลืนอายุของการศึกษาเชิงวิวัฒนาการอย่างชัดเจน ในหนังสือดังกล่าว ไทเลอร์ (Tylor) ชี้ให้เห็นว่าในยุคดั้งเดิม (Primitive) นั้น มนุษย์จัดอยู่ในประเภทคนป่าเถื่อน (Savage) และเมื่อเวลาผ่านไปมนุษยจะมีวิวัฒนาการผ่านกระบวนการทางสังคมจนกลายเป็นสังคมรุ่งเรือง (Civilized Societies) (Friedl. 1981 : 44)

หลังจากนั้น ไทเลอร์ (Tylor) ได้เขียนหนังสือ เรื่อง Primitive Culture ในปี ค.ศ. 1871 เพื่อตอบคำถามถึงวิวัฒนาการของมนุษย์จากสังคมป่าเถื่อนมาเป็นสังคมรุ่งเรืองมีขั้นตอนอย่างไร และให้คำนิยามของวัฒนธรรมว่า หมายถึง ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ประเพณี ศีลธรรม พฤติกรรม และความสามารถต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ในการดำรงอยู่เป็นสมาชิกในสังคม เป็นที่ทราบกันดีว่าความสนใจของไทเลอร์ (Tylor) เป็นเรื่องวิวัฒนาการของสถาบันและความเชื่อทางศาสนาและเวทมนตร์ โดยเขาได้โต้แย้งความเชื่ออันงมงายในพระเจ้า โดยอธิบายวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมด้วยระบบเหตุผล

ทฤษฎีวิวัฒนาการ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาสังคมศาสตร์ รวมถึงการศึกษาวัฒนธรรมในเชิงประวัติศาสตร์ ดังคำกล่าวที่ว่า “วัฒนธรรมของมนุษย์ คือ ผลของวิวัฒนาการทางชีววิทยา” ดังนั้น การทำความเข้าใจถึงที่มาของทฤษฎีนี้ ย่อมช่วยให้ผู้ศึกษามองเห็นภาพทางวัฒนธรรมอย่างแจ่มชัดมากยิ่งขึ้น โดยทฤษฎีวิวัฒนาการมีนักคิดคนสำคัญ คือ ชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin. 1809 - 1882) โดยเขาเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพ จะเกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสิ่งมีชีวิตเพื่อการอยู่รอดของตน และเพื่อให้อัตราการอยู่รอดมีสูงมากยิ่งขึ้น สิ่งมีชีวิตจะทำการถ่ายทอดอุปนิสัย ของตนสู่รุ่นต่อไปผ่านกระบวนการสืบทอดเผ่าพันธุ์ (ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์ <http://www.kroobannok.com/blog/15082>. 12 กรกฎาคม 2552)

5. การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

5.1 ความหมายวัฒนธรรม

ไทเลอร์ (E.B.Tylor. 1871) นักมานุษยวิทยาได้กล่าวถึงคำว่า “วัฒนธรรม” ไว้อย่างชัดเจนในหนังสือ Primitive Culture ของเขาซึ่งยังเป็นที่ยอมรับอ้างอิงกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ว่า

“วัฒนธรรมเป็นส่วนรวมทั้งหมดที่สลับซับซ้อน อันประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรม ระเบียบ กฎหมาย ประเพณี ความสามารถทั้งหลาย ตลอดจนนิสัยความเคยชิน

ที่มนุษย์ได้รับมาในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม” (Culture is that Complex whole which Includes knowledge, belief, art, law, morals, Custom and any other capabilities and habits Acquired by man as a member of society.) (จรัญ ทองเกษม. 2546 : 58 - 60)

จะเห็นได้ว่าไทเลอร์ เน้นให้เห็นความสำคัญ คือ วัฒนธรรมเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นสิ่งมีคุณค่าของสังคมอันเกิดเป็นผลดีแก่สมาชิกในสังคมนั้นๆ โดยเฉพาะ “ความสามารถทั้งหลาย ตลอดจนนิสัยความเคยชิน” นั้น ได้แก่ ภาษาและเทคนิคในการใช้เครื่องมือต่างๆ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก หรือมีฉะนั้นการที่รวมการใช้วิธีการคิด และความรู้อื่นๆ ที่สำคัญที่สุด ไทเลอร์ เน้นว่าวัฒนธรรมเป็นภาพรวมของสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (acquired) ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมด้วย

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต อ่างใน อภิธรรมย สีดาคำ. 2551 : 146 - 147) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมไว้ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

(1) วัฒนธรรม เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรม ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้นๆ

(2) วัฒนธรรมรวมไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดของสังคม ตั้งแต่ภายในจิตใจของคน ค่านิยม คุณค่าทางจิตใจ คุณธรรม ลักษณะนิสัย แนวคิด สติปัญญา ท่าที วิถีปฏิบัติของมนุษย์ต่อร่างกายและจิตใจของคน ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจ ท่าทีการมอง และการปฏิบัติของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อม

(3) วัฒนธรรม เป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นๆ อยู่รอด และเจริญสืบต่อมาได้ และเป็นอยู่อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

(4) วัฒนธรรม คือ ประสบการณ์ความรู้ ความสามารถที่สังคมนั้นมีอยู่ หรือทั้งหมดของสังคม

ดังนั้น วัฒนธรรม จึงหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมที่ได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยเกิดจากการเรียนรู้ การสั่งสม มีทั้งที่เป็นวัตถุ เช่น ศิลปะ สิ่งก่อสร้าง และที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความเชื่อ ศีลธรรม ประเพณี เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2536 : 9) วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกัน สามารถซาบซึ้ง ยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้นๆ

5.2 การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ โดยทั่วไปการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เป็นไปได้ 2 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในวัฒนธรรมเอง เช่น การคิดค้น การประดิษฐ์ สร้างสรรค์ และการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอก เช่น การติดต่อกับวัฒนธรรมอื่น ซึ่งเป็นการลอกเลียนแบบแผนวัฒนธรรมจากวัฒนธรรมอื่น การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหว

ทางสังคม (Social Movement) ทำให้เกิดการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากคนกลุ่มหนึ่งหรือสังคมหนึ่ง ไปสู่คนกลุ่มอื่นหรือสังคมอื่น สังคมที่รับเอาวัฒนธรรมไว้ใช้ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมขึ้น ทำให้เกิดกระบวนการทางวัฒนธรรม (Culture Processes) ดังนี้ (อภิรมย์ สีดาคำ. 2551 : 148 - 149)

(1) การถ่ายทอดวัฒนธรรม เมื่อวัฒนธรรม คือ ระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น และมีใช้ที่เกิดขึ้น โดยสัญชาตญาณก็หมายความว่า วัฒนธรรม คือสิ่งที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้ และจำต้องมีการถ่ายทอดวัฒนธรรม การที่สมาชิกในสังคมเห็นพ้องต้องกันว่า ควรจะถือวิธีการประพฤติปฏิบัติแบบใดนั้นมิได้มีการตกลงกันในรายละเอียดทุกๆ เรื่อง หลังที่สมาชิกของสังคมให้ยึดถือเป็นแนวประกอบการประพฤติปฏิบัติก็คือ บรรทัดฐานและค่านิยม บรรทัดฐานที่สมาชิกของสังคมส่วนใหญ่เห็นว่าถูกต้องดีงาม

(2) การแพร่กระจาย คือ การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมหนึ่ง การกระจายจะเกิดขึ้นเมื่อสังคมมีการติดต่อกันเป็นกระบวนการที่มีทั้งการให้และการรับ

(3) การรับเอาวัฒนธรรมใหม่ จะเกิดขึ้นสภาวะแห่งการสอดคล้อง ซึ่งเป็นจุดที่เกิดความพอดีหรือสมดุลกัน เมื่อวัฒนธรรมหนึ่งประสพกับอีกวัฒนธรรมหนึ่ง มนุษย์เรานอกจากจะถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งแล้ว มนุษย์เราก็อาจจะรับวัฒนธรรมบางส่วนมาจากสังคมข้างเคียงได้ แต่ทั้งนี้ย่อมหมายความว่าส่วนของวัฒนธรรมที่รับจากสังคมข้างเคียงนั้นไม่ขัดกับค่านิยมหลักของสังคม ส่วนของวัฒนธรรมของสังคมข้างเคียงที่รับมาจะต้องสอดคล้องกับของเดิมที่มีอยู่ เมื่อสอดคล้องกันได้ก็จะค่อยๆ รับกันไปในที่สุด ก็จะแยกไม่ออกว่าวัฒนธรรมใดเป็นของเดิม และวัฒนธรรมส่วนใดรับมาจากสังคมอื่นๆ

กระบวนการทางวัฒนธรรม เกิดจากการถ่ายทอด การแพร่กระจายและการรับเอาวัฒนธรรมจากคนกลุ่มหนึ่งหรือสังคมหนึ่ง ไปยังคนกลุ่มอื่นหรือสังคมอื่น และสังคมนั้นก็ยอมรับเอาวัฒนธรรมดังกล่าวมาใช้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงของวิถีประชา จารีตประเพณี และค่านิยม เป็นต้น

5.3 ลักษณะของกระบวนการทางวัฒนธรรม

ลักษณะโดยทั่วไปของกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การเลียนแบบ (Imitation) การผสมผสาน - ประนีประนอม (Acculturation) ความร่วมมือกัน (Cooperation) การแข่งขัน (Competition) และความขัดแย้ง (Conflict) อธิบายได้ดังนี้ (พิชัย ผกาทอง. 2547 : 109)

(1) การเลียนแบบ (Imitation) หมายถึง การกระทำดัดลอกที่ที่เกิดขึ้นเมื่อคนต่างวัฒนธรรมมาติดต่อกัน การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจะเกิดขึ้น คนจะให้และรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน จนความแตกต่างที่มีอยู่เดิมหมดไป

(2) การผสมผสาน - ประนีประนอม (Acculturation) การผสมผสาน - ประนีประนอมเป็นสภาวะการณ์อย่างหนึ่งของวัฒนธรรมที่เกิดจากวัฒนธรรมต่างสังคมมากระทบกัน โดยการที่บุคคลจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาติดต่อกัน และมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

ต่าง ๆ ในระบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม นั่นคือบุคคลหรือกลุ่มคนยอมรับวัฒนธรรมอื่น ซึ่งมีใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนซึ่งเป็นกระบวนการสองทาง (Two - Way Process) คือเมื่อกลุ่มหนึ่งถ่ายทอดให้อีกกลุ่มหนึ่งในขณะเดียวกันก็อาจจะรับวัฒนธรรมของกลุ่มที่ตนถ่ายทอดมาด้วย

(3) ความร่วมมือกัน (Cooperation) หมายถึง การที่บุคคลหลายๆ คน ทำงานด้วยกัน เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายร่วมกันและทำงานนั้นให้สำเร็จ เราจะพบพฤติกรรมความร่วมมือในลักษณะที่เป็นพฤติกรรมของกลุ่มคนที่มีประโยชน์ร่วมกัน การที่สมาชิกผู้ใดจะได้ผลประโยชน์อะไรนั้น ขึ้นอยู่กับการที่สมาชิกผู้อื่นจะได้รับผลประโยชน์ของเขาด้วย กล่าวได้ว่าสภาพการณ์ที่เป็นความร่วมมือของสมาชิกนั้นจะเกิดขึ้นในกลุ่มหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของผู้กระทำนั้นเอง

(4) การแข่งขัน (Competition) หมายถึง การที่บุคคลหลายๆ คน ต่างฝ่ายต่างทำงานในสถานการณ์เดียวกันเพื่อบรรลุจุดหมายส่วนตัว การแข่งขันจึงเป็นพฤติกรรมที่สมาชิกกระทำต่อกันด้วยเหตุผลที่ว่าผลประโยชน์หรือจุดหมายของพฤติกรรมที่ขัดกันนั้นคือ การที่สมาชิกคนใดที่จะได้ถึงจุดหมาย หรือได้สมาชิกอีกคนหนึ่ง หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ต้องเสียผลประโยชน์หรือไม่ถึงจุดหมายของตนเอง ในกรณีเช่นนี้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนย่อมหาทางพยายามที่จะได้มา ซึ่งผลประโยชน์ของตนเอง โดยหาทางขัดขวางมิให้ผู้อื่นได้ผลประโยชน์ของเขา

(5) ความขัดแย้ง (Conflict) ความขัดแย้งเป็นกระบวนการทางสังคม เกิดขึ้นเมื่อแต่ละฝ่ายมีจุดมุ่งหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้ และมีค่านิยมที่แตกต่างกัน ความแตกต่างกันนี้มักจะเป็นการรับรู้มากกว่าที่จะเป็นความแตกต่างที่เกิดขึ้นจริง และความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นสถานการณ์ที่การกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งไปขัดขวางหรือสกัดกั้นการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งในการที่จะบรรลุเป้าหมายของเขาหรือการที่บุคคลมีความแตกต่างกันในค่านิยม ความสนใจ แนวคิด วิธีการ เป้าหมาย ต้องมาติดต่อกัน หรืออยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน โดยที่ความแตกต่างนี้เป็นสิ่งที่มาสอดคล้องกันหรือลงรอยกันไม่ได้

ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นเมื่อวัฒนธรรมต่างๆ ที่มาเกี่ยวข้องกันมีความแตกต่างกันมาก อาทิ เช่น ความแตกต่างกันในเรื่องของภาษาเป็นอุปสรรคในการทำความเข้าใจซึ่งกันและกันอาจเป็นสื่อให้เกิดความเข้าใจผิด ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมนี้จะเห็นได้เด่นชัดขึ้น เมื่อบุคคลแห่งวัฒนธรรมหนึ่งเข้าไปในดินแดนของวัฒนธรรมอื่นจำนวนมากและมีการติดต่อกันเกี่ยวข้องกันในทางเศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา หากการติดต่อกันเกี่ยวข้องกันมีมากขึ้นความขัดแย้งทางวัฒนธรรมจะมีแนวโน้มสูงขึ้น รูปแบบของความขัดแย้งอาจแสดงออกทางการกีดกัน หรือแสดงความรังเกียจซึ่งกันและกัน

5.4 ความสำคัญของกระบวนการทางวัฒนธรรม

สังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นส่วนสำคัญของความเป็นมนุษย์ เป็นสองสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง สิ่งที่แยกสังคมหนึ่งว่าแตกต่างจากอีกสังคมหนึ่งก็คือวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันวัฒนธรรมก็เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคม

และจิตใจของมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยประสานและผูกมัดไว้ในสังคมเดียวกัน เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้โครงสร้างของสังคมคงอยู่ เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยประสานและผูกมัดไว้ในสังคมเดียวกัน เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้โครงสร้างของสังคมอยู่ เพราะเป็นการเสริมสร้างความผูกพันทางจิตใจของคนหลายๆ คนเข้าไว้ด้วยกัน กระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม จึงก่อให้เกิดสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้ (คณาจารย์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. 2549 : 34)

(1) การเปลี่ยนแปลงในสังคม เพราะสังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา บางสังคมอาจเปลี่ยนแปลงช้า บางสังคมอาจเปลี่ยนแปลงเร็วต่างกัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดผลดีและผลเสีย กล่าวคือ ผลดี ทำให้สังคมเกิดการพัฒนา เช่น ใช้เทคโนโลยีในการผลิต แทนแรงงานมนุษย์ ผลเสีย เมื่อเทคโนโลยีการผลิตเกิดการพัฒนามาใช้แทนแรงงานมนุษย์ จึงเกิดปัญหาการว่างงานตามมา

(2) ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ตนเองได้รับ ส่งผลให้การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมเกิดควมมีประสิทธิภาพ บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่วางไว้

(3) ความมีระเบียบวินัยในสังคมนั้นๆ เพราะทุกคนในสังคมได้เรียนรู้กฎระเบียบที่สังคมได้วางไว้ เมื่อทุกคนปฏิบัติตามจะทำให้สังคมเกิดความสงบสุข

(4) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม เมื่อมนุษย์ในสังคมมีความเข้าใจกัน ในสถานภาพและบทบาทของตนแล้ว ส่งผลให้การกระทำระหว่างกันของมนุษย์ในสังคมมีประสิทธิภาพ ประกอบกับสังคมมีระเบียบวินัยวางไว้ให้ทุกคนได้ปฏิบัติ เมื่อทุกคนได้เรียนรู้ถึงกฎระเบียบดังกล่าวแล้ว ทุกคนปฏิบัติตามหรือเว้นที่จะไม่กระทำที่ผิดระเบียบวินัยแล้ว จะทำให้ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมเกิดขึ้น

กระบวนการทางวัฒนธรรมมีผลต่อมนุษย์และสังคมทั้งผลเชิงบวกและผลเชิงลบ หลายประการ จำแนกได้ดังต่อไปนี้

1. ผลของกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมเชิงบวก

1.1 ทำให้มนุษย์ในแต่ละสังคมเกิดการเรียนรู้ สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมนั้นได้อย่างมีความสุข

1.2 ทำให้มนุษย์ในสังคมเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อที่จะนำความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนกับมนุษย์ด้วยกันเองในสังคมมาพัฒนาตนเอง

1.3 ทำให้มนุษย์ในสังคมเกิดประสบการณ์ในการที่ได้มีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

1.4 ทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น การเปลี่ยนแปลงในความคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรืออุดมการณ์ของคนในสังคม

2. ผลของกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมเชิงลบ

2.1 ทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบของสังคม เพราะเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมขึ้นนั้นคนในสังคมบางส่วนสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้แต่บางส่วน

มาสามารถปรับตัวได้ จึงนำไปสู่การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น และนำไปสู่ความไม่เป็นระเบียบทางสังคมขึ้น

2.2 ทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นได้ ถ้าหากว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น ทำให้คนในสังคมมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากปกติ เช่น มลพิษต่างๆ

2.3 ทำให้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมในสังคมถูกทอดทิ้ง เพราะสังคมได้รับเอาวัฒนธรรมภายนอกสังคมเข้ามา ทำให้วัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ในสังคมถูกมองข้ามไปและไม่เห็นคุณค่าดั้งเดิมที่มีอยู่

2.4 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมบางอย่างของคนในสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบและปริมาณการก่ออาชญากรรม การหย่าร้าง การย้ายถิ่น การประท้วง การฆ่าตัวตาย พฤติกรรมการบริโภค

ผลของกระบวนการทางวัฒนธรรมถือว่าเป็นการกระทำที่เกิดจากคนหรือกลุ่มคนที่มีการกระทำระหว่างกันและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยต้องกระทำการอย่างเป็นระบบและระเบียบส่งผลให้ความสัมพันธ์และแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปทั้งในทางที่พึงประสงค์

5.5 การปรับตัวทางวัฒนธรรม (adaptation)

การปรับตัวทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสภาพแวดล้อมทางสังคมเปลี่ยน ซึ่งมีหลักในการพิจารณา ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงเพื่อจัดระบบความสัมพันธ์ให้สอดคล้องกัน 2) การเปลี่ยนแปลงตัวมนุษย์เพื่อให้ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม 3) ปรับสภาพแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของมนุษย์ ดังนั้น การปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงรวมถึงวัฒนธรรมในรูปวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ซึ่งรวมถึงระบบความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต และพฤติกรรมของคนในสังคม ซึ่งการปรับตัวทางวัฒนธรรมมีหลักคิด ดังนี้ (อมรา พงศาพิชญ์, 2545 : 16 - 17)

(1) การปรับตัวทางวัฒนธรรมควรพิจารณาองค์ประกอบด้านศิลปวัฒนธรรม (วรรณคดี ดนตรี การแสดง และศิลปกรรมอื่นๆ) สังคมวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิต และความเชื่อเป็นต้น

(2) องค์ประกอบต่างๆ ของวัฒนธรรมเรียงร้อยประสานเข้าเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นองค์รวม มีลักษณะเฉพาะของแต่ละสังคมวัฒนธรรม

(3) การปฏิสัมพันธ์กับสังคมข้างเคียง หรือการค้นพบสิ่งใหม่ภายในสังคมตนเอง จะทำให้เกิดการปรับตัวเพื่อการคงอยู่ของวัฒนธรรม

(4) วัฒนธรรมคือระบบสัญลักษณ์ องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความหมายและสื่อความหมายที่ลึกซึ้งและกว้างขวางกว่าข้อเท็จจริง เช่น ธงมีความหมายมากกว่าผ้าผืนหนึ่ง

(5) การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องดำเนินเป็นกลุ่ม การปรับเปลี่ยนสังคมวัฒนธรรมเป็นการปรับเปลี่ยนในกลุ่มมากกว่าในระดับปัจเจกบุคคล การสืบทอดวัฒนธรรมต้องถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งเป็นกลุ่ม การปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงเป็นการปรับเปลี่ยนของกลุ่ม

(6) พฤติกรรมของมนุษย์ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ ไม่มีพฤติกรรมใด ที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้

(7) การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งมีกระบวนการและขั้นตอน

วิกฤตการณ์เศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540

พ.ศ. 2540 เป็นปีของการแตกสลายของเศรษฐกิจฟองสบู่ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อราคาที่ดินและตลาดหลักทรัพย์เท่านั้น หากยังกระทบต่อตลาดเงินด้วย สถาบันการเงินจำนวนมากประสบปัญหาจากการขาดสภาพคล่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันการเงินที่ปล่อยเงินกู้ สำหรับการเก็งกำไรจากการซื้อขายหลักทรัพย์และที่ดินเป็นหลัก เมื่อตลาดหลักทรัพย์และตลาดอสังหาริมทรัพย์ เติบโตภาวะชบเซาชนิดยืดเยื้อยาวนาน สถาบันการเงินอาจเรียกคืนเงินกู้คืนได้ มีหน้าซ้ำสิ่งที่ใช้ค้ำประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะเป็นหลักทรัพย์หรือที่ดินล้วนมีราคาตกต่ำลง ปริมาณหนี้เสียและหนี้สงสัยเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว (รังสรรค์ ธนพรพันธ์. 2545)

การขาดดุลทางการเงินที่เรื้อรังและรุนแรงและความขาดสมรรถภาพของรัฐบาลผสมในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ทำให้สถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือของภาวะเศรษฐกิจของเมืองไทย ซึ่งสื่อนัยสำคัญว่า การลงทุนหรือการให้เงินกู้แก่ประเทศไทยมีภาวะความเสี่ยงเพิ่มขึ้น อัตราดอกเบี้ยสำหรับเงินกู้ที่ให้แก่ประเทศจึงต้องเพิ่มขึ้นตามภาวะความเสี่ยง ทำให้ฐานะการแข่งขันของสินค้าไทยในตลาดโลกทรุดลง เนื่องจากต้นทุนการผลิต (ดอกเบี้ย) เพิ่มขึ้น ภาวะตกต่ำของการส่งออกซึ่งถูกซ้ำเติมด้วยเหตุปัจจัยอื่นๆ มีผลกระทบต่อสถาบันการเงินด้วย (อุกฤษ ปัทมานันท์. 2544)

ผลกระทบที่สำคัญเกิดจากค่าเงินบาทที่ตกต่ำลง ปัญหาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดซึ่งไม่มีที่ท่าจะดีขึ้น ทำให้มีการเก็งกำไรในการซื้อขายเงินบาทอย่างรุนแรง ทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องใช้เงินสำรองระหว่างประเทศพุงค่าเงินบาทไว้ในระยะแรก แต่การตกต่ำของค่าเงินบาทกระทบต่อสถาบันการเงินที่กู้เงินจากต่างประเทศมาปล่อยกู้ในประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทยจำเป็นต้องดำรงอัตราดอกเบี้ยในระดับสูง เพื่อลดการสูญเสยเงินในประเทศมวบรวม ทำให้ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจำนวนมากต้องล้มละลายเพราะมีอาจแบกรับภาระดอกเบี้ยได้ (รังสรรค์ ธนพรพันธ์. 2545)

ในภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำเป็นประวัติการณ์ เช่นนี้ รัฐบาลจึงต้องหันไปพึ่งพิงกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) ของธนาคารโลก ซึ่งติดตามกำกับให้รัฐบาลโดยปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจโดยลดบทบาทของรัฐในการประกอบการทางเศรษฐกิจและในการสร้างพื้นฐาน หันมาหนุนให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในด้านเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น เหตุผลสำคัญที่ทำให้ต้องเน้นเอกชนมากขึ้นก็เพราะภาครัฐไม่สามารถบริหารความเสี่ยงด้านการเงิน - การคลังโดยลำพังได้อีกต่อไป อันเนื่องมาจากการขาดดุลงบประมาณอย่างสูง และการขาดดุลในภาครัฐนี้ เป็นที่มาสำคัญของภาระหนี้สินต่างประเทศ (ระหว่างปี 2542 - 2544) อัตราส่วนของการขาดดุลในภาครัฐ

ต่อ GNP เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 4.3 เป็นร้อยละ 8) ยิ่งไปกว่านั้น รัฐบาลได้ส่งเสริมให้ธุรกิจเอกชน ปรับทิศทางมุ่งไปสู่การผลิตเพื่อการส่งออก ซึ่งให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าและเชื่อว่าจะแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ส่วนรวมได้ดีกว่าการผลิต เพื่อทดแทนการนำเข้าแบบเดิม (อเนก เหล่าธรรมทัศน์. 2546)

เพื่อช่วยให้เอกชนมีความสามารถในการแข่งขันเชิงธุรกิจในตลาดใหม่ที่ไม่คุ้นเคยมาก่อน รัฐบาลจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ตัวแทนธุรกิจเข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบายของรัฐมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เอกชนได้รับรู้ข้อมูลสำคัญๆ เกี่ยวกับปัญหาและโอกาสใหม่ๆของการทำธุรกิจและเพื่อ จะได้ให้ความสนใจให้ความช่วยเหลือหรือแนะนำนักธุรกิจได้ถูกทางยิ่งขึ้นซึ่งภาคเอกชนได้หยิบยก ปัญหาสำคัญๆ เร่งด่วนเข้าไปหารือกับรัฐบาล เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการส่งสินค้าออก ทำให้รัฐต้อง ปรับปรุงกลไกการส่งออกของธุรกิจการส่งออกต่างๆ ให้คล่องตัวขึ้นมีการนำเทคโนโลยีทางการสื่อสาร ผ่านระบบสารสนเทศ (Information and Communication Technology - ICT) เข้ามาใช้ในระบบ ต่างๆ ของรัฐการลดค่าใช้จ่ายของภาคเอกชนที่เกิดขึ้นอย่างไม่สมเหตุผลผลจากนโยบายบางอย่าง ของรัฐบาลและปัญหาการปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆทางธุรกิจที่ล้าสมัยและเป็นอุปสรรคต่อการแข่งขัน กับนานาชาติ (ณรงค์ชัย อัครเศรณี. 2543) จุดสำคัญของการนำภาคเอกชนเข้ามาร่วมให้ คำปรึกษาทำให้สาธารณชนเริ่มมองภาคธุรกิจด้วยทัศนะใหม่จากเดิมโดยเอกชนกลับมามองการดำเนินงานธุรกิจว่าตนเองเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการร่วมกับรัฐบาลแก้ปัญหาเศรษฐกิจโดยส่วนรวม (อเนก เหล่าธรรมทัศน์. 2546)

สรุปว่าในทุกๆรัฐบาลที่ผ่านมาในช่วงทศวรรษที่ 2540 - 2550 ภาคธุรกิจได้รับการยอมรับ ให้เป็นตัวแทนที่ซบถธรรม และมีความสำคัญอย่างยิ่งในกิจการสาธารณะ แต่ธุรกิจมิได้เป็น เพียงกลุ่มเกี่ยวข้องกับสังคมในระยะเวลาดังกล่าว ที่ได้เข้าถึงการกำหนดนโยบายของรัฐบาลใน ช่วงนั้น ขณะเดียวกันองค์กรเอกชนประเภทไม่แสวงหาผลกำไร ที่เรียกกันว่า (NGO - Non Government Organization) องค์กรเอกชนก็ได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายด้านการพัฒนา คณะกรรมการเศรษฐกิจละสังคมแห่งชาติ ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า รัฐบาลต้องเปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนา เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ในปี 2542 องค์กรพัฒนาเอกชนเหล่านั้นประมาณ 140 องค์กร ได้รับเชิญเข้าร่วมงานกับคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในการวางแผนและ กำหนดแนวทางในการพัฒนาชุมชน ในรูปของความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและเอกชนในด้าน การพัฒนาชนบท ทำให้ชุมชนมีความตื่นตัวในการพัฒนาศักยภาพ และเกิดเป็น “ชุมชนเข้มแข็ง” ขึ้นในหลายภาคส่วนของประเทศ (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. 2545)

แนวคิดในการเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชนเข้ามาทำงานพัฒนาทั้งในชนบทและในชุมชน แออัด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการทำงานทางการเมืองที่ยอมรับกันได้มากขึ้นในระบบ ราชการ การเน้นรูปแบบของความช่วยเหลือจากภาครัฐ ที่เน้นให้ประชาชนหรือองค์กรเอกชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการพัฒนา ทำให้เกิดการพัฒนากุมิปัญญาชุมชน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) เพื่อเข้ามาหนุนช่วยให้รัฐบาลไทยยอมรับบทบาทของภาคเอกชนในทางสาธารณกิจหรือในทาง การเมืองมากยิ่งขึ้น ในทางกลับกันพลังทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นกลางและล่างเริ่มมี

ความรู้สึกกับผิดชอบต่อสังคมและมีความรู้สึกในความเชื่อมั่นในศักยภาพในการพัฒนาตนเอง หรือชุมชนของตนเองทำให้รัฐหันไปมองและให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจระดับชุมชนหรือระดับรากหญ้ามากยิ่งขึ้น นอกจากการมองว่าเป็นฐานเสียงทางการเมือง ทำให้รัฐบาลในขณะนั้นทุ่มเงินมหาศาลให้กับหมู่บ้านซึ่งเป็นกลไกสำคัญ ประการหนึ่ง ที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อทำงานด้านการบริหารธุรกิจระดับชุมชน หรือหมู่บ้าน ทำให้เกิดธุรกิจขนาดเล็กขึ้นมากมายในชุมชน

ในวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปี 2540 ได้ทำให้ประชาชนไทยทุกภาคส่วน ทั้งภาครับและเอากชน ตระหนักถึงความอ่อนแอของพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหาของการพึ่งพาทุน เทคโนโลยี และตลาดภายนอกประเทศ และหันมาศึกษาวิเคราะห์พระราชดำรัสในเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” อย่างจริงจัง ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระดับภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” จะยึดทางสายกลางที่อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี มีเหตุผล เป็นแนวทางการพัฒนาทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมและมีคนเป็นศูนย์กลาง โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” และเป็นการพัฒนาอย่างมี “ดุลยภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในสังคมมีความสุขสามารถพึ่งตนเองและก้าวทันโลก และยังรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทย ซึ่งการคืนสู่ดุลยภาพพอเพียง เป็นธรรม นั้น กรอบทิศทางแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 ได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักไว้ คือ การปรับโครงสร้างการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่ดุลยภาพโดยการเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาในเชิงปริมาณมาสู่การพัฒนาในเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับการสร้างความเป็นธรรมในสังคม และความสามารถก้าวทันโลกที่จะอำนวยความสะดวกต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ อันนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังกำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศใหม่ โดยเปลี่ยนจากเดิมที่มุ่งสร้างความร่ำรวยด้วยการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักไปสู่การพัฒนาประเทศที่มีรากฐานที่เข้มแข็ง มีการกระจายผลประโยชน์ได้อย่างทั่วถึงสามารถแก้ปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถ และโอกาสในการพึ่งตนเอง พร้อมทั้งยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ จากแนวทางทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ซึ่งในหลวงของเราได้ทรงมอบให้กับประชาชนชาวไทย หากเรามาพิจารณา จะเห็นว่า ส่วนหนึ่งประกอบด้วยแนวทางในการพัฒนาความพร้อมของปัจจัยการผลิตและพัฒนาผลิตผลอยู่ตลอดเวลาทั้งในระดับครอบครัวขยายไปยังชุมชนและสังคมที่กว้างขวางขึ้น ความพร้อมของปัจจัยการผลิต มิได้หมายถึงการมีปัจจัยการผลิตทุกอย่างภาพที่เราสามารถดำเนินการได้ ทั้งประชาชน องค์กร ชุมชน และสังคมโดยทั่วไป ฉะนั้น หากเรา ท่านไม่ว่าประชาชน องค์กรธุรกิจใดๆ ได้นำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้โดยพร้อมเพรียงกันตลอดทั้งสังคมไทยแล้ว ก็จะได้

แนวคิดในเชิง “นามธรรม” อย่างเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ยังไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ทันที แต่ต้องอาศัย “รูปธรรม” หลักการที่สามารถนำมาสู่ การปฏิบัติได้ซึ่งพระองค์ท่านได้กล่าวถึง “ทฤษฎีใหม่” ควบคู่ไปกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ด้วยกัน หลักสำคัญที่พระองค์ท่านทรงระบุเองในทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ 1 คือ “ให้เกษตรกรมีความพอเพียง โดยเลี้ยงตัวได้” ทฤษฎีขั้นที่สอง พระองค์ทรงระบุว่าให้รวมกลุ่มกัน แสดงถึงกรอบคิดระดับการจัดการกลุ่มหรือชุมชน และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่มหรือชุมชนได้ อย่างพอเพียง ในทฤษฎีขั้นที่สาม พระองค์ท่านได้กล่าวถึง “ความร่วมมือ” จากภายนอกกลุ่มหรือชุมชน ทั้งจากภาครัฐกิจ ภาคการเงิน ภาคราชการ ในลักษณะที่ได้ประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่าย เศรษฐกิจพอเพียงจึงหมายถึง เศรษฐกิจสมดุล เป็นการกลับสู่สมดุลของสังคม เศรษฐกิจ จิตใจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ความพอเพียง 7 ด้าน ได้แก่ ครอบครัวพอเพียง จิตใจ (เอื้ออาทร) พอเพียง สิ่งแวดล้อมพอเพียง ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง ปัญญาพอเพียง ฐานวัฒนธรรมพอเพียง และมีความมั่นคง

เรื่องเศรษฐกิจพื้นฐานหรือเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่เรื่องยาก และจะเห็นได้ว่า ชนบทมีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับทรัพยากรและการผลิตพื้นฐาน มีศักยภาพในการดำเนินการอย่างมาก เพียงแต่ขาดการส่งเสริมดูแลจากการบริหารด้านบน และองค์ความรู้จำนวนหนึ่ง ที่ชาวบ้านสามารถนำมาเป็นรูปธรรมประยุกต์ใช้งานได้ ดังนั้น นวัตกรรมใหม่ๆ ที่ต่อยอดเสริมจากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรูปธรรมที่เป็นประโยชน์อย่างมากที่น่าจะมีการรวบรวมอย่างเป็นระบบต่อไป ทั้งนี้อาจรวมกลไกนโยบายระดับรัฐ อย่างที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 รวมเข้าไปด้วย นอกจากนี้แล้ว ฐานของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเน้นไปเรื่อง “ชุมชน” ซึ่งปัจจุบันกำลังมีสถานะภาพไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอยู่ตลอดเวลา ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมีความสั่นคลอนตามไปด้วย สิ่งที่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงขาดไปก็คือ คุณค่าหรือผลที่เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นแนวโน้มของการพัฒนาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จึงยังไม่สามารถออกไปจากแนวคิดเกี่ยวกับ การผลิต การตลาด และกำไรได้ แม้ว่าเป้าหมายค่อนข้างแน่ชัดว่าคือการ “อุ้มชูตัวเองได้ให้เพียงพอต่อตัวเอง” เมื่อชาวบ้านพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงไปได้ระยะหนึ่ง การนึกถึงคุณค่าทางเศรษฐกิจของตนจะพุ่งไปที่คุณค่าที่มองเห็นได้ชัด นั่นคือ “กำไร” กำไรมาก ๆ ก็คือตัววัดศักยภาพในการอุ้มชูตัวเองได้ และนำชุมชนออกจากเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่เศรษฐกิจเสรีไปในที่สุด แต่ไม่ว่าอนาคตจะเป็นเช่นไรก็ตาม เศรษฐกิจพอเพียงก็เป็นทางเลือกหนึ่ง ที่ทรงคุณค่า และทำให้เรามองเห็นโอกาสของการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ สามารถยืนอยู่ได้บนพื้นฐานของตัวเองได้อย่างเข้มแข็ง ในท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนี้

การพัฒนาการท่องเที่ยว

1. ความหมายของการท่องเที่ยว

องค์การสหประชาชาติ (อ้างถึงใน รพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ. 2545 : 7) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า หมายถึง การเดินทางเพื่อความบันเทิง รื่นเริงใจ เยี่ยมญาติหรือการไปร่วมประชุม แต่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน หรือไปพำนักอยู่เป็นการถาวร

ส่วนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้อธิบายว่า การท่องเที่ยวคือ การเดินทางตามเงื่อนไขที่กำหนดเป็นสากล 3 ประการคือ การเดินทางจากที่อยู่ปกติไปที่อื่นชั่วคราว การเดินทางไปโดยสมัครใจ ที่ไม่ใช่เดินทางไปเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ และมีใช้นักศึกษาที่อยู่ในจังหวัดที่เดินทางไป โดยจุดประสงค์ของการเดินทางไม่เฉพาะเพื่อการพักผ่อนหรือสนุกสนานรื่นเริงเท่านั้น รวมถึงการประชุม สัมมนา ศึกษาหาความรู้เพื่อการกีฬา ติดต่อธุรกิจหรือเยี่ยมญาติ

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2530 : 3 - 4) กล่าวว่า การเดินทางที่จัดเป็นการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีลักษณะดังนี้ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของการเดินทางต้องไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ การเดินทางเป็นการเดินทางที่ผู้เดินทางไม่ได้ถูกบังคับ แต่เป็นความสมัครใจและเป็นการเดินทางที่เปลี่ยนอาศัยชั่วคราว อาจมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมงหรือมากกว่า แต่ผู้เดินทางต้องมีความต้องการที่จะเดินทางกลับภูมิลำเนาของตน

สรุปการท่องเที่ยวเป็นการเดินทางเพื่อพักผ่อนหรือเพื่อความสนุกสนาน เป็นการเคลื่อนย้ายประชากรจากแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่งอย่างชั่วคราวและได้มีกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้น เช่น การไปเยี่ยมชมสถานที่สวยงามหรือมีทัศนียภาพที่แปลกตา หรือเดินช้อปปิ้ง หรือเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม โดยมีแรงกระตุ้นจากความต้องการในด้านกายภาพ วัฒนธรรม การปฏิสัมพันธ์และด้านสถานะหรือเกียรติคุณ และก่อให้เกิดความพึงพอใจ

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) ประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท ธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ ธุรกิจด้านขนส่ง ด้านที่พัก อาหาร ธุรกิจการนำเที่ยวซึ่งผลผลิตหลักที่นักท่องเที่ยวซื้อโดยตรงคือ บริการ กับธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อมได้แก่ การผลิตสินค้าเกษตรกรรม และหัตถกรรม โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวิถีทางการดำเนินชีวิต ประกอบด้วยความร่วมมือร่วมใจของเจ้าของท้องถิ่นในการต้อนรับด้วยไมตรีแก่ผู้มาเยือน (<http://www.thaitv3.com/becnews/backissue/e-scoop/open1.html>. 19 ธ.ค. 2549)

เสรี วงษ์ไพจิตร (2549 : 17) กล่าวว่า การท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกับประเทศที่ไม่มีอุตสาหกรรมหนักเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวนั้นประกอบด้วยธุรกิจโดยตรงกับธุรกิจโดยอ้อม หรือการสนับสนุนการบริการนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะแก่ชาวต่างชาติ ถือว่าเป็นสินค้าออกที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าได้ (Invisible Export) เป็นการซื้อเงินตราต่างประเทศโดยการขายสินค้าคือ การบริการต่างๆ ซึ่งผลประโยชน์จะตกอยู่ในประเทศ เพราะก่อให้เกิดอาชีพหลายแขนง นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังเป็นการพักผ่อน คลายความตึงเครียดและได้รับความรู้ ความเข้าใจวัฒนธรรมและยังเป็นการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง

นิคม จารุมณี (2535 : 30) สรุปความสำคัญของการท่องเที่ยวว่า 1) เป็นการสร้างรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ 2) รายได้จากการท่องเที่ยวช่วยในการรักษาเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินของประเทศ 3) รายได้จากการท่องเที่ยวสามารถกระจายไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง 4) การท่องเที่ยว

สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม 5) การท่องเที่ยวสามารถกระตุ้นให้เกิดการผลิตและส่งออกทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด 6) การท่องเที่ยวไม่มีขีดจำกัดในการจำหน่าย นักท่องเที่ยวใช้แล้วยังคงอยู่ หรือที่เรียกว่า “Limitless Industry” 7) การท่องเที่ยวช่วยฟื้นฟูวัฒนธรรมให้คงอยู่ 8) การท่องเที่ยวมีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญสู่ภูมิภาคต่างๆ ที่จะพัฒนาพร้อมๆ กับโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อรองรับการท่องเที่ยว 9) การท่องเที่ยวมีส่วนสร้างสัมพันธภาพไมตรีระหว่างประเทศ เกิดความเข้าใจและรู้จักกัน และเกิดสันติแห่งความเข้าใจในโลก 10) การท่องเที่ยวช่วยสร้างความปลอดภัยและความมั่นคงในพื้นที่ เพราะการได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนี้ นันท์ สุวรรณ (2545 : 8) ยังกล่าวว่า การท่องเที่ยวถูกมองว่าเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สามารถช่วยแก้ปัญหาภาวะทางเศรษฐกิจซบเซาของประเทศไทยได้ดีกว่ากิจกรรมอื่น ซึ่งอุตสาหกรรมส่งออกและภาคการเกษตรแม้ว่าจะสามารถสร้างรายได้มากมาย แต่ต้นทุนสำหรับการนำเข้าค่อนข้างสูง กำไรสุทธิจึงค่อนข้างต่ำ อีกทั้งมองในภาพรวมผลผลิตทางการเกษตรมีมูลค่าค่อนข้างต่ำ ด้วยเหตุดังกล่าวรายได้จากกิจกรรมหลักทั้ง 2 ประเภทจึงไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่กำลังถดถอยได้มากนัก กิจกรรมการท่องเที่ยวจึงถูกมองและให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งจากรัฐบาล ว่าน่าจะเป็นกิจกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาของประเทศได้ ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของการท่องเที่ยวถือ กิจกรรมที่ลงทุนค่อนข้างต่ำแต่ได้ผลตอบแทนค่อนข้างสูง การส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวมิใช่จะกระทำได้ง่าย เพียงแต่ต้องมีสถานที่หรือทรัพยากรใดแล้วก็ประกาศให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นกิจกรรมเชิงระบบที่มีองค์ประกอบหลายอย่าง ที่ทำหน้าที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน สำคัญที่สุด 5 องค์ประกอบที่จะก่อให้เกิดระบบการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์คือ (1) แหล่งหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว (2) นักท่องเที่ยว (3) ผู้ประกอบการลักษณะต่างๆ (4) ประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น (5) องค์กรภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบ แต่ละองค์ประกอบดังกล่าวมีความละเอียดแยกย่อยภายใน ผู้จัดทำหรือผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ จำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจเป็นอย่างดี แต่ละองค์ประกอบ เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จ

ยศ สันตสมบัติ (2544 : 14) กล่าวว่าจุดประสงค์ที่สำคัญอีกข้อหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยว ก็คือ ความพยายามชักจูงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวให้มากที่สุดเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ประชาชาติ โดยไม่ค่อยให้ความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเท่าใดนัก ซึ่งแท้ที่จริงแล้วเรื่องของผลกระทบมีความสำคัญยิ่งต่อชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ในช่วงที่ผ่านมาได้มีการพูด และศึกษาเรื่องของผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาพแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น แต่ประเด็นที่หลายคนได้มองข้ามไปก็คือ การท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ศักดิ์ศรีและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชนที่ถูกเที่ยว อีกประเด็นก็คือ การท่องเที่ยวแบบต่างๆ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวนักท่องเที่ยวที่เป็นตัวแทนของความทันสมัย ที่เข้าไปเปลี่ยนแปลงหรือทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือเป็นผู้เรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ ทำให้การประเมินการท่องเที่ยวจากต้นทุนทางธรรมชาติและ

รายได้เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพออีกต่อไป จำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงผลกระทบในหลายๆ ด้านประกอบไปด้วย

3. องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

เสาวลักษณ์ นวเจริญกุล (2541 : 38 - 39) ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ

1) สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว (Attraction) หมายถึง สิ่งที่สามารถดึงดูดโน้มน้าวใจให้เกิดความสนใจอยากที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยว นั้น แหล่งท่องเที่ยว (Tourism Attraction) หมายถึง พื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวไปเยือนซึ่งจะต้องเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ดังนั้น สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวจึงเป็นจุดหนึ่งที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวจะมีจุดดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวจุดหนึ่งหรือหลายจุดก็ได้ ถ้าหากมีหลายจุดแหล่งท่องเที่ยว นั้นก็จะ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเที่ยวกันมาก

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่ธรรมชาติสร้างขึ้น (Natural Attraction Factors) คือ ความงามตามธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยว ยังพื้นที่นั้น เช่น หาดทรายสวยงาม สภาพป่าและชีวิตสัตว์ เป็นต้น และสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ที่มนุษย์สร้างขึ้น (Historical and Cultural Attraction Factors) คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและสามารถดึงดูดใจให้มนุษย์ไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น สิ่งก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัด วัง เมืองโบราณที่สุโขทัยและอยุธยา รวมถึงวิถีชีวิตจากการกระทำของคน เช่น ตลาดน้ำ และประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ เช่น ลอยกระทง ฟ้อนรำ แห่เทียนพรรษา เป็นต้น

2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) หมายถึง สรรพสิ่งทีรองรับในการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวกซึ่งถือว่าสำคัญมากที่สุด คือเรื่องที่พักแรม ไม่ว่าจะเป็นที่พักรูปแบบใด เช่น โรงแรมหรือเกสต์เฮาส์ สิ่งสำคัญอันดับรองลงมาก็คือการบริโภค จึงต้องมีการบริการด้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนข่าวสารข้อมูลเพื่อการเดินทางไว้บริการนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว นั้นได้อย่างสะดวกสบาย การให้บริการนำเที่ยวเป็นหน้าที่ของบริษัทนำเที่ยวที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว

3) การเข้าถึง (Accessibility) หมายถึง การไปถึงแหล่งท่องเที่ยว นั้นได้ จะต้องมีการคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยว นั้นอย่างสะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวใดที่สามารถเข้าถึงได้ทั้งสามทาง แหล่งท่องเที่ยว นั้นจะพัฒนาได้ดี

4. นโยบายการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและจากการจัดตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาตามการปฏิรูประบอบราชการ ซึ่งอาศัยกฎหมาย พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และ พ.ร.บ. ปรับปรุงกระทรวง ทบวง

กรม พ.ศ. 2545 เกี่ยวกับการโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ รวมทั้งการแก้ไขบทบัญญัติให้สอดคล้องกับการโอนอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ ทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ต้องโอนภาระงานด้านพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ด้านพัฒนาบริการท่องเที่ยว และด้านทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวไปให้กับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ทั้งนี้สำนักทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ จะยังคงทำหน้าที่ตาม พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 จนกว่ากระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจะรับโอนภารกิจไปดำเนินการหลังเดือนตุลาคม 2547 ไปแล้ว นับแต่ปี 2546 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้ปรับแผนวิสาหกิจเพื่อให้สอดคล้องกับการก่อตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยปรับบทบาทมาเป็นองค์กรที่มุ่งเน้นหน้าที่ด้านการบริการจัดการการตลาดการท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นหลัก

นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ปี 2546 - 2549 (อ้างถึงในเสาวลักษณ์ นวเจริญกุล. 2541 : 40 - 41) มีดังนี้ คือ

1) ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจสร้างงานให้กับประชาชนและเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคตามนโยบายรัฐบาล

2) ส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินงานด้านการตลาดเชิงรุก การเพิ่มตลาดใหม่และตลาดเฉพาะกลุ่ม เพื่อเร่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศ และกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งกำหนดจุดขายของประเทศไทย (Positioning Thailand) ให้มีความชัดเจน

3) ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกับทุกฝ่ายทั้งระดับในประเทศและต่างประเทศ ในการส่งเสริมและพัฒนาตลาดท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อร่วมกันขจัดอุปสรรคทางการท่องเที่ยว และเป็นหนทางก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชีย

4) มุ่งพัฒนาองค์กร ระบบบริหารจัดการ และเสริมสร้างบุคลากรให้มีทักษะและขีดความสามารถทางการตลาดท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการขับเคลื่อน (Driving Force) ที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และมีศักยภาพทางการแข่งขันระดับนานาชาติ ภายใต้หลักธรรมาภิบาล รวมทั้งพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรในบทบาทเชิงวิชาการและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการตลาด

5) เร่งรัดพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว (E - TOURISM) เพื่อรองรับการทำธุรกรรมบนระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและการดำเนินการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งการดำเนินงานด้านการตลาดด้วยระบบสารสนเทศ โดยมีกลไกในการควบคุมและป้องกันเพื่อเป็นหลักประกันในการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

5. ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวส่งผลให้เศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเจริญเติบโตและความเจริญในด้านต่างๆ เข้าไปในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว สิ่งต่างๆ เหล่านี้

ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ค่านิยมและทัศนคติของประชาชนในสถานที่ท่องเที่ยวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย (วิชัย เทียนน้อย, 2540 : 5 - 7) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2528) ได้สรุปผลการศึกษาที่เกิดจากการท่องเที่ยวเป็น 2 ด้าน คือ ด้านบวกและด้านลบ ผลกระทบด้านบวกได้แก่ การก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งทำให้เกิดการหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เป็นการกระจายรายได้สู่ภูมิภาคต่างๆ เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในชนบท ก่อให้เกิดความเจริญ เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ เกิดโรงแรม ร้านอาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพิ่มขึ้น ในด้านการผลิตและการนำเอาทรัพยากรของท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการผลิตสินค้าพื้นเมืองและสินค้าที่ระลึก ตลอดจนการบริการในท้องถิ่นนั้นๆ นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังทำให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดความภูมิใจ ความสำนึกและความตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ

ส่วนผลกระทบด้านลบได้แก่ ปัญหาการว่างงานของชุมชนในฤดูกาลที่ไม่มีนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวบางส่วนอาจทำให้เกิดกิจกรรมที่เป็นปัญหาสังคม เช่น การบริการทางเพศ การเสพยาเสพติด วัฒนธรรมการแต่งกายและค่านิยม เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการเลียนแบบพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว หรืออาจเกิดการลอกเลียนแบบหรือผลิตศิลปวัตถุ โดยขาดคุณค่าทางศิลปะและความประณีตบรรจง

อภิญา จิตรวงศ์นันท์ (2546 : 18 - 19) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการท่องเที่ยวว่าจะมีลักษณะขอบเขต รูปร่างที่กว้างขวางและหลากหลาย ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยหาข้อจำกัดที่ชัดเจนได้ยาก ทั้งนี้ความเกี่ยวข้องของชุมชนกับการท่องเที่ยว สามารถกำหนดได้ 2 ลักษณะ คือ ผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน มี 2 ทาง คือ ทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวทำให้การเกิดการสร้างงาน สมาชิกในชุมชนมีงานทำ เกิดการพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการบริการท่องเที่ยว ระบบตลาด มีการจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องมือเครื่องใช้ และปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็นแก่การบริการท่องเที่ยว ระบบการผลิตวัตถุดิบท้องถิ่นเพื่อป้อนระบบตลาด สมาชิกในชุมชนมีรายได้จากแหล่งรายได้ใหม่ที่เกิดจากการท่องเที่ยว นอกเหนือจากรายได้ประจำจากแหล่งรายได้เดิมของชุมชน ครอบครัว และทางสังคม พบว่า การท่องเที่ยวให้ การเกิดการพัฒนาในการสร้างสรรค์ขึ้นในสังคม มีการติดต่อทางสังคมที่มีรูปแบบมากขึ้น สัญญาณทางสังคมเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากข้อตกลงในสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของสมาชิกชุมชน สาธารณูปโภคของชุมชน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา อาจได้รับการพัฒนาหรือปรับปรุง เนื่องจากมีระบบการท่องเที่ยวเข้ามา สมาชิกชุมชนถูกกระตุ้นให้สนใจพัฒนาการศึกษาของตนเอง ทั้งการศึกษาในรูปแบบด้านบริการ เทคนิค และอื่นๆ จะเกิดการพัฒนาด้านสาธารณสุข เช่น ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความปลอดภัยจากโรคภัยอันสืบเนื่องมาจากการอุปโภคบริโภคที่ได้รับการพัฒนาขึ้น เพื่อเข้าสู่การท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ การบริการทางสังคมอื่นๆ เช่น ความปลอดภัยในทรัพย์สินของชุมชน และการจัดระเบียบทางสังคม จะได้รับการเอาใจใส่มากขึ้น

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนนทบุรี

ภายหลังจากที่ทางจังหวัดนนทบุรีได้ดำเนินการเปิดตัวเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำตามโครงการ “วันเดียวเที่ยวเมืองนนท์” ตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 เป็นต้นมานั้นพบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำในจังหวัดนนทบุรีเริ่มเป็นที่รู้จักแพร่หลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เกาะเกร็ด” หมู่บ้านวัฒนธรรมมอญและแหล่งผลิตงานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาที่สำคัญของจังหวัด ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ สัมผัสวิถีชีวิตของชาวมอญได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันกำลังเป็นที่ได้รับความนิยมอย่างมากของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ เนื่องจากอยู่ใกล้กรุงเทพฯ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไป - กลับได้ภายในวันเดียว (จังหวัดนนทบุรี. 2544 : 17)

จังหวัดนนทบุรีได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดเข้าไว้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนนทบุรีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 แต่ร่างแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดยังคงไว้ที่แผนพัฒนาตำบลเกาะเกร็ดปี พ.ศ. 2544 เป็นหลัก ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดเองก็ยังไม่มีความสนใจในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเกาะเกร็ดเช่นเดิม วัตถุประสงค์สำคัญในการจัดทำแผนคือ อนุรักษ์พื้นที่สีเขียว ซึ่งทางราชการกำหนดให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีบริการสาธารณสุขปโภค สาธารณูปการที่ครบระบบตลอดจนการเข้าถึงที่ดี มีระดับคุณภาพชีวิตที่ได้มาตรฐาน อนุรักษ์ หัตถกรรม วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น รวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางน้ำ โดยแยกกิจกรรมหลักๆ (สมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม. 2547 : 48) ได้ดังนี้

1. จัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. จัดการท่องเที่ยวทางธรรมชาติทางน้ำ
3. จัดการท่องเที่ยวทางการเกษตร
4. จัดอบรมมัคคุเทศก์น้ำเที่ยว
5. การรักษาความสะอาดของท้องถิ่น
6. การจัดทำแผนเพื่อประชาสัมพันธ์
7. การจัดทำแผนอนุรักษ์วัฒนธรรม การจัดงานประเพณีต่าง ๆ
8. การจัดการประชุมร่วมกับบริษัทท่องเที่ยว เพื่อวางกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม เพื่อให้การท่องเที่ยวไม่ทำลายพื้นที่และการสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือน
9. การปรับปรุงการใช้ที่ดินหลัก เพื่อคงรักษาพื้นที่หลัก ให้มีการใช้ที่ดินเป็นพื้นที่ทางการเกษตรกรรม
10. โครงการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ปรับปรุงและเพิ่มศักยภาพระบบไฟฟ้า ประปา และระบบการสื่อสาร การกำจัดขยะมูลฝอย

ในการจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ดหรือแม้กระทั่งการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ด หน่วยราชการ ได้แก่ พัฒนาชุมชนปากเกร็ด องค์การบริหารส่วนตำบล

เกาะเกร็ดหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนได้อาศัยวิสัยทัศน์การพัฒนาพื้นที่เกาะเกร็ด คือ “เกาะเกร็ด พืชภัณฑ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นแบบอย่าง ความสมดุลของการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมกับวิถีชีวิตดั้งเดิมริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา” มาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนา และเนื่องจากการพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นพลวัต มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะเป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนอนุรักษ์ ชุมชนเกษตรกรรม หัตถกรรม อีกทั้งยังมีภูมิศาสตร์เป็นเกาะ นอกจากจะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและการบริหารการจัดการแล้ว ลักษณะด้านกายภาพ เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ การคมนาคม อาคารสถานที่และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องต่างๆ จึงต้องมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาไปพร้อมๆ กันด้วย

จากการที่มีการส่งเสริมให้เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนนทบุรี จึงทำให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การฟื้นฟูศิลปะและวัฒนธรรมมอญโบราณ การส่งเสริมศิลปกรรมท้องถิ่น การสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ตลอดจนการจัดงานเทศกาล งานประเพณีและการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว และจากการที่เกาะเกร็ดเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพจากเดิมเป็นชุมชนเล็กๆ เจียบสงบกลางแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นชุมชนที่คึกคักไปด้วยนักท่องเที่ยวในวันหยุดต่างๆ สภาพสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนี้ ได้มาเป็นข้อศึกษาว่า ประชากรผู้เป็นเจ้าของพื้นที่มีวิถีชีวิต การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปเช่นใด เกิดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง

ชุมชนเกาะเกร็ด

แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางสำหรับการสัญจรทางน้ำสายหลัก เป็นเส้นทางเข้า - ออกที่สำคัญสำหรับเรือชนิดต่างๆ ที่เข้าสู่พระนครศรีอยุธยา เนื่องจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ไหลผ่านกรุงศรีอยุธยาลงมาทางใต้ ผ่านเมืองสามโคก เมืองนนทบุรี จนถึงปากน้ำมีหลายแห่งที่แม่น้ำไหลคดเคี้ยวอ้อมผืนดิน เช่น ในช่วงตอนท้ายอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานีมาถึงคลองบางหลวง-เขียงราก และช่วงอำเภอบางเกร็ด เป็นต้น ทำให้เสียเวลาและไม่สะดวกในการสัญจรทางน้ำ ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญสมัยนั้น จึงต้องขุดทางน้ำขึ้น เพื่อเป็นทางลัด ทั้งยังมีประโยชน์ในการเก็บเป็นแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูก และการบริโภคของคนในชุมชนนั้นด้วย

เกาะเกร็ด เกิดขึ้นจากการขุดคลองลัดลำน้ำเจ้าพระยาตรงที่แหลมยื่นไป ตามความโค้งของแม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ แห่งกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2265 จึงเกิดเป็นลำคลองเรียกว่า “คลองลัดเกร็ดน้อย” (คลองลัดเกร็ดใหญ่อยู่ที่จังหวัดปทุมธานี ที่ขุดลัดแม่น้ำ

เจ้าพระยาตอหน้ำอำเภอสามโคกมาทางใต้ถึงคลองบางขวาง(เชียงราก) ขนาดกว้าง 6 วา ยาว 39 เส้น ลึก 6 ศอก ต่อมากระแสน้ำเปลี่ยนทิศทางทำให้คลองขยายกว้างขึ้น เพราะถูกความแรงของกระแสน้ำเซาะตลิ่งจนพัง จึงกลายเป็นแม่น้ำลัดเกร็ดและเกาะจนมีสภาพเป็นเกาะเช่นทุกวันนี้

เกาะเกร็ด แต่เดิมชาวบ้านเรียกขานกันว่า “เกาะศาลากุน” คำว่า “ศาลากุน” มีที่มาจากเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (กุน) สมุหนายกที่รับราชการในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราชแห่งกรุงธนบุรี จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ที่ทำการค้าขายกับประเทศจีนและเป็นผู้สร้างศาลากวาววัดขึ้นที่เกาะเกร็ด เพื่อสำหรับหยุดพักเรือสินค้าที่จอดรอขนถ่ายสินค้าที่มาจากภาคเหนือ ต่อมาเกิดเป็นหมู่บ้านขึ้นจึงเรียกชุมชนแห่งนี้ว่า บ้านศาลากุน เมื่อสภาพที่ตั้งบ้านศาลากุนมีลักษณะเป็นเกาะจึงเรียกกันแพร่หลายกันต่อมาว่าเกาะศาลากุน

ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการเปลี่ยนแปลงการจัดระเบียบการปกครองใหม่ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบการบริหารราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 มีการตั้งอำเภอปากเกร็ดขึ้น เกาะศาลากุนจึงได้มีฐานะเป็นตำบล และเริ่มเรียกว่า “ตำบลเกาะเกร็ด” เกาะนี้จึงชื่อว่า เกาะเกร็ด จนถึงปัจจุบัน (ธโสพา. 2540 : 43)

ชุมชนในบริเวณปากเกร็ดชบเซาลงและร้างไประยะหนึ่ง เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในพ.ศ. 2310 เพราะประชาชนหนีภัยสงคราม เข้าไปอยู่ตามป่าเขาทั้งหมด แต่ไม่นานนักกลับฟื้นตัวอีกครั้งหนึ่งในสมัยกรุงธนบุรี หลังจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกู้อิสรภาพได้และมีชุมชนใหม่เกิดขึ้นคือชุมชนคนมอญ ที่อพยพหนีพม่าเข้ามาอยู่ในประเทศไทยและสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแขวงเมืองนนท์ โดยได้แยกกันตั้งถิ่นฐานกระจัดกระจายทั่วไป แต่ส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่แถบที่เป็นอำเภอปากเกร็ดในปัจจุบัน ดังจะพบเห็นชุมชนชาวมอญได้ที่เกาะเกร็ด ริมคลองลัดเกร็ดฝั่งตะวันออก และปากคลองบางตลาด เป็นต้น ต่อมาชุมชนมอญปากเกร็ดได้ขยายขึ้นและกระจัดกระจายออกไปมากขึ้น เนื่องจากมีชาวมอญที่อพยพเข้ามาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จำนวนหนึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนบริเวณปากเกร็ดด้วย

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนมอญในอดีต เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้น ปรากฏว่ามีคนมอญได้เข้ามาอยู่ก่อนแล้ว ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ระหว่างไทยและมอญดำเนินมาด้วยดีแต่โบราณ ประกอบกับการเป็นพุทธศาสนิกชนและมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายกัน ทั้งยังต้องทำศึกสงครามกับพม่ามาตลอด กรุงหงสาวดีเป็นเมืองหลวงของมอญแต่โบราณ พม่าได้บุกเข้าตียึดเมือง และมอญได้ยึดคืนจากพม่าได้ระยะหนึ่งจนถึงปี พ.ศ. 2300 มอญต้องเสียกรุงหงสาวดีแก่พม่าไป การตั้งถิ่นฐานของชุมชนมอญในอดีตจึงเป็นลักษณะการอพยพหลบหนีการรุกรานของกษัตริย์พม่าถอยเข้ามาในประเทศไทย การอพยพของชาวมอญปากเกร็ดนั้นได้อพยพมา 2 ครั้ง

ครั้งแรก พ.ศ. 2317 สมัยพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จกลับจากเชียงใหม่ โปรดให้รับครอบครัวของพระยาแจ้ง พระยากลางเมือง ซึ่งเป็นนายทหารหัวหน้าคนมอญครั้งกรุงเก่าที่ถูกกวาดต้อนไปเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และที่อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สำหรับที่สามโคกนั้นมีพวกมอญมาอยู่แล้วตั้งแต่สมัยอยุธยา (พ.ศ. 2202)

มอญที่เข้ามาอยู่ครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวทหาร โดยได้ร่วมกับทหารมอญเก่าครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาและทหารไทยทำสงครามขับไล่พม่าอย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทำสงครามเก้าทัพที่ตำบลลาดหญ้าจังหวัดกาญจนบุรีนั้น ทหารมอญมีบทบาทอย่างมาก ในการขับไล่ล่าศึก และได้รับพระราชทานยศเป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่จำนวนมาก สำหรับพระยาแจ้งซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ปากคลองบางตลาดได้รับพระราชทานตำแหน่งสูงสุดในราชการเป็นจักรีมอญ แทนพระยารามัญวงศ์ และได้เลื่อนเป็นพระยามหาโยธาในที่สุด และเป็นต้นสกุล “คชเสนี”

ครั้งที่สอง พ.ศ. 2358 เป็นการอพยพครั้งใหญ่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยได้อพยพเข้ามาถึงสองแสนกว่าคน โปรดเกล้าให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎ หรือพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ในเวลาต่อมา ซึ่งในขณะนั้นมีพระชันษาเพียง 8 หรือ 9 ขวบ สมมตวิวงศ์เป็นจอมทัพไปรับครอบครัวมอญ ซึ่งหนีภัยพม่าจากเมืองเมาะตะมะ โดยมีสมิงสอดเบาเป็นหัวหน้า มาอยู่ที่ด่านพระเจดีย์สามองค์ เมืองกาญจนบุรี และให้เจ้าพระยาอภัยภูธร สมุหนายก รับครอบครัวมอญที่เข้ามาทางด่านแม่ละเมา แม่สอด เมืองตาก พร้อมทั้งพระราชทานสิ่งก่อสร้าง และเสบียงอาหารด้วย นับว่าเป็นเกียรติแก่มอญกลุ่มนี้มาก ซึ่งมีผู้ให้ข้อสังเกตว่า การที่ทรงมีพระกรุณาแก่ชาวมอญในครั้งนั้น อาจจะเนื่องมาจากทรงรำลึกถึงสมเด็จพระบรมราชชนนี คือ สมเด็จพระอมรินทราบรมราชชนนี ซึ่งได้เชื่อว่าทรงถือกำเนิดมาในตระกูลมอญที่อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ก็เป็นได้ จากนั้นทรงโปรดให้ครอบครัวมอญเหล่านั้นอยู่ที่นนทบุรีบ้าง ปทุมธานีบ้าง เมืองนครเขื่อนขันธ์ (พระประแดง) บ้าง ดังนั้นคนมอญจึงอยู่ตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่บางปะอินตลอดมาจนถึงกรุงเทพมหานคร คนมอญเหล่านี้ในชั้นต้นตั้งใจว่าจะอยู่ชั่วคราว และมาอยู่ในบริเวณบ้านร้างเมืองร้างของคนไทย ซึ่งทิ้งไปเพราะถูกพม่าเข้าศึกเข้าปล้นสดมภ์ยึดหมู่บ้านเหล่านี้ไว้ เหตุนี้ชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ในสมัยนั้นตลอดมาจนถึงปัจจุบันจึงเป็นชุมชนของคนมอญเกือบทั้งหมด คนมอญที่อพยพมาส่วนใหญ่เป็นขุนนาง ทหาร และพระสงฆ์ผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงปรับสภาพความเป็นอยู่ได้ดี ประกอบกับได้รับราชการเป็นขุนนางกันมาก สภาพชีวิตจึงอยู่ในขั้นที่ดี เป็นที่ยอมรับของคนไทยโดยทั่วไป (อภิสรา รามโกมุท. 2547 : 17 - 18) รายละเอียดของข้อมูลเกาะเกร็ด มีดังนี้

1. สภาพทางกายภาพ

1.1 ทำเลที่ตั้ง ขนาด และอาณาเขต

เกาะเกร็ด ตั้งอยู่ละติจูดที่ 13° 54' - 13° 55' เหนือ และลองจิจูดที่ 100° 28' - 100° 29' ตะวันออก อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ชั้น 5 อยู่ทางทิศใต้ของอำเภอปากเกร็ด โดยมีระยะห่างจากอำเภอปากเกร็ดประมาณ 2 กิโลเมตร ตำบลเกาะเกร็ดนั้นเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นเกาะ โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาล้อมรอบ มีขนาดพื้นที่ 2,188 ไร่ ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ในอำเภอปากเกร็ด โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาช่วงที่เรียกว่า อ้อมเกร็ด และแม่น้ำลาดเกร็ดกั้นกลาง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลคลองพระอุดม
ทิศใต้	ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลท่าอิฐ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลปากเกร็ด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา และตำบลอ้อมเกร็ด

1.2 การแบ่งเขตการปกครอง

ตำบลเกาะเกร็ด ได้ยกฐานะจากสภาตำบล เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2539 เนื่องจากมีรายได้มากกว่าปีละ 150,000 บาท คือ มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุน 2,788,210.22 บาท และรายรับของ อบต.ปี พ.ศ. 2540 เท่ากับ 2,184,210.บาท ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน

1.3 โครงสร้างพื้นฐาน

(1) การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมขนส่งภายในเกาะมีถนนซีเมนต์รอบเกาะ (ถนน คสล.) ขนาดกว้างประมาณ 1.50 - 2.00 เมตร เป็นสายหลัก ในแต่ละเขตหมู่บ้านและจะมีถนนสายย่อยเข้าตามบ้านและสวน ซึ่งจะมีทั้งทางที่ปูด้วยซีเมนต์ วางด้วยซีเมนต์แผ่น และบางแผ่นเป็นทางดิน และไม่มีรถยนต์บนเกาะเกร็ด แต่มีบางครีวเรือนมีรถยนต์ไว้ใช้ (ไม่ได้ใช้บนเกาะ) การเดินทางบนเกาะส่วนใหญ่จะใช้การเดินเท้า การขี่จักรยาน หรือจักรยานยนต์ส่วนตัว เพื่อให้เหมาะกับสภาพของเกาะ นอกจากนี้ยังเกิดรูปแบบการให้บริการของรถจักรยานยนต์รับจ้างเกิดขึ้น ประจำ 3 จุดหลัก คือ บริเวณวัดปรมย์ยิกาวาส บริเวณท่าเรือวัดฉิมพลี และบริเวณวัดมะขามทอง เพื่อความสะดวกในการเดินทางของประชาชนภายในเกาะและนักท่องเที่ยวส่วนการเดินทางทางน้ำ จะเป็นการนั่งเรือโดยสาร หรือเรือส่วนตัว และส่วนใหญ่เป็นบ้านที่อยู่ริมแม่น้ำและตั้งอยู่ห่างจากถนนสายหลักของตำบล ซึ่งใช้เวลาในการเดินทางทางบกมากกว่าทางเรือจากแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านในปี พ.ศ. 2544 พบว่า มีรถปิคอัพรวม 34 คัน จาก 34 ครีวเรือน มีรถจักรยานยนต์รวม 68 คัน จาก 68 ครีวเรือน มีรถจักรยาน รวม 213 คัน จาก 202 ครีวเรือน นอกจากนี้ยังมีรถประเด็น เช่น รถบรรทุก รถเก๋ง รวม 113 คัน จาก 107 ครีวเรือน (พัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด. 2544 : 30)

เนื่องจากพื้นที่มีลักษณะเป็นเกาะ การคมนาคมติดต่อจากภายนอกเข้าสู่พื้นที่เกาะเกร็ดโดยทางบกนั้นสิ้นสุดที่บริเวณห้าแยกปากเกร็ด จากนั้นต้องอาศัยการคมนาคมทางน้ำจึงเข้าสู่พื้นที่ได้ ดังนั้นการสัญจรไป - มาจึงต้องอาศัยทางน้ำเป็นหลัก โดยมีท่าเรือทั้งหมด 6 แห่ง โป๊ะเทียบเรือ 16 แห่ง กระจายอยู่แต่ละหมู่บ้าน บ้านที่อยู่ริมน้ำส่วนใหญ่จะมีทำน้ำเป็นของตนเองเพื่อสะดวกในการเดินทาง สำหรับการเริ่มต้นเดินทางไปเกาะเกร็ดสามารถไปได้ทั้งทางน้ำและทางบกจากนั้นต้องนั่งเรือข้ามฟากไปยังเกาะเกร็ดโดยสามารถเลือกที่จะข้ามฟากได้ที่ท่าเรือฟาร์มอ่างทองหรือท่าเรือวัดสนามเหนือ

(2) การสื่อสารและการโทรคมนาคม

เกาะเกร็ดไม่มีที่ทำกาารไปรษณีย์ แต่มีตู้ไปรษณีย์ตั้งอยู่ในหมู่ 4 จำนวน 1 ตู้ ด้านโทรคมนาคมอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย มีบริการติดตั้งโทรศัพท์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 จำนวนผู้ใช้บริการในปัจจุบันรวม 1,078 ครั้วเรือน จากทั้งหมด 1,190 ครั้วเรือน บริการตู้โทรศัพท์สาธารณะให้บริการทุกหมู่บ้านยกเว้น หมู่ 5 ส่วนมากจะให้บริการอยู่บริเวณที่มีคนผ่านไปมา มาก เช่น ท่าเรือ ศาลาริมน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ (โทรศัพท์มือถือ) รวม 404 ครั้วเรือน จากทั้งหมด 1,190 ครั้วเรือน (พัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด. 2544 : 40)

(3) การไฟฟ้า

การไฟฟ้านครหลวงเป็นผู้รับผิดชอบในการจ่ายไฟฟ้าให้แก่หมู่บ้านต่างๆ ในเกาะเกร็ด โดยประชากรบนเกาะเกร็ดมีไฟฟ้าใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 ในปัจจุบันพบว่า การให้บริการไฟฟ้าสามารถเข้าถึงทั้ง 7 หมู่บ้าน

(4) การประปา

ระบบการประปาในเกร็ด ปัจจุบันพบว่าไม่มีปัญหา ทุกพื้นที่มีน้ำประปาใช้มีน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภคเพียงพอตลอดปี คิดเป็นร้อยละ 100 ระบบประปาในเกาะเกร็ดได้ โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด (อบต.เกาะเกร็ด) ได้มีการขุดบ่อบาดาลและสร้างระบบประปาหมู่บ้านขึ้น บ่อบาดาลมีทั้งสิ้น 8 บ่อ แต่ละบ่อสามารถจ่ายน้ำไปยังพื้นที่ต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง ในปี พ.ศ. 2541 อบต.เกาะเกร็ดได้มีการวางท่อประปาใหม่ทั่วทั้งเกาะ การเก็บค่าน้ำจะเก็บตามมาตราวัดน้ำ ราคาหน่วยละ 5 บาท

(5) บริการสาธารณะ

การบริการสาธารณะในเกาะเกร็ดเกิดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกสบายให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เกาะเกร็ด

(6) การจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย

เกาะเกร็ดมีการจัดการเกี่ยวกับขยะมูลฝอย โดยจัดเผาด้วยเตาเผาขยะ (แบบใช้น้ำมันโซล่า) ขนาด 5 คิว 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ 6 และมีโรงแยกขยะตั้งอยู่ที่เดียวกัน จำนวน 1 แห่ง ซึ่งปัจจุบันทั้งเตาเผาขยะและโรงแยกขยะ และมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด มีเจ้าหน้าที่เข็นรถเก็บขยะจากบ้านต่างๆ ในทุกหมู่บ้าน จำนวน 8 คน

(7) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

เกาะเกร็ดมีสถานีตำรวจชุมชน 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ 5 มีเจ้าหน้าที่จากสถานีตำรวจภูธรอำเภอปากเกร็ด (สภ.อ.ปากเกร็ด) มาประจำ 2 นาย โดยสับเปลี่ยนทุกๆ 15 วัน นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านหรืออาสาสมัครที่ถูกฝึกให้เป็นตำรวจชุมชนอีก 6 คน มาทำงานร่วมกันกับเจ้าหน้าที่จาก สภ.อ.ปากเกร็ด โดยทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อย รับแจ้งเหตุเบื้องต้น หากมีคดีรุนแรงเกินอำนาจหน้าที่จะส่งผู้ต้องหามาดำเนินคดีที่ สภ.อ.ปากเกร็ด สำหรับความปลอดภัยในชีวิตและ

ทรัพย์สินของเกาะเกร็ดอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถควบคุมได้ คดีที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการพนัน รongลงมา คือปัญหายาเสพติด และปัญหาหลักทรัพย์ (โดยเฉพาะจะเกิดกับนักท่องเที่ยว) ส่วนคดี อุกฉกรรจ์ก็มีบ้าง แต่น้อยมาก

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

พื้นฐานการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของเกาะเกร็ด เดิมขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่เนื่องจากช่วงปี 2538 - 2539 ได้ประสบกับอุทกภัยครั้งใหญ่ทำให้จำนวนครัวเรือนรวมถึงรายได้ที่ได้มาจากภาคเกษตรกรรมลดลงเป็นอย่างมาก คนรุ่นหนุ่มสาวนิยมไปรับจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรม ภายนอกเกาะเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ระบบเศรษฐกิจของเกาะเกร็ดเป็นระบบเศรษฐกิจแบบกึ่งเปิด คือ ไม่มีนักลงทุนเข้ามาลงทุนพัฒนา ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุหลายประการไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดด้านทำเลที่ตั้งของพื้นที่ การเข้าถึง ระบบสาธารณูปโภค ระบบสาธารณูปการ รวมถึงพื้นที่เกาะเกร็ด ได้ถูกประกาศเป็นพื้นที่สีเขียวในข้อกำหนดผังเมืองรวมนนทบุรี มีการกำหนดเขตควบคุมการก่อสร้าง อาคารสูงบนเกาะ แต่ในปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจในสาขาการท่องเที่ยวที่ริเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 ทำให้เกิดความต้องการสินค้าและบริการ ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจของเกาะเกร็ดมีการขยายตัวขึ้น

2.1 การประกอบอาชีพ

จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านในปี พ.ศ. 2544 ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลเกาะเกร็ด ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ จำนวน 716 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 217,429 บาท/ปี สำหรับครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเพียงอย่างเดียวจำนวน 474 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 118,857 บาท/ปี โดยประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 50 รongลงมา คือ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 31 (พัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด. 2544 : 35)

(1) อาชีพรับจ้าง

ส่วนใหญ่หันมาประกอบอาชีพรับจ้างมากขึ้นมีทั้งสิ้น 235 ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้างเพียงอย่างเดียวส่วนใหญ่เป็นการรับจ้างในงานอุตสาหกรรมในโรงงานมากที่สุด โดยเป็นแรงงานที่ทำงานภายนอกเกาะเกร็ด คือ พักอาศัยอยู่บนเกาะเกร็ดแต่ต้องเดินทางไปทำงานในสถานที่ภายนอกเกาะเกร็ด (ไปเช้า - เย็นกลับ) นอกจากนี้ยังมีแรงงานรับจ้างในอาชีพเกษตรกรรมทั้งสิ้น 65 คน สำหรับแรงงานรับจ้างอื่นๆ เช่น จักรยานยนต์รับจ้างในเกาะเกร็ด มีทั้งสิ้น 3 คิว ได้แก่ บริเวณท่าเรือวัดปรมย์ยิกาวาส ท่าเรือวัดป่าฝ้าย (วัดฉิมพลี) และบริเวณหน้าสถานีอนามัย ตำบลเกาะเกร็ด หมู่ 5 คิวละประมาณ 10-20 คน โดยไม่จำเป็นต้องเสียค่าเช่าวิน จะเป็นในลักษณะที่ใครจะเข้ามารับจ้างตรงนี้ก็ได แต่ต้องบอกหัวหน้าคิวก่อน โดยมีก้านันควบคุมดูแลอีกทีหนึ่ง

(2) อาชีพเกษตรกรรม

จากข้อมูลการขึ้นทะเบียน และทำบัตรประจำตัวเกษตรกรเกาะเกร็ด ซึ่งเป็นฐานข้อมูลเกษตรกรที่แสดงสถานภาพการเกษตร การถือครองที่ดิน สถานที่ตั้งของฟาร์ม และกิจกรรมการเกษตร ของสำนักงานเกษตรอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เมื่อ 1 มีนาคม พ.ศ. 2545 พบว่า การประกอบอาชีพเกษตรกรรมของประชากรบนเกาะเกร็ด สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภท

คือ การปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น การปลูกพืชไร่ พืชผัก การเลี้ยงปศุสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ลักษณะการทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นแบบสวนผสม พื้นที่ที่ใช้ในการทำการเกษตรบนเกาะเกร็ด รวมทั้งสิ้น 776 ไร่ จากพื้นที่ทั้งหมด 2,188 ไร่ (แต่เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับจากรูปถ่ายทางอากาศ พบว่า หมู่ 7 ก็มีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 5 ไร่ ดังนั้นพื้นที่ทำการเกษตรโดยแท้จริงของตำบลเกาะเกร็ด คือคือ 781 ไร่ โดยหมู่ 3 มีพื้นที่การเพาะปลูกมากที่สุด รองลงมาคือ หมู่ 4 โดยจำนวน 243 ไร่ และ 186 ไร่ ตามลำดับ ส่วนหมู่ 7 ไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรเลย (จากการที่ไม่มีเกษตรกรที่มีรายได้ตั้งแต่ 4,000 บาทมาขึ้นทะเบียน สำหรับจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีทั้งสิ้น 148 ครัวเรือน จากทั้งหมด 1,190 ครัวเรือน โดยหมู่ 3 มีจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด คือ 49 ครัวเรือน รองลงมาได้แก่ หมู่ 2 มีจำนวน 34 ครัวเรือน ส่วนหมู่ 7 ไม่มีครัวเรือนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเลย

ไม้ผลไม้ยืนต้นที่นิยมปลูก 10 อันดับแรกในเกาะเกร็ด เรียงลำดับจากมากไปน้อย ผลรวมจำนวนต้นที่ปลูกของไม้ผลไม้ยืนต้นแต่ละชนิด ได้แก่ กล้วย มะพร้าว มะม่วง ทุเรียน มะนาว มังคุด ส้มโอ ชมพู่ มะปราง และขนุน ครัวเรือนที่ทำการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นทั้งหมด 144 ครัวเรือน จากครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทั้งหมด

(3) อุตสาหกรรมและหัตถกรรมในครัวเรือน

ชาวเกาะเกร็ดประกอบอาชีพอุตสาหกรรมและหัตถกรรมในครัวเรือนมีจำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมและหัตถกรรมในครัวเรือน ทั้งที่เป็นอาชีพหลักและอาชีพรองพบว่า การทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาเป็นอันดับแรกมากที่สุดทั้งสิ้น 198 ครัวเรือน จาก 1,190 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ย 216,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ทั้งนี้เนื่องจากชาวมอญมีฝีมือในการทำเครื่องปั้นดินเผามาแต่โบราณ เมื่อบรรพบุรุษชาวไทยเชื้อสายมอญอพยพหลบภัยสงครามมาอยู่ในประเทศไทยก็ได้ยึดการทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพ มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าคุณภาพดีและมีความงดงาม แหล่งเครื่องปั้นดินเผาในเกาะเกร็ดอยู่ในพื้นที่ หมู่ 1,6 และ 7 ซึ่งเป็นหมู่บ้านมอญ แต่มีครอบครัวเครื่องปั้นดินเผาบางส่วนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่ 5 ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทย

(4) อาชีพค้าขาย

การประกอบอาชีพค้าขายในที่นี้คือครัวเรือนที่ประกอบอาชีพค้าขายเพียงอย่างเดียว มีทั้งสิ้น 71 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ย 175,857 บาท โดยหมู่ 1 มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพนี้มากที่สุด คือ 30 ครัวเรือน รองลงมา คือ หมู่ 7 จำนวน 26 ครัวเรือน (พัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด. 2544 : 42)

3. สภาพทางสังคม

3.1 ประชากร

มีหมู่บ้านทั้งหมด 7 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 6,084 คน แยกเป็นชาย 2,898 คน หญิง 3,186 คน หมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรสูงสุด ได้แก่ บ้านศาลากุน มีประชากรทั้งสิ้น 1,260 คน หมู่บ้านที่มีประชากรต่ำสุด ได้แก่ บ้านโอง่าง มีประชากรทั้งสิ้น 381 คน

เนื่องจากภายในเกาะเกร็ด มีซิมี่เพียงชาวไทยเชื้อสายไทยเท่านั้นที่อาศัยอยู่ที่นี้ แต่ยังมีชาวไทยเชื้อสายมอญ เชื้อสายจีน และชาวไทยมุสลิม อาศัยอยู่ด้วย โดยมีการจำแนกตาม การตั้งฐานและเชื้อชาติได้ดังนี้

หมู่ที่ 1,6,7	ประชากรเชื้อชาติมอญ	ร้อยละ 42
หมู่ที่ 2,3	ประชากรเชื้อชาติอิสลาม	ร้อยละ 8
หมู่ที่ 2,3,4,5	ประชากรเชื้อชาติไทย - ไทยจีนบางส่วน	ร้อยละ 50

3.2 การศึกษา

เกาะเกร็ดในอดีตมีสถานศึกษาประเภทโรงเรียน 3 แห่ง ดังแสดงในรูป แต่ปัจจุบัน โรงเรียนวัดเสาชงทองหมู่ 6 ได้ยุบไปรวมกับโรงเรียนวัดศาลากุน หมู่ 3 ดังนั้นเกาะเกร็ดจึงมี สถานศึกษาประเภทโรงเรียนเหลือเพียง 2 แห่งดังนี้

1) โรงเรียนวัดศาลากุล หมู่ 3 เปิดสอนระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยอาคารเรียน 2 หลัง ทั้งหมด 8 ห้องเรียน มีจำนวนครู 7 คน จำนวนนักเรียน 89 คน แบ่งเป็นระดับอนุบาล 22 คน และระดับประถมศึกษา 67 คน นักเรียนที่มาเรียนส่วนใหญ่มาจาก หมู่ 2 และ 3 ที่มีบ้านอยู่ริมถนน ส่วนนักเรียนที่บ้านอยู่ริมน้ำจะข้ามไปเรียนฝั่งตรงข้าม

2) โรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส (แสนสวัสดิ์วิทยาการ) หมู่ 7 เปิดสอนระดับอนุบาล ถึงมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วยอาคารเรียน 3 หลัง ทั้งหมด 11 ห้องเรียน มีจำนวนครู 14 คน จำนวนนักเรียน 356 คน แบ่งเป็นครูระดับอนุบาล 79 คน ระดับประถมศึกษา 191 คน และระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น 86 คน นักเรียนที่มาเรียนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายมอญ

สำหรับสถานศึกษาที่เปิดสอนแก่เด็กก่อนวัยเรียน คือ อายุตั้งแต่ 3 - 6 ขวบ ได้แก่ ศูนย์พัฒนา เด็กเล็กของกรมพัฒนาชนบท กระทรวงมหาดไทย ตั้งอยู่หมู่ 5 มีจำนวนครู 2 คน จำนวนนักเรียน 30 คน (เอ็ด ภิรมย์. 2542 : 14)

3.3 การสาธารณสุข

การบริการด้านสาธารณสุขอยู่ในรูปของสถานีอนามัย จำนวน 2 แห่ง โดยตั้งอยู่ใน หมู่ 3 และหมู่ 5 การให้บริการจะเป็นไปในลักษณะแล่งเขตรับผิดชอบแห่งหนึ่ง คือสถานีอนามัย เฉลิมพระเกียรติ ในหมู่ 3 รับผิดชอบพื้นที่หมู่ 2, 3 และ 4 มีเจ้าหน้าที่ 3 คน อีกแห่งหนึ่ง คือ สถานีอนามัยตำบลเกาะเกร็ดในหมู่ 5 รับผิดชอบพื้นที่หมู่ 1, 5, 6 และ 7 มีเจ้าหน้าที่ 3 คน เช่นเดียวกัน ซึ่งในเกาะเกร็ดพบว่า มีการให้บริการสาธารณสุขครบถ้วนครอบคลุมชนมีลักษณะครัวเรือน ที่ถูกสุขลักษณะในด้านต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ (สถานีอนามัยตำบลเกาะเกร็ด. 2545)

3.4 การศาสนา

ประชากรในเกาะเกร็ดส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คือ ร้อยละ 85 ทั้งที่เป็นชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยเชื้อสายมอญ นอกจากนี้ยังมีผู้นับถือศาสนาอิสลามอีกเป็น จำนวนหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 15 ของจำนวนประชากรทั้งหมดบนพื้นที่เกาะเกร็ด พบว่า ยังไม่มี ศาสนสถานสำหรับชาวไทย - มุสลิม เพื่อประกอบพิธีทางศาสนาได้อย่างสะดวกที่มัสยิดตำบลท่าอิฐ

สำหรับสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาพุทธบนเกาะเกร็ด มีทั้งสิ้น 5 แห่ง และวัดร้างอีก 3 แห่ง มีรายละเอียดดังนี้ หมู่ 1 มีสถานที่ทางพุทธศาสนา ได้แก่

1) วัดนิมพลีสุทธาวาสเป็นศาสนสถานมีพระจำพรรษา เป็นวัดที่ตั้งอยู่ริมคลองลัดเกร็ดที่วัดนอกเขตพุทธาวาส มีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ มีสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมสมัยอยุธยาที่มีความงดงามทรงคุณค่าแห่งหนึ่งของประเทศไทย

2) วัดป่าเลไลย์ ปัจจุบันร้าง เหลือเพียงพระอุโบสถ พระพุทธรูปปางป่าเลไลย์ทางด้านหน้า และเจดีย์เก่าทางด้านข้างพระอุโบสถ พื้นที่วัดถูกนำไปรวมกับวัดนิมพลีสุทธาวาสที่มีพื้นที่อยู่ติดกันสถานีอนามัย และโรงเรียนวัดศาลากุล มีความเป็นมาสำคัญในประวัติศาสตร์ของพื้นที่ แม้สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมต่างๆ จะถูกบูรณะไม่หมด

หมู่ 4 มีสถานที่ทางพุทธศาสนา ได้แก่

1) วัดจันทร์ เป็นวัดที่ร้างมานาน ปัจจุบันเหลือเพียงศาลาประดิษฐานพระพุทธรูปเก่า หลวงพ่อมะขามทอง และลูกนิมิตเก่าพื้นที่วัดมีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ ตรงข้ามกับศาลาอเนกประสงค์เป็นที่ตั้งของสถานีอนามัยตำบลเกาะเกร็ด พื้นที่วัดอยู่ติดในความดูแลของกรมศาสนา

หมู่ 6 มีสถานที่ทางพุทธศาสนา ได้แก่

1) วัดเสาชงทอง เป็นศาสนาสถานที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีพระจำพรรษา มีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ ด้านข้างเป็นที่ตั้งของห้องสมุดประชาชน และโรงเรียนวัดเสาชงทอง (ปัจจุบันยุบไปแล้ว) มีสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่มีความงดงามทรงคุณค่าสมัยอยุธยาตอนปลาย ทางด้านหลังโบสถ์ยังประดิษฐานเจดีย์ที่สูงที่สุดของอำเภอปากเกร็ด

2) วัดไผ่ล้อม เป็นศาสนาสถานตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเช่นเดียวกัน มีพระจำพรรษา พื้นที่วัดนอกเขตพุทธาวาส มีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ มีสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมที่มีความงดงามทรงคุณค่าสมัยอยุธยาตอนปลาย

หมู่ 7 มีสถานที่ทางพุทธศาสนา ได้แก่

1) วัดปรมย์ยิกาวาส เป็นสถานสำคัญของชุมชนพื้นที่และชุมชนใกล้เคียง ตั้งอยู่ตรงมุมของแม่น้ำเจ้าพระยากับคลองลัดเกร็ดพอดี มีฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร มีชุมชนตั้งอยู่โดยรอบ ด้านข้างเป็นโรงเรียนวัดปรมย์ยิกาวาส มีความเป็นมาที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ มีสถาปัตยกรรม และศิลปกรรมที่มีความงดงามอันทรงคุณค่าอย่างมากมาย

จากที่กล่าวข้างต้นแล้วว่า เกาะเกร็ดเป็นชุมชนที่เจริญมาตั้งแต่สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา โดยสังเกตได้จากวัดที่สร้างขึ้นบนเกาะนี้ ล้วนแล้วแต่สร้างขึ้นในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา และส่วนใหญ่ได้รับการบูรณะในสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นโบราณสถานที่สวยงามทางด้านสถาปัตยกรรมและงดงามในคุณค่าทางวัฒนธรรม แตกต่างจากวัดที่อยู่ใกล้เคียงกันอย่างเห็นได้ชัด (พระมหาชาติชาย ไบทัตทิม และคณะ. 2543 : 23 - 24)

4. สภาพทางวัฒนธรรม

ชาวไทยเชื้อสายมอญที่อาศัยอยู่ในเกาะเกร็ดมีวัฒนธรรมประเพณีและงานเทศกาลเฉลิมฉลองต่างๆ ใกล้เคียงกันมาก จะมีแตกต่างกันบ้างตรงที่รายละเอียดของแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมประเพณีของไทยและมอญ มีรากฐานที่สำคัญร่วมกัน คือ พระพุทธศาสนา ชาวมอญทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกับชาวไทย พระมอญจะถือเคร่งครัดทางวินัยมาก และการถือศีลอย่างเคร่งครัดนี้เป็นต้นกำเนิดของธรรมเนียมปฏิบัติภายในประเทศไทยทุกวันนี้ยังคงการสวดมนต์ภาษามอญในเวลากลางวัน นอกจากนี้วัฒนธรรมประเพณีของชาวเกาะเกร็ดยังมีรูปแบบเช่นเดียวกับวัฒนธรรมประเพณีของประชากรในภาคกลางของประเทศ แต่มีสิ่งที่แตกต่างกัน และโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ คือ ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญที่ส่วนใหญ่อยู่ในหมู่ 1, 6 และ 7 ของตำบลเกาะเกร็ด โดยชาวมอญรุ่นปัจจุบันส่วนใหญ่เกิดที่เกาะเกร็ดนี้ หรือเข้ามาอาศัยอยู่มานานกว่า 10 ปีขึ้นไป ถือได้ว่าเป็นคนดั้งเดิมของเกาะเกร็ดจึงมีความรักในพื้นที่ ธรรมเนียมที่สืบได้รับมรดกตกทอดกันมา ชาวไทยเชื้อสายมอญบนเกาะเกร็ดยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีมอญของตนไว้ เช่น ประเพณีสงกรานต์ การตั้งโรงทาน การแห่ข้าวแช่ การแห่น้ำหวาน การทำบุญกลางบ้าน ประเพณีออกพรรษา ประเพณีงานศพ โดยเฉพาะงานศพพระสงฆ์ ประเพณีจุดลูกหนู โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ (ปีละห้าวัน) เป็นเทศกาลสำคัญประจำปีของคนมอญ มีการทำบุญเฉลิมฉลองเหมือนคนไทย แต่เทศกาลชุมนุมของชาวมอญใช้เวลาหลายวัน เริ่มตั้งแต่วันที่ 13 เมษายนไปจนถึงต้นเดือนพฤษภาคมของทุกๆ ปี พิธีจะเริ่มจากการทำบุญฉลองสงกรานต์ การทำบุญกลางบ้าน และรำประจำปีของแต่ละหมู่บ้าน เทศกาลสงกรานต์ถือเป็นการขึ้นศักราชใหม่ จึงจัดให้มีการเฉลิมฉลองการทำบุญรักษาศีล เพื่อต้อนรับศักราชใหม่ และเพื่อบูชาพระรัตนตรัย และนางสงกรานต์

2) ประเพณีค้ำตันโพธิ์

ประเพณีค้ำตันโพธิ์ของเกาะเกร็ด จะมีขึ้นในเดือนเมษายน แต่ที่เกาะเกร็ดจะแตกต่างจากชุมชนมอญแหล่งอื่นบ้างในรายละเอียดของกิจกรรมและช่วงเวลา แต่ก็มาจากคติความเชื่อและจุดมุ่งหมายเดียวกันกับประเพณีรดน้ำตันโพธิ์และปลุกตันโพธิ์ของชาวมอญย่านอื่นแต่เหตุที่ชาวเกาะเกร็ดไม่ปลุกตันโพธิ์ตามประเพณีเพราะวัดทุกวัดในเกาะเกร็ดมีตันโพธิ์ครบทุกวัดแล้ว แถมบางวัดมีหลายต้น หมดความจำเป็นที่จะปลุกขึ้นอีก จึงปรับเปลี่ยนพิธีมาเป็นค้ำตันโพธิ์แทน ทั้งนี้ชาวมอญมีความเชื่อว่า การค้ำตันโพธิ์จะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลและมีชีวิตที่รุ่งเรือง

3) ประเพณีเทศกาลเข้าพรรษา

มีประเพณีตักบาตร ถวายเทียนฟุ่ม ถวายเครื่องไทยธรรม ผ้าอาบน้ำฝน อาหารเครื่องดื่ม สิ่งของที่พระจำเป็นต้องใช้ระหว่างเข้าพรรษา นอกจากนี้ยังมีประเพณี “เจ้าภาพกัณฑ์เทศ” ทุกวันพระตลอดไตรมาสเข้าพรรษาแทน ซึ่งพิธีการหรือกิจกรรมของประเพณีนี้ คือ ชาวบ้านผู้มี

จิตศรัทธาแต่ละครอบครัว แต่ละบ้าน จะสลับกันวันพระละบ้าน เป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศที่มีเทศนาธรรมที่วัดทุกวันพระตลอดพรรษา โดยเจ้าภาพจะจัดเครื่องกัณฑ์เทศตามกำลังศรัทธามาถวายพระ ถือกันว่าได้อานิสงส์ที่ได้เป็น “เจ้าภาพ” ส่งเสริมให้ญาติโยมผู้อื่นได้ฟังธรรมได้ช่วยมีส่วนเผยแพร่พระธรรม และเป็นการช่วยจรรโลงพระศาสนาอย่างยิ่ง (สุเอ็ด คชเสนี. 2547 : 18)

4) ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง

ในเดือนกันยายน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นวันตักบาตรน้ำผึ้ง จะมีการทำบุญตักบาตรถวายอาหารคาวหวานแก่พระภิกษุ สามเณร เช่นการทำบุญในวันพระตามปรกติญาติโยม อุบาสก อุบาสิกาจะจัดเตรียมกับข้าวใส่บาตร แต่มีสิ่งที่เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษในวันนี้ก็คือ น้ำผึ้งกับข้าวต้มลูกโยน โดยทางวัดจะนำบาตรหรือภาชนะมาตั้งเรียงไว้สำหรับใส่ น้ำผึ้ง เมื่อประชาชนตักบาตรหรือถวายอาหารคาวหวานเสร็จ ก็จะนำน้ำผึ้งที่เตรียมมารินลงในบาตรหรือภาชนะที่จัดไว้ เหมือนการตักข้าวใส่บาตร สำหรับชาวมอญเกาะเกร็ดจะตักบาตรน้ำผึ้งที่วัดมอญวัดไวดัดหนึ่ง เช่น วัดปรมัยยิกาวาส การตักบาตรน้ำผึ้งของชาวมอญเกาะเกร็ดจะทำข้าวต้มลูกโยนถวายพระสงฆ์สำหรับจิ้ม น้ำผึ้งด้วย นอกจากนี้ชุมชนมอญบางชุมชนหญิงสาวจะนำผ้าเช็ดหน้าสำหรับถวายพระรองกันบาตรด้วย

5) ประเพณีการทำบุญออกพรรษา

เทศกาลออกพรรษาในราวเดือน 11 หรือตุลาคม เป็นช่วงเวลาที่สำคัญของชาวพุทธทั้งหลายทั้งชาวไทยและชาวมอญพร้อมใจกันบำเพ็ญกุศลเพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงองค์พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งที่เสด็จจากเทวโลก ประชาชนทั้งหลายต่างน้อมถวายสักการะแด่พระพุทธรูป ชาวเกาะเกร็ดจะทำบุญออกพรรษา 3 วัน คือ วันขึ้น 14 ค่ำ 15 ค่ำ และวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ชาวบ้านจะเตรียมกวนกระยาสารท หมักแป้งเพื่อทำขนมจีนน้ำพริก น้ำยา แกงเผ็ดต่างๆ ตั้งแต่วันก่อนวันออกพรรษา อีกทั้งมีการตกแต่งบ้านเรือน วัดวาอารามให้สวยงาม ตามเจดีย์ที่สำคัญของวัดต่างๆ จะมีผ้าแดงห่มองค์เจดีย์อย่างสวยงาม

6) ประเพณีลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทงของชาวเกาะเกร็ด กระทำตามชาวไทยชาวมอญทั่วไป แต่พิธีกรรมที่แตกต่างจากที่อื่น ก็คือ ในเวลาเที่ยงคืนตรง (24.00 น.) ยามพระจันทร์ตรงศีรษะ ส่องสาดแสงสว่างกระจ่างฟ้า ช่วงเวลานั้นลำนน้ำเจ้าพระยาจะนิ่ง ไม่ขึ้น ไม่ลง พระสงฆ์วัดต่างๆ ประโคมระฆังกังวาน ขณะเวลานี้ถือกันว่า น้ำในแม่น้ำ คือ “น้ำมนต์” เรียกสืบกันมาว่า “น้ำเพ็ญ” ผู้ใหญ่จะนำขันมาตักหยอดใส่โถง นำมารดศีรษะตนเองและลูกหลาน อธิษฐานจิต ไล่สิ่งไม่ดีออกไปตามน้ำที่พรูพรารวสู่พื้น และน้อมนำสิ่งดีงามมาสู่ชีวิตด้วยน้ำเพ็ญอันมงคลพิสุทธ์

7) ประเพณีการจุดลูกหนู

ลูกหนูเป็นดอกไม้เพลิงชนิดหนึ่ง ซึ่งชาวมอญใช้จุดศพพระสงฆ์ การจุดลูกหนูในการปลงศพพระยังเป็นที่นิยมในหมู่ชุมชนชาวมอญดั้งเดิม เนื่องจากชาวมอญเคารพนับถือพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีลปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ การจัดพิธีอันเกี่ยวกับพระสงฆ์จะต้องกระทำด้วยความเคารพ มักไม่นิยมจุดดอกไม้จันทร์เผาศพพระภิกษุสงฆ์ด้วยมือตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นการไม่สมควร จึงใช้ลูกหนูจุดศพ

การใช้ลูกหนูจุดศพ ชาวมอญใช้เฉพาะการปลงศพพระเท่านั้น ไม่นิยมใช้จุดศพชาวสาธิต ปราสาทเผาศพ พระ พระสงฆ์จะไม่เผาเมรุร่วมกับชาวสาธิต จะต้องทำเมรุสำหรับเผาเฉพาะ อาจจะเป็นประจำ 4 เสา จนถึงปราสาท 1-9 ยอด และนิยมเผาไปกับศพ (สุเอ็ด คชเสนี. 2547 : 22)

5. ศิลปวัฒนธรรม

1) เครื่องปั้นดินเผา

เกาะเกร็ดได้ชื่อว่า เป็นชุมชนเครื่องปั้นดินเผาชั้นเลิศมาตั้งแต่อดีต เป็นที่รู้จักยกย่อง ทั่วไปว่างามเหมาะแก่ประโยชน์ใช้สอย ทนทาน สมบูรณ์ด้วยคุณภาพ แต่เดิมเครื่องปั้นดินเผา เกาะเกร็ดมี 2 ประเภท อย่างแรกคือ เครื่องใช้ เช่น โอ่ง อ่าง ครก กระจุก อีกประเภทหนึ่ง คือ เครื่องปั้นดินเผาประเภทสวยงามที่เรียกว่า ลายวิจิตรที่เป็นทรงโอ่งและหม้อน้ำ ซึ่งเน้นความงาม ของรูปทรงและการสลักลวดลาย เครื่องปั้นประเภทสวยงามหรือโอ่งลายวิจิตรนี้ ส่วนใหญ่ช่างจะไม่ทำเพื่อขาย แต่ทำเพื่อ “ฝากฝีมือ” ให้นำไปถวายวัด หรือมอบไว้ให้แก่ลูกหลาน (เอ็ด ภิรมย์. 2542 : 46)

เกาะเกร็ดเคยเป็นแหล่งผลิตภาชนะที่ใช้ในชีวิตประจำวันป้อนให้แก่ผู้ใช้แพร่หลายไปทั่ว โดยเฉพาะจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง ยุคก่อนที่สินค้าพลาสติกและสินค้าอุตสาหกรรมจะเฟื่องฟู ขณะนั้นผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาหลายอย่างหลายชนิดเลิกผลิตกันไปแล้ว ด้วยไม่สามารถสู้กับ สินค้าอุตสาหกรรมได้ ประกอบกับเมื่อ 50 ปีที่ผ่านมา เจ้าของสวน ไร่ นา บนเกาะเกร็ดไม่ยอมขาย หรือให้ชาวมอญนำดินในที่ของตนไปใช้ทำเครื่องปั้นดินเผา ชาวมอญต้องซื้อดินจากจังหวัดปทุมธานี มาใช้ทำเครื่องปั้นดินเผาแทนดินเหนียวเนื้อดีของเกาะเกร็ด ทำให้ต้นทุนการผลิตมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น

จนกระทั่งรัฐบาลมีนโยบายให้ประชาชนอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย พร้อมทั้งส่งเสริม ให้มีการท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น เกาะเกร็ดและเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญเกาะเกร็ด จึงได้รับความสนใจอีกครั้งหนึ่งหลังจากชบเซาไปนาน แต่ก็เทียบไม่ได้กับในอดีตที่ผลิตมากกว่านี้ หลายสิบเท่า อีกทั้งปัจจุบันความต้องการของตลาดเปลี่ยนไปการผลิตเครื่องปั้นดินเผาจึงเน้นไปทาง ของที่ระลึก และของตกแต่งบ้านส่วนใหญ่ เพราะเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว (จังหวัดนนทบุรี. 2544 : 64)

2) ดนตรีปี่พาทย์มอญ

ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า ดนตรีปี่พาทย์มอญเข้าสู่สยามเมื่อใดสมัยใด แต่บรรพบุรุษ ชาวมอญที่อพยพหลบภัยสงครามเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาหลายครั้ง หลายครา คงจะมีผู้ที่มีฝีมือ ความรู้ด้านดนตรีเข้ามาด้วย วงปี่พาทย์มอญได้สืบทอดจากชนรุ่นหนึ่ง สู่ชนรุ่นหนึ่ง ทั้งที่เป็นลูกหลานโดยตรง หรือลูกศิษย์ที่ฝากตัวเข้าเรียน พบว่า นาฏศิลป์ดนตรีใน เกาะเกร็ด มีชื่อเสียงในเรื่องวงปี่พาทย์ที่สามารถบรรเลงเพลงมอญได้เป็นอย่างดี และเป็นที่ยกย่อง แพร่หลาย คือวงปี่พาทย์คุณอรัญ รัตนขาว อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ปี่พาทย์มอญใช้บรรเลงได้ทุก วาระโอกาส ไม่ว่าจะเป็นงานมงคล หรืออวมงคล รวมทั้งในการบันเทิงเฉลิมฉลองต่าง ๆ

ปี่พาทย์มอญได้รับความนิยมมากในการบรรเลงในงานศพ สันนิษฐานว่าสืบเนื่องมาจาก มีการนำปี่พาทย์มอญไปบรรเลงในงานศพที่เป็นงานหลวง ปี่พาทย์มอญบรรเลงในงานหลวงครั้งแรก

ในงานพระศพสมเด็จพระเทพสิรินทราบรมราชินี เพราะสมเด็จพระเทพสิรินทราบรมราชินีทรงมีเชื้อสายมอญ และบรรเลงงานหลวงครั้งต่อๆ มาในงานพระศพสมเด็จพระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ 5 เพราะถือว่าเป็นเชื้อสายของสมเด็จพระเทพสิรินทราฯ ทำให้ประชาชนยึดถือเป็นแบบอย่าง นอกจากนี้ปีพาศยามอญยังใช้บรรเลงประกอบกรำมอญหรือมอญรำ ซึ่งเป็นนาฏศิลป์ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในอดีต

3) รำมอญหรือมอญรำ

รำมอญเป็นนาฏศิลป์ที่ใช้ทั้งในงานมงคล งานสมโภชต่างๆ ตลอดงานศพ โดยเฉพาะศพพระ ชาวบ้านจะนิยมรำถวายหน้าศพ ถือว่าได้บุญ

คำว่า รำมอญ ที่เรียกกันในภาษาไทยนั้น ภาษามอญ เรียกว่า “ปัวฮะปิ่น” ซึ่งแปลตามศัพท์ หะปิ่น แปลว่า ตะโพน ปัวหะปิ่น แปลว่า มหรสพ หรือการแสดงที่ใช้ตะโพนเป็นหลัก เช่น เมื่อนักดนตรีลงจังหวะที่ตะโพนด้านใหญ่ ผู้รำจะทิ้งมือลงให้พอดีกับจังหวะของตะโพน

ชาวมอญเกาะเกร็ด มีโอกาสรำถวายต่อผู้เคารพบูชา ในวาระสำคัญๆ หลายครั้งด้วยกัน เช่น ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2427 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงโปรดเกล้าสถาปนาวัดปากอ่าว ซึ่งเป็นพระอารามหลวง โดยพระราชทานนามว่าวัดปรมย์ยิกาวาส และในการเสด็จพระราชดำเนินมาฉลองพระอารามคราวนั้น ชาวมอญเกาะเกร็ดได้มีโอกาสจัดรำมอญถวายหน้าพระที่นั่ง

ครั้งต่อมาในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ในปี พ.ศ. 2472 พระองค์ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ พระราชทานสมณศักดิ์ให้เจ้าอาวาสวัดปรมย์ยิกาวาสเป็นที่พระสุเมธราชจารย์บริหารธรรมชั้นรามาธิบดีสงฆนายก ในคราวฉลองสมณศักดิ์ ครั้งนั้นชาวมอญเกาะเกร็ดได้มีโอกาสแสดงมุทิตาจิต โดยจัดมอญรำถวายเป็นการบูชาด้วย และเมื่อปี พ.ศ. 2489 เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 พร้อมด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังวัดปรมย์ยิกาวาส เพื่อสำราญพระราชชอริยาบท ชาวมอญเกาะเกร็ด ก็ได้มีโอกาสรำถวาย เพื่อทรงทอดพระเนตรด้วย (हन พินธุพันธ์. 2543 : 64)

4) การรำเจ้า

คนมอญได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความเคร่งครัด เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง แต่ความเชื่อดั้งเดิมในการนับถือผีบรรพบุรุษกับผีอื่นๆ ที่มีฤทธิ์รวมทั้งเทพยดาอารักษ์ต่างๆ ยังคงคือควบคู่ไปกับการนับถือพุทธศาสนา ดังนั้นวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของชาวมอญเห็นได้จากการแสดงความนับถือผีในลักษณะการเคารพบูชา การละเว้นการกระทำต่างๆ อันเป็นการไม่เคารพผีที่ตนนับถือ ซึ่งจะทำให้ผีไม่พอใจ

การรำเจ้าเป็นงานประจำปีที่หมู่บ้านมอญถือปฏิบัติตั้งแต่เมื่อครั้งอยู่เมืองมอญ ตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานสงกรานต์มอญด้วย กล่าวคือในการฉลองเทศกาลสงกรานต์จะมีกิจกรรมต่างๆ มากมาย และจบลงด้วยการทำบุญกลางบ้าน ในวันทำบุญกลางบ้านนี้เอง

จะมีพิธีรำเจ้าด้วย ซึ่งทุกหมู่บ้านจะมีศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะมีชื่อและฤทธาภาพแตกต่างกันไป การรำเจ้าถือเป็นเครื่องมือที่ทำให้จิตใจของชาวบ้านกล้าแข็งที่จะใช้ชีวิตอย่างเป็นสุข และเป็นเครื่องเตือนใจให้ชาวบ้านละทิ้งความชั่ว รับเอาแต่สิ่งที่ดีเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

ชาวมอญเกาะเกร็ดมีความเชื่อในเรื่องผีเช่นกัน โดยทั่วไปนับถือผีบรรพบุรุษผีบ้านผีเรือนเป็นหลัก นอกจากนั้นชาวมอญเกาะเกร็ดในอดีตมีความเชื่อว่ามีผีสิงอยู่ในตุ๊กตา เด็กๆ ชาวมอญเกาะเกร็ดจะไม่ได้รับอนุญาตให้นำตุ๊กตาทุกชนิดเข้าบ้าน (ในสมัยโบราณห้ามเฉพาะตุ๊กตาดินเผา ต่อมาห้ามตุ๊กตาทุกชนิดไม่ว่าจะผลิตด้วยวัสดุใด) เพราะเชื่อว่ามีผีสิงอยู่ในตุ๊กตา ถ้านำเข้าบ้านจะทำให้ผีต่างๆ ในบ้านไม่พอใจ และทำให้เด็กมีอาการไม่สบายต่างๆ ข้อห้ามเรื่องการเล่นตุ๊กตาและนำตุ๊กตาเข้าบ้านนี้เป็นความเชื่อสืบต่อมาจนแม้ปัจจุบันผู้สูงอายุชาวมอญก็ยังปฏิบัติอยู่ (อภิสรา รามโกมุท. 2542 : 55)

วันพิธีรำถวายเจ้าพ่อ ชาวบ้านจะจัดเตรียมสำหรับอาหารมาถวายพระสงฆ์ที่นิมนต์มาที่หน้าศาลเจ้าพ่อเกษแก้วในเวลาเช้า เวลาบ่ายชาวบ้านตำบลเกาะเกร็ดจะทยอยมาร่วมพิธีและถวายเครื่องเช่นแก่เจ้าพ่อ ได้แก่ ขนมต้มขาว ขนมต้มแดง กล้วยน้ำบัว ข้าวสุก ไข่ต้ม ถึงเวลาเย็นจึงเริ่มพิธีรำถวายเจ้าพ่อ ซึ่งมักจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่นี้เป็นประจำทุกปี เรียกว่า คนทรง เมื่อรำร่างทรงจะเริ่มสั่นเทิ้ม ซึ่งชาวมอญเชื่อว่าเจ้าพ่อได้เข้าร่างสิง คนทรงจะรำเช่นนั้นไปอีกสักพักใหญ่มีอาการสั่นเทิ้มตลอดเวลา จากนั้นจะค่อยหายสั่นและกลับสู่อาการปกติ แสดงว่า เจ้าพ่อได้ออกจากร่างไปแล้ว นอกจากจะเชิญวิญญาณเจ้าพ่อเกษแก้วแล้ว ยังมีการเชิญวิญญาณเจ้าพ่อจากที่อื่นมาร่วมพิธีด้วย เช่น เจ้าพ่อเขาดกจากอำเภอพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี เป็นต้น

5) ทะแยมอญ

ทะแยมอญ มาจากภาษามอญ “เถะเย๊ะหมิ่น” หมายถึง การร้องเพลงประกอบการรำ แต่คนไทยออกเสียงเป็นทะแยมอญ ซึ่งออกเสียงได้ง่ายกว่า การเล่นทะแยมอญเป็นการเล่นของคนมอญมาแต่โบราณ คล้ายกับการเล่นเพลงพวงมาลัย หรือลำตัดของไทย บทกลอนต่างๆ ที่ใช้ร้องทะแยมอญนั้นจะไม่มีคำหยาบ ส่วนใหญ่จะกล่าวเป็นคติ ปรัชญา คำสอนทางพระพุทธศาสนา หรือเป็นบทกวีพาราสิ แห่เข้ากันในรูปแบบกลอนที่สุภาพ

การเล่นทะแยมอญที่เกาะเกร็ดมักเล่นในโอกาสเทศกาลต่างๆ เช่น เทศกาลหรืองานบุญต่างๆ เพลงทะแยมอญจะร้องเป็นภาษาไทยผสมภาษามอญ เนื้อเพลงจะเริ่มด้วยบรรยายภาษาไทยว่า อพยพมาจากกรุงหงสาวดี มาพึ่งพระบรมโพธิสมภารได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้มาทำมาหากินที่ปากเกร็ด ชาวมอญจึงได้ตั้งรกรากอยู่ที่ปากเกร็ดและเกาะเกร็ดย้ายที่อยู่อีกต่อไป เมื่อจบบทร้องนำที่เป็นภาษาไทยแล้ว ต่อไปจึงร้องเป็นภาษามอญ (พระมหาชาติชาย ไบทัตทิมา และคณะ. 2543 : 17)

6) อาหารชาวมอญเกาะเกร็ด

ชาวบ้านเกาะเกร็ดได้รับการถ่ายทอดวิชาการทำอาหารหวานจากชาววังในครั้งรัชกาลที่ 5 โปรดให้ภริยาของพระยาพิชัยโกวิท ระยะเวลาการก่อสร้างวัดนานกว่าสิบปี พระองค์ได้เสด็จบำเพ็ญพระราชกุศลหลายครั้ง การจัดทำอาหารของชาววัง ได้อาศัยชาวบ้านมาช่วย ต่อมา

เกิดความชำนาญในการทำอาหารและได้ถ่ายทอดวิชาเหล่านี้มาจนถึงลูกหลานในปัจจุบัน ชาวบ้านดังกล่าวนี้เป็นคนมอญแทบทั้งสิ้น คนมอญแต่เดิมที่มาอยู่ในประเทศไทยใหม่ๆ นั้นจะทำอาหารไทย ย่อมเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อได้มาเป็นลูกมือชาววังดังกล่าวจึงกลายเป็นผู้มีฝีมือการทำอาหารไทยไปในที่สุด อาหารคาวที่มีชื่อ เช่น แกงมัสมั่น แกงบวน หมี่กรอบ ยำใหญ่ หมูกระจกกับน้ำพริกเผา ฯลฯ ของหวานมี หันตรา ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง สังขยา ขนมฝักกาด เป็นต้น

ด้านอาหารมอญโบราณที่หารับประทานและหาคนทำได้ยากในท้องถิ่นอื่น แต่คนเกาะเกร็ดยังทำเป็นปกติกันอยู่ คือ แกงกล้วยดิบ แกงเขียวหวานค่อมะพร้าว แกงลูกโยนผักบั้งใบมะขามอ่อน แกงส้มมะตาด พริกทะเลือ ข้าวแช่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอาหารที่ใช้หน่อกะลา เป็นส่วนประกอบ เช่น แกงเลียงหน่อกะลา ก๋วยเตี๋ยวหน่อกะลา และทอดมันหน่อกะลา (เอ็ด ภิรมย์. 2542 : 65 - 69)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมบุญ มีบุญ (2543) ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนชนเมืองด้านเศรษฐกิจ สังคม การเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการผลิต การตลาดและการบริโภค กล่าวคือ การผลิตจากการผลิตทางการเกษตรเพื่อการบริโภคในครัวเรือนสู่การผลิตตามกลไกตลาดนอกชุมชนทั้งการตลาดระดับประเทศและตลาดต่างประเทศ สินค้าที่ผลิตมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปตามมาตรฐานที่กำหนดจากตลาดมากขึ้น สินค้าในชุมชนเองก็มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การบริโภคจากการบริโภคแบบบรรพบุรุษสู่การบริโภคแบบกระแสนิยมตามสภาพฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และการปรับตัวตามกระแสสังคม สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม พบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ของกลุ่มคน เครือญาติและความสัมพันธ์ในครอบครัว ในความสัมพันธ์ของกลุ่มคน ชาวบ้านมีการช่วยเหลือ หรือมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมซึ่งกันและกัน และกิจกรรมของชุมชนน้อยลง ในกลุ่มเครือญาติก็มีความสัมพันธ์ การช่วยเหลือเกื้อกูล การแก้ปัญหา ร่วมกันน้อยลง เกิดความขัดแย้งในกลุ่มที่มีการแย่งทรัพยากรสินมรดก พี่น้องบางสายตระกูลตัดขาด ไม่มีการติดต่อสัมพันธ์กันดังเช่นเคย คนในครอบครัวมีเวลาอยู่ร่วมกันน้อย กิจกรรมต่างๆ ที่เคยปฏิบัติของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป เกิดช่องว่างระหว่างวัยจากการรับสื่อและการเรียนรู้ที่ต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและกลุ่มผู้สูงอายุ

จิราพร ศรีวัฒนากุลกิจ (2544) ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวเขา พบว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบหลายด้าน ในด้านอาชีพ ได้มีการเปลี่ยนอาชีพจากที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มาทำอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การให้บริการนั่งช้าง การขายของที่ระลึก การให้บริการพักรม ในด้านรายได้ มีครัวเรือนบางส่วนมีรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพและรายได้นี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงในครัวเรือนตัวอย่างที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงทุกครัวเรือนที่อยู่ในชุมชน แต่ก็มีส่วนที่มีผลต่อทุกครัวเรือนในชุมชน เช่น

ความสะดวกในการหาซื้อสินค้า เป็นต้น อย่างไรก็ตามสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาภายหลังนั้นก็คือ จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ผู้ที่เคยมีอาชีพและรายได้จากการท่องเที่ยวก็เริ่มประสบปัญหานี้ตามไปด้วย

พิศนาลัย ไวยทยาการ (2545) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนท้องถิ่นต่อการเปลี่ยนแปลงเกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยว พบว่า การเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ ประชาชนมีความพึงพอใจมากที่สุดโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับรายได้ รองลงมาคือมีการสร้างอาชีพ การจ้างงาน การกระจายรายได้ การลงทุนและการแข่งขันกันทางธุรกิจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว อีกทั้งประชาชนที่มีอายุที่มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ เมื่อมีการท่องเที่ยวทำให้คนนอกเกาะเข้ามาอาศัยเพื่อทำการค้าขาย เป็นเหตุให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้น ทำให้มีรายได้จากการให้เช่าที่ดินอีกทางหนึ่งด้วย การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดในเรื่องของ ความรักความผูกพันกับชุมชนและการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีการกลับคืนบ้านเกิดมากขึ้น แต่ในทางกลับกันประชาชนในท้องถิ่นขาดความเป็นส่วนตัว เนื่องจากเกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงมีคนต่างถิ่นเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในวันหยุดเสาร์ – อาทิตย์และวันนักขัตฤกษ์ เกิดอาชญากรรมและยาเสพติดมากขึ้นกว่าที่มีอยู่ เนื่องจากมีคนต่างถิ่นเดินทางเข้ามาเป็นจำนวนมาก

สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม ปรากฏว่า การท่องเที่ยวเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการดำเนินชีวิตจากเพื่อยังชีพเป็นการค้า จะเห็นได้จากมีโรงงานเครื่องปั้นดินเผา ร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก มีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมต่างๆ เช่น ค่านิยมในการแต่งกาย วัฒนธรรมการกินอาหาร การแต่งกายและการลดคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ยังมีด้านที่ประชาชนมีความพึงพอใจมากที่สุดก็คือ มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการถ่ายทอดจากกลุ่มผู้สูงอายุสู่ลูกหลานเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ซึ่งจะผสมผสานความคิดเกิดการพัฒนาในจุดที่เหมาะสม โดยไม่ทิ้งรากเหง้าของวัฒนธรรมเดิม

ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ (2545) ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เป็นผลจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษาจังหวัดน่าน พบว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนมากกว่าด้านอื่นๆ กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดน่านทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เกิดอาชีพเสริมใหม่ๆ หลากหลายมากขึ้นนอกเหนือจากการประกอบอาชีพการเกษตรเพียงอย่างเดียว

สุพัตรา วิชยประเสริฐกุล (2545) ได้ทำการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงได้ศึกษาถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวของเกาะเกร็ด และผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่นิยมในปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในหมู่ 1, 6 และ 7 ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ และประกอบอาชีพ

ทำเครื่องปั้นดินเผา จากการเข้ามาของการท่องเที่ยวทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านบวกและลบ ต่อเกาะเกร็ด โดยผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ แต่การกระจายรายได้ไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน เป็นต้น ทางด้านสังคม การท่องเที่ยวได้สร้างความเจริญ เข้ามาในชุมชน เกิดการพัฒนาาระบบคมนาคมขนส่ง แต่ก็ยังไม่สามารถป้องกันการอพยพย้ายถิ่น ออก รวมถึงทำให้วิถีชีวิต และค่านิยมของชุมชน เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต่างจากเดิม เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านการแต่งกายพื้นเมืองมาเป็นแบบสมัยใหม่ มีการเอาเครื่องจักรมาผลิตสินค้า พื้นเมืองแทนแรงงานมือเพื่อความสะดวกรวดเร็ว มีการนำรถจักรยานยนต์เข้ามาใช้ภายในเกาะ มากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาเสียงดังและอุบัติเหตุ เป็นต้น ด้านวัฒนธรรม สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลง สภาพทางเศรษฐกิจ รวมถึงการเข้ามาของนวัตกรรมใหม่ๆ ทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมที่มีอยู่ เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา บางอย่างถูกละเลยและสูญหายไปด้วยสาเหตุแห่งความไม่จำเป็น หรือความไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่

อภิญา จิตรวงศ์นันท์ (2546) ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ชุมชนลุ่มน้ำน่าน จังหวัดน่าน พบว่า การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนหลังจากที่มีการท่องเที่ยว ไม่เกิดขึ้นมาก แต่จะเกิดกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยวมากกว่า เพราะการท่องเที่ยวได้เข้ามา ในชุมชนอย่างช้าๆ ทำให้ชุมชนค่อยๆ ปรับตัว และความสามารถในการปรับตัวของคนในชุมชน ไม่เท่ากัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดก็คือ ด้านเศรษฐกิจ ในขณะที่ด้านสังคมและวัฒนธรรม ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงมากนัก ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนเป็นไปในเชิงบวก ในด้านการอนุรักษ์ ส่วนเชิงลบพบในการจัดการน้ำ

กานต์วี จิระโกคิน (2547) ศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษาพื้นที่ถนนพระอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร พบว่า การท่องเที่ยวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก คนในชุมชนร้อยละยี่สิบ มีอาชีพและรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม พบว่า การท่องเที่ยว เป็นปัจจัยที่สำคัญในการดึงดูดผู้ประกอบการจากต่างถิ่น ให้เข้ามาประกอบอาชีพในชุมชนเพิ่มขึ้น เกิดธุรกิจบ้านเช่าเพื่อรองรับแรงงานย้ายถิ่น ที่สำคัญความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน เป็น ความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ ซึ่งแตกต่างจากชุมชนเมืองทั่วไป เป็นความสัมพันธ์ที่พบได้ในชนบท ส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนนี้ มีประเพณีงานทำบุญวันปีใหม่วางกันมา เป็นเวลาหลายสิบปี เป็นกิจกรรมทางประเพณี ที่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกัน การท่องเที่ยวยังส่งผลให้เกิดการรื้อฟื้นประเพณีสงกรานต์ และการดักบาตรเชิงวัฒนธรรม เป็น การสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นภายในสังคมชุมชนอีกด้วย

สณัฐลักษณ์ ยิ้มเฟื่อง (2548) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า การพัฒนาเมืองทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น คนชาวไทยเชื้อสายมอญเกาะเกร็ด แต่งงานกับคนไทยและ เชื้อสายอื่นมากขึ้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นทุกครั้ง ที่มีการบังคับใช้กฎหมาย

บุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนและสถาบันของรัฐมากกว่าการให้เรียนที่วัด เมื่อเกิดการเจ็บป่วยก็เข้ารับการรักษาที่แพทย์แผนปัจจุบันที่อนามัยหรือโรงพยาบาล ฟังวิทยุ และดูโทรทัศน์ สนใจในข่าวสารการบ้านการเมืองมากขึ้น เดินทางไปพักผ่อนตามสถานที่ต่างๆ ภายนอกเกาะเกร็ดมากขึ้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม อยู่อาศัยจากเดิมมีบ้านไม้เป็นส่วนใหญ่ การเปลี่ยนแปลงไปเป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้หรือเป็นตึกทั้งหมด มีระบบไฟฟ้าและระบบน้ำประปาที่ทันสมัย เกือบทั้งหมดพูดคุยกันด้วยภาษาไทย คนในชุมชนมีอาชีพรับราชการ พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมและรับจ้างทั่วไป แต่งกายตามสมัยนิยมทั้งชายและหญิง พิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับชีวิต ยังคงมีผู้ปฏิบัติอยู่ บางพิธีกรรมก็สูญหายไปแล้ว ความเชื่อในเรื่องผีบ้าน ผีเรือน และผีประจำหมู่บ้าน ยังเป็นที่เชื่อถือของคนส่วนใหญ่ในชุมชนแต่ไม่เข้มข้นเหมือนในอดีต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตของชุมชนอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวมีส่วนสัมพันธ์กับส่วนต่างๆ ของสังคมทั้งทางบวกและทางลบ ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อระบบความสัมพันธ์ในสังคม

ดังนั้นการทำความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนเกาะเกร็ด ท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งต้องศึกษาบริบทของชาวมอญ และอธิบายของวิถีชีวิตของชาวมอญเกาะเกร็ด ในด้านเศรษฐกิจโดยมองผ่านการผลิต การบริการ การเกิดร้านค้า โฮมสเตย์ และร้านขายของในชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม จะมองผ่านลักษณะความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและชุมชน ความเชื่อวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบของการดำเนินวิถีชีวิตผ่านกิจกรรม และงานประเพณีต่างๆ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชาวมอญในเกาะเกร็ด ท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ทางสังคม (Social Phenomenon) ว่ามีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรมอย่างไร โดยการเปรียบเทียบวิถีชีวิตชาวมอญในช่วงที่ยังไม่การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและหลังการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยช่วงปี 2540 จนถึงปัจจุบัน เป็นช่วงเวลาการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ด้วยการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

การกำหนดประชากรและการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ คือ ชาวมอญที่เกิดและอาศัยอยู่ในหมู่ 1 (บ้านลัดเกร็ด) ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และผู้ที่มีบทบาทต่อชุมชน ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดจังหวัด กลุ่มอาชีพ ครูอาจารย์ นักศึกษา ผู้สูงอายุ และเจ้าของกิจการร้านค้า รวมจำนวน 21 คน โดยการสุ่มแบบลูกบอลหิมะ (Snow - Ball) โดยผู้สัมภาษณ์เลือกเจ้าอาวาสวัดปรมย์ยิกาวาส เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักคนแรก เนื่องจากเป็นผู้ที่ได้รับความรักความศรัทธาของชาวมอญเกาะเกร็ด และยังเป็นชาวมอญที่มีอายุมากเกิดและอยู่ในหมู่ 1 มาตลอดชีวิต จากนั้นให้ท่านเจ้าอาวาสแนะนำผู้ให้ข้อมูลคนอื่นๆ และแนะนำต่อกัน จนได้ข้อมูลที่ซ้ำกันและคงที่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ อาชีพ สถานภาพสมรส การศึกษารายได้
2. กรอบแนวคำถามเพื่อใช้สัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกในประเด็นเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวมอญด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม ตลอดจนบริบทของเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยผู้วิจัยใช้วิธีจดบันทึกเนื้อหาที่สำคัญๆ ไว้เป็นแนวทาง ขณะเดียวกัน

ก็ขออนุญาตบันทึกเสียงไว้ด้วย เมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นได้มีการทบทวนและสรุปผลการสัมภาษณ์เพื่อยืนยันความถูกต้อง และครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลทุกครั้ง

3. แบบบันทึกการสังเกต เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมในเชิงประจักษ์ ลักษณะความสัมพันธ์ของครอบครัว และชุมชน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบบันทึกปลายเปิด เช่น การบันทึกเมื่อเห็นคนแก่พูดภาษามอญ สังเกตการแต่งกายและการแสดงต่างๆ การประกอบอาชีพ ความผูกพันในครอบครัว เครือญาติ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวมอญ ข้อมูลทั่วไปของเกาะเกร็ด ทั้งเอกสารที่เป็นทางการ คือ เอกสารเผยแพร่ สื่อนหนังสือพิมพ์ นิตยสารต่างๆ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย ข้อมูลจากเว็บไซต์ และเอกสารที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ สมุดบันทึกการศึกษาดูงานของศูนย์หัตถกรรม และพิพิธภัณฑ์ในชุมชนเกาะเกร็ด เป็นต้น

2. การสร้างความคุ้นเคย เนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนในชุมชนเกาะเกร็ดโดยกำเนิด มีความคุ้นเคยกับพื้นที่ และรู้จักมักคุ้นกับชาวมอญในเกาะเกร็ด จึงทำให้ไม่มีปัญหาในการสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้ติดต่อผู้ให้ข้อมูลหลัก และแจ้งวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยในครั้งนี้

3. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth Interview) ผู้วิจัยจะทำความเข้าใจกับประเด็นการสัมภาษณ์มาก่อนอย่างชัดเจน ซึ่งจะทำให้การสัมภาษณ์เป็นไปในลักษณะการพูดคุยอย่างเป็นกันเอง ขณะทำการสัมภาษณ์นั้นจะจดบันทึกใจความสำคัญในแต่ละประเด็นไว้ และผู้วิจัยจะทบทวนและสรุปข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ตรวจสอบ และยืนยันความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งเมื่อจบแต่ละประเด็นไว้ ซึ่งเป็นการสรุปสะสม (Collective Summarization) และเมื่อจบจากการสัมภาษณ์ภาคสนาม ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนข้อมูลการสัมภาษณ์อีกครั้ง ด้วยการฟังรายละเอียดจากเทปบันทึกเสียง และหากมีข้อสงสัยก็จะสอบถามเพิ่มเติมในการลงพื้นที่ในครั้งต่อไป

4. การสังเกต (Observations) ผู้วิจัยจะใช้การสังเกต 2 ลักษณะ คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยเป็นชาวเกาะเกร็ดโดยกำเนิด สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการประกอบการวิจัย นอกจากนี้ยังมีกล้องบันทึกภาพ ส่วนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) เป็นการสังเกตสภาพเหตุการณ์โดยทั่วไป เช่น การประกอบอาชีพ สภาพสังคมของชาวเกาะเกร็ด ความสัมพันธ์ของชุมชน และความสัมพันธ์ของครอบครัวและระบบเครือญาติ ซึ่งในการรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้บันทึกสังเกตสิ่งที่พบเห็นและสอดคล้องหรือเกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยดังกล่าวและถ่ายภาพประกอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล

เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมครั้งนี้ เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ดังนั้นเพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้อง แม่นยำ ครบถ้วนสมบูรณ์ และความเชื่อถือได้ของข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ตามวิธีการของ เดนซิน (Denzin, 1970 อ้างใน สุภางค์ จันทวานิช 2542 : 128) โดยนำข้อมูลมาตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกันต้องได้ข้อมูลที่ตรงกันและการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) ที่ตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลหลากหลายวิธีในเรื่องเดียวกัน เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต และการศึกษาเอกสาร ให้ได้ข้อมูลที่ตรงกัน

นอกจากนี้ยังตรวจสอบข้อมูลแบบสะสม โดยเมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจบในแต่ละประเด็นแล้ว ผู้วิจัยทบทวนประเด็นโดยการถามย้อนกลับอีกรอบเพื่อตรวจสอบและยืนยันความชัดเจนถูกต้อง และครบถ้วนของข้อมูลระหว่างผู้ให้ข้อมูลและผู้วิจัยอีกครั้งหนึ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละครั้งผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในเบื้องต้นตั้งแต่อยู่ระหว่างการสัมภาษณ์โดยการจดประเด็นสำคัญและมีการทบทวนข้อมูลย้อนกับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและตรงกัน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแบบสร้างข้อสรุป (Content Analysis) โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) ตามวัตถุประสงค์และกรอบการวิจัย แยกวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็น แล้วพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูล อธิบายถึงความสัมพันธ์และสาเหตุของปรากฏการณ์ แล้วนำเสนอรายงานการวิจัยในเชิงพรรณนา ดังนี้

1. บริบทชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ดที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ประเพณีวัฒนธรรม เครื่องปั้นดินเผาและอาหาร เป็นต้น
2. วิถีชีวิตของชาวมอญเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสการพัฒนาท่องเที่ยว ได้แก่ วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชนของเกาะเกร็ดที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตชาวมอญในชุมชนเกาะเกร็ดในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ตอนที่ 2 บริบทชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตอนที่ 3 วิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ด ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลัก

คนที่	ชื่อ	ชื่อสกุล	เพศ	อายุ	การศึกษา	อาชีพ	สถานภาพ
1	วัฒนา	จันทร์หอมกุล	หญิง	55	ปวส.	ค้าขาย	ผู้นำชุมชน,กลุ่มอาชีพ
2	เฉลิมศักดิ์	पालา	ชาย	52	ปริญญาตรี	รับราชการ	อาจารย์
3	พิศาล	บุญผูก	ชาย	69	นักกฎหมาย	รับราชการ	อาจารย์
4	หลี่	พิกุลทอง	ชาย	88	ไม่ได้ศึกษา	ค้าขาย	ผู้สูงอายุ
5	มะลิ	พิกุลทอง	หญิง	54	ป.4	ค้าขาย	กลุ่มอาชีพ
6	ทองหล่อ	วีวออก	ชาย	79	ป.4	ค้าขาย	ผู้นำชุมชน,กลุ่มอาชีพ
7	แสวง	สงวนนาม	หญิง	80	ไม่ได้ศึกษา	แม่บ้าน	ผู้สูงอายุ
8	ทวีวรรณ	สงวนนาม	หญิง	60	ปริญญาตรี	ค้าขาย	ผู้สูงอายุ
9	สินีกันย์	สุวรรณปิณฑะ	หญิง	70	ปกศ.สูง	ค้าขาย	ผู้สูงอายุ
10	วัชรินทร์	โรจนพานิช	ชาย	60	ปริญญาโท	รับราชการ	ปลัดจังหวัดนนทบุรี
11	นภัสสรณ์	ชนพรอิตรานนท์	หญิง	44	ป.4	ค้าขาย	เจ้าของกิจการ
12	ณรงฤทธิ์	บุญลอย	ชาย	30	ปริญญาตรี	รับจ้าง	นักศึกษา
13	สำเร็จ	แดงเฟื่อง	หญิง	77	ป.4	แม่บ้าน	ผู้สูงอายุ
14	สุรัตน์	บัวหิรัญ	ชาย	51	อนุปริญญา	ค้าขาย	สมาชิก อบต.

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลัก (ต่อ)

คนที่	ชื่อ	ชื่อสกุล	เพศ	อายุ	การศึกษา	อาชีพ	สถานภาพ
15	ปาริชาติ	กสิพุล	หญิง	52	มศ.5	ค้าขาย	เจ้าของกิจการ
16	อรอริ	โยธินปริทัศน์	หญิง	30	ปริญญาตรี	รับจ้าง	นักศึกษา
17	เสริม	ใจสว่าง	ชาย	81	ป.4	พ่อบ้าน	ผู้สูงอายุ
18	สะอาด	ใจสว่าง	หญิง	70	ไม่ได้ศึกษา	แม่บ้าน	ผู้สูงอายุ
19	ภาคภูมิ	เที่ยงอำ	ชาย	25	ปริญญาตรี	ค้าขาย	เจ้าของกิจการ
20	พระสุเมธมณี		ชาย	60	นักธรรมเอก	พระ	เจ้าอาวาสวัดปรมัยยิกาวาส
21	รัตพล	พรพิพิธ	ชาย	40	ปริญญาโท	รับราชการ	กลุ่มอาชีพ

จากตารางที่ 4.1 ผู้ให้ข้อมูลหลักมีลักษณะดังนี้คือ เป็นเพศชาย 11 คน เพศหญิง 10 คน มีอายุระหว่าง 20 - 50 ปี จำนวน 5 คน 51 - 60 ปี จำนวน 8 คน และอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 8 คน ด้านการศึกษามีผู้ไม่ได้รับการศึกษาจำนวน 3 คน ต่ำกว่าปริญญาตรี 10 คน ปริญญาตรี 6 คน และสูงกว่าปริญญาตรี 2 คน ด้านอาชีพพบว่า ประกอบอาชีพ รับราชการ จำนวน 4 คน ค้าขาย จำนวน 10 คน รับจ้าง จำนวน 2 คน ไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน 5 คน

ตอนที่ 2 บริบทชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ดที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ พบว่า บริบทของชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สรุปดังนี้

1. ลักษณะภูมิประเทศ

เกาะเกร็ด มีลักษณะที่น่าดึงดูดการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี คือ มีลักษณะเป็นเกาะที่ล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา มีภูมิทัศน์สวยงาม ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่ทำให้การท่องเที่ยวให้ความสนใจพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ประกอบกับระยะทางไม่ห่างจากกรุงเทพฯ โดยห่างจากอำเภอปากเกร็ดเพียง 2 กิโลเมตร นับเป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจสำหรับคนเมืองอีกแห่งหนึ่ง ที่จัดอยู่ในประเภทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และธรรมชาติ สามารถนั่งเรือรอบเกาะเพื่อชมทัศนียภาพโดยรอบ ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวในบริเวณภายในเกาะเกร็ดสามารถเดินหรือปั่นจักรยานเที่ยวชมวิถีชีวิตต่างๆ มีศาสนสถาน ประติมากรรมของชาวมอญที่ปรากฏตามวัดต่างๆ นับเป็นจุดเด่นที่เป็นทุนทางสังคมของเกาะเกร็ดและสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีอีกแห่งหนึ่ง

นอกจากนี้ในเกาะเกร็ดยังมีสถาปัตยกรรม เช่น เจดีย์มอญบริเวณปากแม่น้ำลัดเกร็ดที่เป็นลักษณะเจดีย์มอญทั่วไปแต่มีลักษณะที่เอนเอียงมองเห็นเด่นชัด ทำให้เห็นความแตกต่างจากที่อื่น และเมื่อขึ้นไปบนเกาะจะพบสถาปัตยกรรมตามวัดต่างๆ ให้เที่ยวชม

เกิดมาก็เห็นเจดีย์เอียงแล้ว เคยถามแม่ก็ตอบว่าฉันเกิดมาก็เห็นเอียงแล้วเหมือนกัน อีกอย่างสถานที่ตั้งของเจดีย์อยู่ในที่เหมาะสม ใครผ่านมาผ่านไปก็เห็น ยิ่งถ้ามองลงมาจากสะพานพระราม 4 จะสวยงามทั้งวัดทั้งเจดีย์ (อรอริ โยชินปริทัศน์. สัมภาษณ์. 2551)

ปกติคนในเกาะโดยเฉพาะหมู่ 1 เองมีท่าเรือที่ใช้กันอยู่หลัก ๆ มี 4 ท่าเท่านั้น คือ ท่าเรือวัดปรมัยยิกาวาส ท่ากระถาง(ท่าลุงเจ้าท์) ท่าเรือตาขาว(บ้านล่าง)และท่าวัดนิม(วัดนิมพลี) ในแต่ละหมู่บ้านก็จะมีท่าเรือเป็นของตนเอง คนในหมู่ที่เดินทางเข้าออกเป็นประจำจะรู้ดี ตั้งแต่มีการท่องเที่ยวเข้ามา ก็มีท่าเรือใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นมาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้มีสะดวกมากขึ้น คนในเกาะก็เลยได้อานิสงส์ไปด้วย (ทองหล่อ จิวออก. สัมภาษณ์. 2551)

เกาะเกร็ดมีลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การส่งเสริมพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นเกาะกลางน้ำ การเดินทางต้องใช้เรือเป็นพาหนะก็สร้างความตื่นเต้นให้กับนักท่องเที่ยวแล้ว และไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ใช้เวลาเดินทางสะดวกไปกลับในวันเดียว เหมาะกับนักท่องเที่ยวที่ไม่ค่อยมีเวลา เมื่อไปบนเกาะก็จะพบวิถีชีวิตและสถานที่สำคัญต่างๆ ทั้งอาชีพ เรื่องราวประวัติศาสตร์ วัด สินค้า และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำและท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ด้วย (พิศาล บุญผูก. สัมภาษณ์. 2551)

เคยพาคณะทำงานและพรรคพวกเดินสำรวจรอบเกาะเกร็ดหลายครั้ง ชอบใจในลักษณะภูมิประเทศ คิดไว้ในใจมานานว่าที่น่าจะทำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจเพราะมีลักษณะเด่นหลายอย่าง ทำไปทำมาก็เลยเกิดแนวคิดที่จะทำเกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวชะเลยก็ตอนที่จะต้องมาดูแลและรับผิดชอบที่อำเภอปากเกร็ดนี้แหละ (วัชรินทร์ โรจนพานิช. สัมภาษณ์. 2551)

เนื่องจากชุมชนมอญเกาะเกร็ดตั้งอยู่เกาะเกร็ด ซึ่งมีแม่น้ำเจ้าพระยาล้อมรอบ ดังนั้นการคมนาคมกับภายนอกชุมชนจึงจำเป็นต้องใช้เส้นทางเดินเรือเท่านั้น เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งที่ตั้งจุดใจนักท่องเที่ยวที่ไม่ชอบเดินทางไกล สามารถเดินทางท่องเที่ยวไปกลับได้ภายในวันเดียว

2. ประเพณีวัฒนธรรมของชาวมอญเกาะเกร็ด

ประเพณีวัฒนธรรมชาวมอญเกาะเกร็ดที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว และเป็นวิถีปฏิบัติจนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป มีดังนี้

2.1 ประเพณีสงกรานต์ หรือชาวมอญเรียกว่า “บัจจะหัดะห์” เป็นประเพณีสำคัญของชาวมอญ มีการทำบุญเฉลิมฉลองในช่วงระยะเวลาที่ยาวกว่าชาวไทยทั่วไป กล่าวคือ ประเพณีชาวมอญที่เกาะเกร็ดจะเริ่มตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน ไปจนถึงต้นเดือนพฤษภาคม เรียกว่าเป็นช่วงเทศกาลสงกรานต์ จึงก่อเกิดประเพณีหรือกิจกรรมอื่นๆ พร้อมเทศกาลสงกรานต์นี้ เพราะเป็นการขึ้นปีใหมจึงต้องทำกิจกรรมที่เป็นสิริมงคลให้กับตัวเอง เช่น ก่อนวันสงกรานต์จะมีการเตรียมกวนกอละแม ข้าวเหนียวแก้ว ทำขนมจีน ข้าวแช่ สำหรับใช้ทำบุญในวันสงกรานต์ และมอบให้ผู้ใหญ่

ที่เคราพรหมบถือ และประเพณีการแห่ข้าวแช่ของชาวมอญเกาะเกร็ด มีเพียงชาวมอญที่เกาะเกร็ดเท่านั้นที่มีการหุงข้าวแช่ และนำข้าวแช่ตั้งขบวนแห่ไปไปถวายพระที่วัด ซึ่งมอญที่อื่นจะไม่มีการแห่ข้าวแช่เหมือนที่เกาะเกร็ด จึงเป็นที่น่าสนใจอย่างหนึ่ง

ที่หมู่ 1 จะเริ่มประเพณีสงกรานต์ด้วยการตักบาตร 3 วัน ต่อด้วยการทำข้าวแช่ แห่ต่างๆ สรงน้ำพระและจบด้วยประเพณีการรำเจ้า แต่ระยะเวลาของการปฏิบัติก็จะแตกต่างกันไป เช่น ข้าวแช่ทำวันเดียว การแห่สารพัดแห่ก็กำหนดวันกันไปตามประเพณีที่ปฏิบัติกันมา คือในประเพณีสงกรานต์ก็จะมีประเพณีเล็กๆ ที่ปฏิบัติและรวมกันไว้ในประเพณีสงกรานต์มากมาย เช่น การทำบุญกลางบ้าน (คือการทำบุญโรงทานของแต่ละหมู่) การแห่ข้าวแช่ การแห่หางหงส์ ธงตะขาบ การแห่น้ำหวาน การสรงน้ำพระ และยังมีการเล่นต่าง ๆ เช่น การเล่นสะบ้า การเล่นตะแยมมอญ (สุรัตน์ บัวหิรัญ. สัมภาษณ์. 2551)

แต่ละประเพณีก็จะมีแปลกไม่เหมือนที่อื่น ลักษณะของการปฏิบัติหรือพิธีการ พิธีกรรมจะแตกต่างจากที่เคยเห็นมา คนมอญจะวุ่นวายกับการเตรียมงานเป็นอย่างมาก จะเรียกว่า "เรื่องมาก" ก็ว่าได้ เช่น ไม่ว่าจะแห่อะไรก็แล้วแต่ต้องเตรียมก่อนเป็นเดือน ขนาดแห่เสร็จแล้วยังต้องมานั่งคุยกันว่า แห่เป็นไง สวยไหม คราวหน้าต้องทำใหม่ยังไง (นภัสสรณ์ ธนพรอิศรานนท์. สัมภาษณ์. 2551)

"ชาวมอญจะให้ความสำคัญกับประเพณีสงกรานต์มาก พูดได้ว่าเป็นประเพณียอดนิยม จะทำอะไรก็แล้วแต่ต้อง "ฟูลออฟชั่น" หมายถึงทำเต็มที่ทุกเรื่อง ใส่บาตรช่วงนี้ก็ต้องมี 3 - 5 วัน จะถวายของให้พระสงฆ์ก็ต้องพิธีพิถัน มีการทำบุญให้ญาติโกโหติกาที่ล่วงลับไปแล้วหรือที่เรียกว่า "บังสุกุล" วันรวมญาติที่อยู่ด้วยกันหรือแยกย้ายกันไปอยู่ที่อื่นกลับมารวมตัว ปีหนึ่งมีครั้งเดียว (ภาคภูมิ เทียงอ่ำ. สัมภาษณ์. 2551)

เป็นประเพณีที่ให้และนำความสุขมาให้คนมอญโดยแท้จริง สุขที่ได้ทำบุญ สุขที่ทำทาน สุขที่ได้เจอเจอญาติมิตร สุขที่ทำให้รู้จักการให้ สุขที่ได้เห็นรอยยิ้ม ยิ้มช่วงกลางเดือนเมษายนของทุกปี ที่มีประเพณีสงกรานต์จะมีพิธีต่างๆ มากมายให้คนมอญได้ทำ อันสุดท้ายก็คือสุขที่ได้เห็นความร่วมมือร่วมใจของคนมอญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชาวมอญมีคงสืบไป (ปาริชาติ กสิพล. สัมภาษณ์. 2551)

จริงๆ ต้องเรียกวันสงกรานต์ของชาวมอญว่าเป็นวันรวมญาติ เพราะตั้งแต่เกาะเกร็ดได้รับการพัฒนาโดยภาครัฐ คนในเกาะก็มีการติดต่อกับคนภายนอกมากขึ้น วิธีการดำเนินชีวิตก็เปลี่ยนไป คนที่ออกไปอยู่นอกเกาะเมื่อถึงประเพณีสงกรานต์ก็จะกลับมาเกาะเพื่อเยี่ยมพ่อ เยี่ยมแม่หรือปู่ ย่า ตายายอีกครั้ง (รัตพล พรพิพิธ. สัมภาษณ์. 2551)

จากการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าประเพณีสงกรานต์จะมีความสำคัญสำหรับคนมอญมาก เพราะเป็นประเพณีที่รวมและแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมอญได้อย่างเด่นชัดมาก ยิ่งเมื่อ

มีการท่องเที่ยวเข้ามา ยิ่งทำให้ประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญโดดเด่นเหนือประเพณีอื่นๆ ทำให้ทุกปีจะมีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมเกาะเกร็ดจำนวนมาก เพราะจะทำให้ผู้คนที่มาท่องเที่ยวได้เห็นชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวมอญอย่างแท้จริงในช่วงวันสงกรานต์

2.2 ประเพณีค้ำตันโพธิ์ ประเพณีค้ำตันโพธิ์ของชาวมอญเกาะเกร็ด มีขึ้นในช่วงเดือนเมษายน จุดมุ่งหมายของประเพณีเพื่อรดน้ำตันโพธิ์และปลุกตันโพธิ์ แต่มอญที่เกาะเกร็ดไม่ปลุกตันโพธิ์ เพราะวัดทุกวัดในเกาะเกร็ดมีตันโพธิ์ทุกวัดแล้ว และบางวัดมีหลายต้น จึงเปลี่ยนจากการปลุกตันโพธิ์มาเป็นค้ำตันโพธิ์แทน

จริงๆ แล้ว ชาวมอญจะมีประเพณีการค้ำตันโพธิ์ในวิสาขบูชาของทุกปี ซึ่งไม่ใช่เป็นการปลุกตันโพธิ์ แต่เป็นการรดน้ำและไหว้ตันโพธิ์แทน (พิศาล บุญผูก. สัมภาษณ์. 2551)

ตันโพธิ์ต้องใช้พื้นที่พอสมควรในการปลุก เพราะเป็นไม้ที่มีขนาดใหญ่ แต่เนื่องจากพื้นที่เกาะเกร็ดมีข้อจำกัด จึงอาจเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถปลุกตันโพธิ์จำนวนมากได้ วิธีการจึงเปลี่ยนมาเป็นค้ำตันโพธิ์แทนการปลุกตันโพธิ์เลยเรียกประเพณีนี้ว่า ประเพณีการค้ำตันโพธิ์ ตันโพธิ์เป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์เหมือนเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้า วัดใดมีจะเป็นวัดที่มีความสมบูรณ์แบบ (สะอาด ใจสว่าง. สัมภาษณ์. 2551)

เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาช้านานแล้ว มักค้ำกันในวันขึ้นปีใหม่ไทยและวันวิสาขบูชา ซึ่งถ้าเป็นมอญจริงๆ จะก็ต้องค้ำใน “วันเนา” หรือเรียกอีกอย่างว่า “วันกลาง” คือ มอญที่เกาะจะเริ่มในวันที่ 13, 14, 15 เมษายนของทุกปี ก็มีประเพณีค้ำตันโพธิ์ในวันที่ 14 ซึ่งถือว่าเป็นวันกลาง คือว่าเป็นวันที่อยู่ระหว่างปีเก่ากับปีใหม่ คนมอญเชื่อว่าทำเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว (พระสุเมธมณี. สัมภาษณ์. 2551)

เชื่อว่าค้ำแล้วทำให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข เจริญรุ่งเรืองมั่นคงดุจดังรากฐานของตันโพธิ์ที่มีอายุยืนยาว เพราะตันโพธิ์จะมีคุณสมบัติที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นที่ยอมรับนับถือไม่แต่เฉพาะคนมอญเท่านั้น ทั้งยังมีคุณสมบัติอีกอย่างที่เป็นที่รู้จักคือ ดายยาก ไม่มีใครอยากโค่นหรือตัดทิ้งจึงทำให้ยืนต้นอยู่นาน (สินีกันย์ สุวรรณปิณฑะ. สัมภาษณ์. 2551)

จากการให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ข้างต้น ประเพณีการค้ำตันโพธิ์ เป็นเรื่องของความเชื่อแต่อย่างไรก็ตามด้วยลักษณะของตันโพธิ์ที่มีขนาดใหญ่ให้ความร่มรื่น ทำให้เป็นจุดเด่นของวัดในเกาะเกร็ดสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว และคุณค่าของประเพณีค้ำตันโพธิ์ยังทำให้ไม่มีใครกล้าตัดตันโพธิ์ เพราะเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวมอญให้ความเคารพ

2.3 ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง เป็นประเพณีที่จัดขึ้นในเดือนกันยายน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นวันตักบาตรน้ำผึ้ง จะมีการทำบุญตักบาตรถวายอาหารคาวหวานแก่พระภิกษุ สามเณร เช่น การทำบุญในวันพระตามปกติ ญาติโยม อุบาสกอุบาสิกาจะจัดเตรียมกับข้าวใส่บาตร แต่มี

สิ่งที่เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษในวันนี้ก็คือ น้ำผึ้งกับข้าวต้มลูกโยน โดยทางวัดนำบาตรหรือภาชนะมาตั้งเรียงไว้สำหรับใส่น้ำผึ้ง เมื่อชาวบ้านมาตักบาตร หรือถวายอาหารคาวหวานเสร็จ ก็จะนำน้ำผึ้งที่เตรียมมารินลงในบาตร หรือภาชนะที่เตรียมไว้เหมือนการตักบาตรข้าว แต่สำหรับชาวมอญที่เกาะเกร็ดจะตักบาตรน้ำผึ้งที่วัดมอญวัดใดวัดหนึ่ง เช่น วัดปฐมยิวิกาवास การตักบาตรน้ำผึ้งของชาวมอญเกาะเกร็ดจะทำข้าวต้มลูกโยนถวายพระสงฆ์สำหรับจิ้มน้ำผึ้งด้วย

ข้าวต้มลูกโยน คือ การนำข้าวเหนียวมาชอนน้ำแล้วพักไว้ แล้วนำไปเคี่ยวกะทิด้วยไฟอ่อนๆ ใส่เกลือเล็กน้อยลงในน้ำกะทิ ใช้พายคนจนข้าวเหนียวสุก ทิ้งไว้ให้เย็น แล้วนำมาปั้นเป็นก้อน ห่อด้วยใบพง หรือใบมะพร้าวอ่อน การห่อส่วนใหญ่ทำเป็นรูปทรงคล้ายลูกหนูตัวเล็ก หรือทำเป็นรูปนก ตึกแตน แมว ห่อเสร็จนำมาหนึ่งให้สุก การรับประทานใช้จิ้มกับน้ำผึ้งหรือน้ำตาล (เอ็ด ภิรมย์. 2542 : 85)

ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ชาวบ้านจะนำอาหารคาวหวานไปถวายพระที่วัด หลังจากนั้นจะมีการถวายน้ำผึ้งกับข้าวต้มลูกโยนที่ทำจากข้าวเหนียวกวนรวมกับกะทิ แล้วปั้นเป็นก้อนกลมห่อด้วยใบพงหรือยอดมะพร้าวอ่อนเป็นรูปต่างๆ และมักจะไปทำบุญวัดใดวัดหนึ่งเท่านั้น (สินีกันย์ สุวรรณปิณฑะ. สัมภาษณ์. 2551)

เมื่อก่อนชาวบ้านทำข้าวต้มเอง เดี่ยวนี้ซื้อเอาสะดวกกว่า ถ้าทำเอง ยุ่งยาก ไม่มีเวลา ถ้าบ้านไหนไม่ลงมือทำเองก็ซื้อ เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมานานตั้งแต่ปู่ย่า ตายาย (สำเร็จ แดงเฟื่อง. สัมภาษณ์. 2551)

2.4 ประเพณีการทำบุญเข้าพรรษาเป็นประเพณีที่ชาวมอญหรือผู้มีจิตศรัทธาในพุทธศาสนาแต่ละครอบครัว แต่ละบ้าน สลับกันในวันพระละบ้าน เป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์ที่มีเทศนาธรรมทุกวันพระตลอดไตรมาสเข้าพรรษา มีกิจกรรมมีประเพณีตักบาตร ถวายเทียนพุ่ม ถวายเครื่องไทยธรรม ผ้าอาบน้ำฝน อาหารเครื่องดื่ม สิ่งของที่พระจำเป็นต้องใช้ระหว่างเข้าพรรษา ส่งเสริมให้ญาติโยมได้ฟังธรรมช่วยเผยแพร่พระธรรม เพื่อเป็นการจรรโลงพระศาสนาอีกทางหนึ่ง

วันเข้าพรรษาชาวมอญก็ไม่ต่างกับชาวไทยทั่วไป มีการถวายเทียนพุ่ม ผ้าอาบน้ำฝน เครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับพระช่วงเข้าพรรษา แต่ที่สำคัญชาวมอญจะเวียนกันเป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์ทุกวันพระไปถวายอาหารพระที่จำเป็นต้องใช้ตลอดระยะเวลา 3 เดือน มีการจัดเครื่องกัณฑ์เทศน์เป็นกิจกรรมตลอดระยะเวลาไตรมาสเข้าพรรษา ซึ่งมีเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์สลับกันทุกวันพระ (พระสุเมธมนี. สัมภาษณ์. 2551)

วันเข้าพรรษาเป็นพิธีกรรมที่ส่งเสริมทำนุบำรุงศาสนา มีการถวายเทียนพุ่มข้าวของเครื่องใช้ อาหาร โดยการตักบาตร ถวายเครื่องไทยธรรม และยังมีกิจกรรมตลอดพรรษา คือ การเป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์สลับทุกๆ วันพระ ของแต่ละครัวเรือน ทำให้มีญาติ ผู้อื่นได้ฟังธรรมช่วยให้ศาสนาเจริญยิ่งขึ้น (พิศาล บุญผูก. สัมภาษณ์. 2551)

คนมอญเกาะเกร็ดจะให้ความสำคัญกับวันนี้มากเนื่องจากวันนี้เหมือนกับเป็นวันที่เริ่มเทศกาล ลต ละ อบรมมุข เช่น การเล่นการพนัน การดื่มสุรา ของมีนเมาทั้งหมด ละเว้นในสิ่งที่ไม่ดีงามทั้งหลาย ทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว ทุกวันพระในวันเข้าพรรษาเป็นต้นไปตลอดระยะเวลา 3 เดือน จะมีการไปถือศีล ไปฟังธรรมที่วัด เชื่อว่าเป็นการเสริมบารมีให้แก่ตนเองและครอบครัว(สะอาด ใจสว่าง. สัมภาษณ์. 2551)

2.5 ประเพณีการทำบุญออกพรรษา เป็นประเพณีที่มีขึ้นในเดือนตุลาคม เป็นช่วงเวลา ที่ชาวมอญพร้อมใจกันบำเพ็ญกุศล เพื่อน้อมรำลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งที่เสด็จจาก เทวโลก ซึ่งชาวมอญเกาะเกร็ดจะมีการทำบุญประเพณีออกพรรษานี้ในช่วง 3 วัน คือ วันขึ้น 14 ค่ำ วันขึ้น 15 ค่ำ และแรม 1 ค่ำ ของเดือน 11 (เดือนตุลาคม) ชาวบ้านจะมีการเตรียมการด้วยการ กวนกระยาสารท ทำขนมจีน น้ำพริก แกงเผ็ดต่างๆ ก่อนวันออกพรรษา นอกจากนี้ยังมีการตกแต่ง วัดวาอาราม บ้านเรือนให้สวยงาม เจดีย์ที่วัดมีการแต่ผ้าห่มองค์เจดีย์อย่างสวยงาม กิจกรรมประเพณี ที่สำคัญ ดังนี้

วันขึ้น 14 ค่ำ ชาวบ้านจะจัดสำหรับอาหารไปถวายพระที่วัดเป็นสำรับใหญ่ มีขนมจีน น้ำยา น้ำพริก กระยาสารท กล้วยไข่ เป็นหลัก นอกนั้นมีอาหารอย่างอื่น ผลไม้ พร้อมดอกไม้รูปเทียน วันขึ้น 15 ค่ำ จะมีการตักบาตรทางน้ำ มีเรือพระ และชาวบ้าน มาร่วมทำบุญตักบาตรที่หน้า วัดปรมย์ยิกาวาส ตั้งแต่ย่ำรุ่งพระสงฆ์ที่มาบิณฑบาตจะนั่งเรือมาจากหลายๆ วัด เมื่อถึงเวลาเพล ชาวบ้านจะจัดสำหรับอาหารบ้านละ 1 ชุด ไปถวายพระสงฆ์ที่ศาลาการเปรียญ โดยแจ้งความจำนง กับเจ้าหน้าที่ของวัดว่าต้องการถวายสำรับอาหารแก่พระสงฆ์ คล้ายกับการทำบุญสลากภัต ซึ่งจะมีการจับสลากก่อน เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว พระสงฆ์ทั้งหมดจะไปรวมทำพิธีवारณา ออกพรรษาในพระอุโบสถ ซึ่งเป็นกิจของสงฆ์เท่านั้น ช่วงที่พระเดินไปโบสถ์ก็จะมีการถวายดอกไม้ รูปเทียนใส่ลงในยามของพระสงฆ์ เรียกว่า ตักบาตรดอกไม้ หรือชาวมอญเรียกว่า ซอนกาว และ ซอนรูป วัดอุประสงค์เพื่อวัดจะได้มีรูปเทียนไว้บริการผู้มีจิตศรัทธาที่จะมาทำบุญที่วัดต่อไป

ออกพรรษาเป็นประเพณีที่มีความสำคัญมากของชาวมอญที่มีกิจกรรมต่างๆ เช่น ทำบุญตักบาตร ทั้งที่วัด ทางน้ำ คนจะเยอะมาก เพราะทุกบ้านจะมีการจองถวายอาหารและถวายปัจจัยพระสงฆ์ ผู้คนจะเยอะมาก เช้าวันขึ้น 15 ค่ำจะตักบาตรทางน้ำก่อนจะไปร่วมตักบาตรกันหน้าวัดปรมย์ยิกาวาส พระจากวัดต่างๆ ก็จะมาทางเรือมารวมกันที่นี่ เพราะวัดที่ชาวมอญเป็นจุดรวมในเกาะเกร็ด คือ วัดปรมย์ยิกาวาสแห่งนี้ แล้วค่อยแยกย้ายไปทำบุญใหญ่ที่วัดของตัวเองที่หลัง (สุรัตน์ บัวหิรัญ. สัมภาษณ์. 2551)

การทำบุญประเพณีวันออกพรรษาที่ชาวมอญเกาะเกร็ดทำอยู่ระหว่างวัน ขึ้น 14 ค่ำ ถึง วันแรม 1 ค่ำ เป็นช่วงเวลาที่ทุกบ้านจะได้มีโอกาสทำบุญกันอย่างทั่วหน้า ผู้คนจะไปร่วมงานกันที่วัด กันมาก ครึกครื้น นักท่องเที่ยวก็จะได้เห็นพิธีกรรมต่างๆ และมีนักท่องเที่ยวอยู่ต่างจังหวัดก็จะถือโอกาสร่วมทำบุญกับชาวมอญที่เกาะเกร็ดไปด้วยเลย งานบุญที่นี้ก็ไม่มีเหตุทะเลาะกัน วิญญาณ ไม่ชกต่อยกันเหมือนกับจังหวัดอื่นๆ (พระสุเมธมณี. สัมภาษณ์. 2551)

ประเพณีออกพรรษาเป็นอีกประเพณีหนึ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เพราะมีช่วงเวลาจัดติดต่อกันถึง 3 วัน และมีกิจกรรมทั้งทางสงฆ์และทางฆราวาสที่น่าสนใจ ดักบาตร ทั้งทางบกและทางน้ำ เป็นช่วงเวลาที่ได้มีโอกาสทำบุญเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเองด้วย

2.6 ประเพณีลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทงของชาวมอญเกาะเกร็ด กระทำตามคตินิยมเช่นเดียวกับชาวไทย ชาวรามัญทั่วไป แต่มีพิธีกรรมที่แตกต่างจากที่อื่น ก็คือ ในเวลาเที่ยงตรง (24.00 น.) ยามพระจันทร์ ตรงศีรษะ ส่องแสงสว่างกระจ่างฟ้า ช่วงเวลานั้นลำน้ำเจ้าพระยาจะนิ่ง ไม่ขึ้นไม่ลง พระสงฆ์ วัดต่าง ๆ ประโคมระฆังกังวาน ขณะเวลานี้ถือกันว่า น้ำในแม่น้ำคือ “น้ำมนต์” เรียกสืบกันมาว่า “น้ำเพ็ญ” ผู้ใหญ่จะนำมาดักหยอดใส่โอ่ง นำมารดศีรษะตนเองและลูกหลานอธิฐานจิต ใส่สิ่งไม่ดี ออกไปตามน้ำที่พุทพราวสู่พื้นและน้อมนำสิ่งดีงามมาสู่ชีวิตด้วยน้ำเพ็ญอันมงคลพิสุทธิ์

เกาะเกร็ดจะแตกต่างไปจากที่อื่น โดยที่พระสงฆ์จะมีการประโคมระฆัง ในเวลาเที่ยงคืน (24.00 น.) เป็นเวลา น้ำมนต์ หรือ น้ำเพ็ญ ซึ่งเป็นช่วงน้ำนิ่ง เป็นเวลาที่มีการนำขันดักน้ำหยดใส่โอ่งมารด ศีรษะของตนเองและลูกหลานเพื่อความเป็นสิริมงคลของครอบครัว (พระสุเมธมุนี. สัมภาษณ์. 2551)

2 - 5 ปีที่ผ่านมาเกาะเกร็ดมีการพัฒนาการจัดงานลอยกระทงที่วัดปรมัยยิกาวาสตลอด เมื่อก่อนไม่มี พิธีการอะไรมากมายเหมือนเดี๋ยวนี้ ปัจจุบันมีการจัดการลอยกระทงสาย มีการเล่นแสง สี เสียง มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมของมอญเพื่อเป็นการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเที่ยวด้วย (เฉลิมศักดิ์ ปาลา. สัมภาษณ์. 2551)

ประเพณีลอยกระทงนอกจากจะมีคุณค่าทางความเชื่อเรื่องการเคารพแม่น้ำแล้ว ประเพณีนี้ยังเป็นสีสันอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด แสงสว่างของแสงเทียนในกระทง กับสายน้ำทำให้เกิดความสวยงาม และยังมิงงานรื่นเริงอื่นในเกาะเกร็ดที่ชาวมอญจัดขึ้น จึงเป็น ประเพณีที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญและนิยมมาท่องเที่ยวเกี่ยวกันอีกประเพณีหนึ่งของเกาะเกร็ด

2.7 ประเพณีการจุดลูกหนู

ลูกหนูเป็นดอกไม้เพลิงชนิดหนึ่ง ซึ่งชาวมอญใช้จุดศพพระสงฆ์ การจุดลูกหนูใน การปลงศพพระยังเป็นที่ยอมรับในหมู่ชุมชนมอญดั้งเดิม เนื่องจากชาวมอญเคารพนับถือพระภิกษุสงฆ์ ผู้ทรงศีลปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ การจัดพิธีอันเกี่ยวกับพระสงฆ์จะต้องกระทำด้วยความเคารพ มักไม่นิยม จุดดอกไม้จันทน์เผาศพพระภิกษุสงฆ์ด้วยมือตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นการไม่สมควรจึงใช้ลูกหนูจุดศพ ชาวมอญใช้เฉพาะการปลงศพเท่านั้นไม่นิยมใช้จุดฆราวาส ปราสาทเผาศพพระ พระสงฆ์จะไม่เผาเมรุ ร่วมกับฆราวาส จะต้องทำเมรุสำหรับเผาศพเฉพาะ อาจจะมีประรำ 4 เสา จนถึงปราสาท 1 - 9 ยอด และนิยมเผาไปกับศพ

คนมอญเคารพนับถือพระสงฆ์มาก เมื่อมีการจัดพิธีเผาศพพระทุกครั้งจะจัดให้มีการแสดงลูกหนูขึ้น เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและให้เกียรติแก่พระสงฆ์ที่เสียชีวิต (สำเร็จ แดงเฟื่อง. สัมภาษณ์. 2551)

เมื่อก่อนจะจัดในพิธีเผาศพพระสงฆ์เท่านั้น หลังๆ มามีการนำมาแสดงและแข่งขันกันแต่ก็ยังจะจัดในช่วงที่มีการเผาศพพระอีกนั้นแหละ ในงานพิธีก็จะมีการสร้างเมรุเผาศพ หรือปราสาทเผาศพ ขึ้นด้วย โดยไม่เผารวมกับเมรุเผาศพฆราวาสทั่วไป วัดไหนมีเงินมาก มีผู้สนับสนุนเงินมากก็จะสร้างได้สวยงาม ยิ่งสมัยนี้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมต่างๆ มากมายจึงมีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินสร้างกันอย่างสวยงามแต่ก็ยังยึดแบบฉบับของเดิมไว้ให้เราได้อู้อก (ทองหล่อ จิวออก. สัมภาษณ์. 2551)

ประเพณีจุดลูกหนู เป็นประเพณีพิธีกรรมที่มีขึ้นควบคู่กับงานศพพระสงฆ์ แต่ก็เป็นวิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ดที่นักท่องเที่ยวทั่วไปไม่ค่อยได้พบเห็น จึงเป็นสิ่งแปลกใหม่และน่าสนใจ บริบทชาวมอญเกาะเกร็ดด้านประเพณีที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีออกพรรษา ประเพณีลอยกระทงและประเพณีอื่นๆ เป็นส่วนเสริมหรือเกื้อหนุนให้เห็นถึงวิถีชีวิตชาวมอญที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเอาไว้ แม้ว่าจะมีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีแล้วก็ตาม เช่น ประเพณีการจุดลูกหนู การค้าต้นโพธิ์ หรือตักบาตรน้ำผึ้ง เป็นต้น

3. อาหารของชาวมอญเกาะเกร็ด

จุดเด่นของชาวมอญเกาะเกร็ดอีกประการหนึ่งก็คือ การทำอาหารคาวหวานที่มีต้นตำหรับจากชาวมอญ สืบเนื่องจากเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า (รัชกาลที่ 5) โปรดเกล้าฯ ให้มีการปฏิสังขรณ์วัดปรมัยยิกาวาส เพื่อสนองพระเดชพระคุณพระบรมอัยยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุทิวาภิรมย์ราชประยูร ผู้ทรงอภิบาลสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชชนนีและพระองค์มาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ซึ่งระยะเวลาการปฏิสังขรณ์ขณะนั้นต้องใช้เวลายาวนานกว่า 10 ปี พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินบำเพ็ญพระราชกุศลหลายครั้ง ในแต่ละครั้งก็จะต้องใช้เจ้าหน้าที่ปรุงอาหารจากในวังมาร่วมกันประกอบอาหารถวาย โดยได้อาศัยชาวบ้านมาช่วยเป็นลูกมือและแรงงาน ในที่สุดชาวบ้านเหล่านั้นก็ได้รับการถ่ายทอดวิชาทำอาหารคาวหวานไปโดยปริยาย วิชาเหล่านั้นก็ถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงรุ่นลูก รุ่นหลานในปัจจุบัน ซึ่งชาวบ้านล้วนแต่เป็นชาวมอญแทบทั้งสิ้น คนมอญแต่เดิมที่มาจากในเมืองไทยใหม่ๆ นั้นจะทำอาหารไทยให้อร่อยนั้นเป็นไปได้ แต่เมื่อได้มาเป็นลูกมือชาวมอญดังกล่าวกว่า ทำให้กลายเป็นผู้มีฝีมือการทำอาหารไทยได้เป็นอย่างดี อาหารคาวที่ขึ้นชื่อได้แก่ แกงมัสมั่น หมี่กรอบ ยำใหญ่ แกงบอน ข้าวแช่ หมูกระจุก อาหารหวาน เช่น ทองหยอด ฝอยทอง ทองหยิบ สังขยา ขนมฝักกาดและขนมहनตรา (เม็ตขนุน) ทอดมันหน่อกะลา เป็นต้น (อารมณ ศรีดิบุญญ. อ้างถึงใน สุพัตรา วิชยประเสริฐกุล. 2545 : 102) ทั้งนี้ หากเป็นเม็ตขนุนที่เป็นของมอญเกาะเกร็ดแท้ๆ ขนาดเม็ตของขนมจะมีขนาดใหญ่กว่าขนมเม็ตขนุนของไทย รวมทั้งกรรมวิธีในการตกแต่งขนมให้สวยงามก็แตกต่างกัน

เกาะเกร็ดมีชื่อเสียงมากโดยเฉพาะขนมมงคล เช่น หันตรา ฝอยทอง ทองหยอด เป็นต้น ส่วนกับข้าวอาหารคาวจะเป็น แกงมัสมั่น หมี่กรอบ ยาใหญ่ ข้าวแช่ จากการสืบประวัติดูน่าจะมาจากได้สูตรจากชาววังจริงๆ เนื่องในสมัย ร.5 ได้เสด็จเกาะเกร็ดเพื่อซ่อมบำรุงวัดปรมัยยิกาวาส และมีการทำอาหาร โดยให้ชาวบ้านเป็นลูกมือแม่ครัวจากวัง ชาวบ้านจึงได้สูตรการทำอาหารจากชาววังโดยแท้ และได้สืบทอดการทำอาหารให้บุตรหลานต่อกันมา และปัจจุบันที่ได้รับความนิยมอีกคือทอดมันหน่อเกลา นักท่องเที่ยววัยรุ่นคนรุ่นใหม่นิยมรับประทานกันมาก(พิศาล บุญผูก. สัมภาษณ์. 2551)

ด้วยกระแสของการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งจากที่เคยทำเพื่อบริโภคในครอบครัวเท่านั้น มาเป็นการทำเพื่อจำหน่ายมากขึ้น เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว และเผยแพร่อาหารของชาวมอญให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

การท่องเที่ยวก็มีส่วนทำให้ความรู้ด้านอาหารของชาวมอญที่เกาะเกร็ดไม่สูญหาย เพราะความนิยมทำให้มีการทำอาหารขายอยู่ทุกวัน โดยเฉพาะขนมมงคลมีขั้นตอนของการทำที่ยุ่งยาก และใช้ความประณีตในการผลิตออกมา เช่น ขนมจำมงกุฏ ทองเอก เสน่ห์จันทร์ ซึ่งจะมีไม่กี่ครอบครัวในเกาะเกร็ดที่ยังทำ และสิ่งเหล่านี้หาดูยาก แต่ที่เกาะเกร็ดยังมีให้เห็น อาหารของชาวมอญที่นี้ก็เป็นจุดขายของการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดอย่างหนึ่งเช่นกัน (แสง สงวนนาม. สัมภาษณ์. 2551)

ถ้าหากอยากจะทำอาหารของมอญแท้ๆ ต้องมาเที่ยวเกาะเกร็ดในวันเสาร์ - อาทิตย์หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ วันธรรมดาไม่มีจำหน่ายเนื่องจากพ่อค้าแม่ค้าที่เป็นชาวมอญในเกาะแท้ๆ ไม่ทำเพราะไม่รู้จะไปขายให้ใคร คนในหมู่ 1 เค้าก็ทำกินเป็นประจำของเขาอยู่แล้ว (วัฒนา จันทร์หอมกุล. สัมภาษณ์. 2551)

อยากกิน อยากรู้วิธีทำละก็ต้องมาตอนที่ทีมงานพิธีการ พิธีกรรมต่าง ของชาวมอญในหมู่บ้าน เช่น งานแต่งงาน งานบวชหรืองานศพ ชาวบ้านจะมารวมตัวเหมือนลงแขกช่วยกันทำอาหาร เพราะส่วนใหญ่เจ้าภาพเองก็ชอบและต้องการที่รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของมอญเอาไว้ โดยการสั่งเมนูอาหารที่เป็นของมอญ เช่น แกงมัสมั่น แกงมะดาต แกงบอนหรือขนมมอญต่างๆ. ใช้การเลี้ยงพระสงฆ์หรือเลี้ยงคนที่มาร่วมช่วยงาน (สำเร็จ แดงเฟื่อง. สัมภาษณ์. 2551)

จากการสัมภาษณ์เห็นได้ว่า อาหารมอญโบราณที่หารับประทานได้ยาก และหาคนทำได้ยากในท้องถิ่นอื่น แต่ชาวมอญที่เกาะเกร็ดยังทำเป็นปกติอยู่คือขนมมงคล เช่น จำมงกุฏ ทองเอก เสน่ห์จันทร์ เป็นต้น ข้าวแช่ หรืออาหารที่ทำจากหน่อเกลา อย่างทอดมันหน่อเกลา เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่าชาวมอญที่เกาะเกร็ดที่มีการสืบสานด้านการทำอาหารทั้งอาหารหวาน อาหารคาวนั้นมีส่วนสนับสนุนการท่องเที่ยวและเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้แวะเวียนมารับประทานอาหารที่หาได้ยากในปัจจุบัน

4. อาชีพเครื่องปั้นดินเผา

ชาวมอญเกาะเกร็ดนับจากอดีตเป็นต้นมาจะยึดอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นหลัก และเป็นอาชีพที่เก่าแก่ติดตัวกันมาตั้งแต่อพยพมาจากพม่า คนมอญที่อพยพมาอยู่ที่เกาะเกร็ดมีอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาในเมืองมอญมาก่อน เมื่อได้เข้ามาในประเทศไทยเห็นดินเหนียวบริเวณเกาะเกร็ดเหมาะสมกับการทำเครื่องปั้นดินเผา จึงได้ทำเครื่องปั้นดินเผาตั้งเช่นที่เคยทำ จุดเริ่มต้นของการทำเครื่องปั้นดินเผาอยู่ที่หมู่ 1 ถึงหมู่ 7 คือ อยู่ระหว่างวัดปรมย์ยิกาวาสถึงวัดไผ่ล้อม คนมอญเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “กวานอาม่าน” ซึ่งแปลว่า หมู่บ้านช่างปั้น นับว่าเป็นอาชีพและเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่เก่าแก่ที่สุดของจังหวัดนนทบุรี มีมากมายหลายประเภทตั้งแต่โอ่งขนาดใหญ่ไปจนถึงกระปุกขนาดเล็ก ซึ่งโอ่งดินเผาขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยอยู่ที่วัดปรมย์ยิกาวาส ช่างปั้นชาวมอญมีความสามารถปั้นเครื่องปั้นต่างๆ ได้อย่างประณีตสวยงาม ทนทาน โดยเฉพาะการออกแบบประดิษฐ์ลวดลายและการสลักด้วยมือ เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของทางราชการ ดังจะเห็นได้จากภารกิจจังหวัดนนทบุรีเองได้นำรูปหม้อน้ำสลักลายวิจิตรของชาวมอญเกาะเกร็ด มาทำเป็นตราประจำจังหวัดนนทบุรีทุกวันนี้

เครื่องปั้นดินเผานับเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของเกาะเกร็ด เป็นสินค้าที่สื่อสารให้คนนอกเกาะมีความสนใจ เพราะมีความเกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์มอญ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ เป็นภูมิปัญญาที่ติดตัวมากับชาวมอญ เมื่อครั้งเสียเมืองและอพยพมาอยู่ที่เมืองไทย และเป็นอาชีพที่สืบทอดกันมานาน แล้วนำมาพัฒนาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยในเรื่องของการนำไปใช้ และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ เช่น เป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว เครื่องตกแต่ง เป็นต้น (วัชรินทร์ โรจนพาณิชย์. สัมภาษณ์. 2551)

เกาะเกร็ดเรียกอีกชื่อว่า “กวานอาม่าน” คือ หมู่บ้านช่างปั้น และมีชื่อเสียงมาก ซึ่งในหลวงเคยเสด็จเมื่อครั้งมีพระยศเป็นพระเจ้าน้องยาเธอเสด็จพร้อมกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้เยี่ยมชมการทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญเกาะเกร็ด ปัจจุบันเครื่องปั้นดินเผาหม้อน้ำลายวิจิตรถูกนำไปเป็นตราประจำจังหวัดนนทบุรี ทำความภูมิใจให้กับชาวมอญเป็นอย่างยิ่ง (พระสุเมธมณี. สัมภาษณ์. 2551)

เครื่องปั้นดินเผา เป็นภูมิปัญญาที่ชาวมอญเกาะเกร็ดสืบทอดกันมานาน และมีการพัฒนาให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีปัจจุบัน เป็นสินค้าการท่องเที่ยวของชาวมอญเกาะเกร็ดอย่างหนึ่งที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะด้านลวดลาย สีสน เป็นของที่ระลึกที่นักท่องเที่ยวได้ซื้อหา ทำให้เกิดรายได้ต่อชาวมอญที่เกาะเกร็ด

ตอนที่ 3 วิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว

การศึกษาวถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ดครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ดนับจากปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน และแบ่งประเด็นการวิเคราะห์ออกเป็นวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ

1.1 รายได้ของชาวมอญชนเกาะเกร็ดได้จากการทำเครื่องปั้นดินเผา เดิมชาวมอญที่เกาะเกร็ดมีรายได้หลักจากการทำเครื่องปั้นดินเผาควบคู่กับการทำเกษตรกรรม โดยเครื่องปั้นดินเผาเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชน คือ การทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเกาะเกร็ดเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่สำคัญและมีพ่อค้ารับซื้อไปขายในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ลักษณะเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นเอกลักษณ์ของมอญเกาะเกร็ดจะมีลายและสีเครื่องปั้นดินเผาเป็นสีน้ำตาลแดงและแบบไม่เคลือบ จะเห็นได้จากร่องรอยเตาเผาจำนวนมากหลายเตา ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาส่วนใหญ่ที่ชาวมอญทำขึ้นเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น โอ่ง กระถาง ครก เปรียบเสมือนเป็นแหล่งอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาขนาดใหญ่ในภูมิภาคนี้ รายได้ส่วนใหญ่จึงมาจากการขายเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งชาวมอญแต่ละบ้านจะมีความถนัดไม่เหมือนกัน การทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพที่มีความเชื่อมโยงกับหลายอาชีพ เพราะมีขั้นตอนการผลิตที่ละเอียดอ่อนหลายขั้นตอน จึงทำให้เกิดอาชีพต่างๆ แยกจากกัน เช่น ช่างปั้น ช่างแกะสลัก ขนดิน เข้าเตา ออกเตา ทุกขั้นตอนจะมีการจ้างงานกัน จึงก่อให้เกิดรายได้และทำให้คนในชุมชนมีความผูกพันทางอาชีพ มีการส่งต่อผลผลิตให้กันและกัน จนถึงขั้นตอนสุดท้ายคือเจ้าของเตา

ชาวมอญเกาะเกร็ดมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการค้าการขายมาแต่อดีตแล้ว คือ การขายเครื่องปั้นดินเผาของเกาะเกร็ดจะมีลักษณะเป็นการขายส่งให้พ่อค้าคนกลางเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าจะเป็นรายได้จะไม่มาก แต่เนื่องจากชาวมอญชอบเป็นคนที่ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย มีการปลูกพืชผัก ผลไม้ ไร่รับประทานเองภายในเกาะ ชาวมอญเกาะเกร็ดยังไม่ต้องไปหาซื้อจากภายนอก จึงทำให้เศรษฐกิจของเกาะเกร็ดมีลักษณะอยู่อย่างพอมีพอใช้แบบเศรษฐกิจพอเพียง

ที่บ้านทำเครื่องปั้นดินเผามานาน เมื่อก่อน 3 โรงเตี๋ยนี้เหลือโรงเตี๋ย ทำอย่างอื่นไม่เป็น อีกอย่างก็ได้รับการสั่งสอนมาจากพ่อให้ทำ บ้านเป็นตั้งแต่หนุ่มยันแก่ คนมอญสมัยก่อนปั้นโอ่ง ครก หม้อน้ำของใช้ในบ้านไม่ได้ปั้นกระถาง ที่บ้านมีรายได้จากการปั้นโอ่งอย่างเดียว (หลี่ พิกุลทอง. สัมภาษณ์. 2551)

สมัยก่อนคนฝั่งปากเกร็ดยังข้ามฝากมาทำงานในเกาะเกร็ดเลย และในหนึ่งปีแต่ละครอบครัวจะเผาครั้งเดียว ซึ่งในหนึ่งเตาจะมีเครื่องปั้นหลายอย่าง โอ่ง อ่าง โถ กระถาง เป็นต้น รวมแล้ว 200 - 300 ใบ เผาครั้งเดียวกินเป็นปี เพราะเงินทองไม่ค่อยได้ใช้ ทำแต่พออยู่พอกินก็พอไม่แก่งแย่งกัน (เสริม ใจสว่าง. สัมภาษณ์. ,2551)

รายได้หลักของคนมอญสมัยก่อนก็มาจากเครื่องปั้นดินเผา นอกนั้นก็จะได้เล็กๆ น้อยๆ จากการทำสวน แต่มีสวนปลูกพืชไว้กินเป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้เป็นกอบเป็นกำเหมือนเครื่องปั้น ทำเสร็จก็มีนายหน้า หรือพ่อค้ามารับซื้อถึงที่จอดเรือรถกันตั้งแต่ท่าวัดปรมย์ยกาวาสถึงวัดฉิมพลีเลย สบายไม่พอขายอีกต่างหาก (ทองหล่อ จิวออก. สัมภาษณ์. 2551)

เครื่องปั้นดินเผาของเกาะเกร็ดเป็นอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ และเป็นอาชีพที่ส่งผลถึงสภาพเศรษฐกิจของชาวมอญเกาะเกร็ดมาแต่อดีตเป็นเสมือนโรงงานอุตสาหกรรมที่มีการจ้างแรงงานมาก่อนที่การท่องเที่ยวจะเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนา เพียงแต่ยังเป็นระบบเศรษฐกิจที่เรียบง่าย ไม่แก่งแย่งแข่งขันกันสูง ไม่มุ่งเน้นปริมาณ และยังไม่พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความละเอียด สวยงาม วิชาการอย่างทุกวันนี้ และไม่มีการแข่งขันกันอย่างปัจจุบัน

เมื่อปี 2541 รัฐบาลมีนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อหารายได้เข้าประเทศ เกาะเกร็ดก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่ง que การท่องเที่ยวเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนา อาชีพเครื่องปั้นดินเผาได้มีบทบาทในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของเกาะเกร็ดอีกครั้ง เพราะเป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของเกาะเกร็ด พัฒนาภูมิปัญญาดั้งเดิมจากการผลิตเพื่อใช้สอยในครัวเรือน มาเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก เครื่องประดับ เน้นงานฝีมือ เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มเป้าหมายลูกค้า นักท่องเที่ยว นักธุรกิจ โรงแรม ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

พัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดเกิดจากการรวมกันระหว่างอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา (ภูมิปัญญาด้านเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ด) กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นำเอาวัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะหัตถกรรม และอาหาร ตลอดจนสภาพภูมิทัศน์ของเกาะเกร็ด มาเป็นจุดขายดึงดูดนักท่องเที่ยว และร่วมกับการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเกาะเกร็ดให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยว ระบบสาธารณูปโภค ระบบน้ำ ไฟฟ้า ถนน การเดินทาง ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยต่อการท่องเที่ยว (วัชรินทร์ โรจนพาณิชย์. สัมภาษณ์. 2551)

เราต้องปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ตรงความต้องการของนักท่องเที่ยว ไม่งั้นขายไม่ออก เพราะถ้าเป็นงานของคนมอญเกาะเกร็ดจริงๆ แล้วจะเป็นงานชิ้นใหญ่ๆ เป็นงานแฮนด์เมดที่มีราคาแพง เราก็ต้องทำให้เล็กลงเพื่อเป็นของที่ระลึกได้ ราคาถูกลง พกพาหรือทำให้นักท่องเที่ยวสามารถซื้อไปแล้วหิ้วสะดวก ไม่ใหญ่จนเกินไป (สุรัตน์ บัวหิรัญ. สัมภาษณ์. 2551)

การท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในการสร้างเศรษฐกิจของชาวมอญเกาะเกร็ดมีหลายอย่างที่เปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลพื้นฐานของสำนักพัฒนาชุมชน (2544) ว่า เกาะเกร็ดมีอาชีพเครื่องปั้นดินเผามากที่สุด จำนวน 198 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 216,429 ต่อปี เป็นต้น และเครื่องปั้นดินเผามีพัฒนารูปแบบจากผลิตเพื่อใช้สอยจำพวกโอ่ง ซาม มาเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาจำพวกของที่ระลึก และเครื่องประดับตกแต่ง เน้นความละเอียดความประณีตของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ตลอดจนมีการพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และมีการประยุกต์

เปลี่ยนแปลงวัสดุอุปกรณ์ เช่น การใช้เตาไฟฟ้า และเตาแก๊สในการเผาเครื่องปั้นเพื่อให้ได้สีสม่ำเสมอ และควบคุมคุณภาพของสินค้าได้ นอกจากนี้ยังมีโครงการของรัฐบาลให้การส่งเสริมสนับสนุนผลิตภัณฑ์ OTOP ซึ่งเครื่องปั้นดินเผาของเกาะเกร็ดได้รับรางวัลหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ดีเด่น ทำให้ชื่อเสียงเรื่องเครื่องปั้นดินเผาของเกาะเกร็ดได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น และมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่มากยิ่งขึ้น

1.2 อาชีพค้าขาย

ชาวมอญที่เกาะเกร็ดมีการประกอบอาชีพค้าขายจำนวนมาก หลังจากการท่องเที่ยวเข้ามาพัฒนาให้เกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงเกิดการประกอบอาชีพค้าขายขึ้นเป็นจำนวนมาก สินค้าที่ค้าขายส่วนหนึ่ง คือ เครื่องปั้นดินเผาจำพวกของที่ระลึก เครื่องประดับตกแต่ง และสินค้าประเภทอาหารก็เป็นส่วนเสริมสร้างเศรษฐกิจของเกาะเกร็ดเช่นเดียวกับเครื่องปั้นดินเผาเช่นกัน เพราะชาวมอญเกาะเกร็ดมีความสามารถทำ เช่น ขนมไทย โดยเฉพาะขนมมงคล ข้าวแช่ ทอดมัน หน่อกะลา กลายเป็นสินค้าจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวจากเดิมที่เป็นเพียงอาหารตามเทศกาล เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้าไปในเกาะทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาเที่ยวทำให้อาหารประเภทต่างๆ ของชาวมอญกลายเป็นสินค้าที่สามารถช่วยชาวบ้านได้จำหน่ายสร้างรายได้ให้กับครอบครัว มีการจัดหน้าบ้านให้เป็นร้านค้า โดยเฉพาะร้านขายกาแฟและเครื่องดื่ม ชาวเกาะเกร็ดส่วนใหญ่จะมีร้านจำหน่ายสินค้าอยู่บ้านใต้ถุนบ้านหรือหน้าบ้านของตนเอง บ้านไหนถนัดทำอาหารก็ขายอาหาร น้ำ บ้านไหนทำเครื่องปั้นดินเผาก็ขายเครื่องปั้นดินเผา ในช่วงที่มีการประชาสัมพันธ์เกาะเกร็ดใหม่ๆ หรือปีการท่องเที่ยว (Amazing Thailand) ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น

ในยุคประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวใหม่ๆ นั้น ร้านค้าจะขายของดีกว่า 4,000 - 5,000 บาท และสำหรับร้านค้าขนาดใหญ่ๆ ขายได้ถึงวัน 10,000-20,000 บาท ต่อวัน นับว่าเป็นช่วงที่เฟื่องฟูของเกาะเกร็ด เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพิเศษ ใกล้กรุงเทพฯ มีธรรมชาติแม่น้ำน้ำเรือได้เดินทำบุญไหว้พระได้ และอาหารการกิน มีความพร้อมทุกอย่างที่เกาะเกร็ดทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก (เฉลิมศักดิ์ ปาลา. สัมภาษณ์. 2551)

คนแก่มีรายได้ มีอาชีพ ขายของได้ เช่น ป้าเวียงขายข้าวเหนียวปากหม้อขายข้าวแกงได้ แม้จะไม่มีร้านแต่ไชร้กับข้าวไว้หน้าบ้านอย่างเดียว คราวอยู่ในบ้านลูกค้าก็มาสั่งกันมาก เข้ามาก็นั่งกันเป็นแถว ไม่ต้องขายแพงเพราะทำอยู่กับบ้าน ชีวิตสนุกและมีความสุข แม้จะแก่ก็ยังหารายได้ให้กับตัวเองได้ (วิวัฒนา จันทรหอมกุล. สัมภาษณ์. 2551)

แรกๆ ที่มีคนเริ่มขายทอดมันหน่อกะลา ยังไม่ค่อยมีใครกล้ากินเพราะนึกว่าเอากะลามะพร้าวมาทำ ต่อมาเริ่มขายดีขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากมีการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวชอบเพราะแปลกดี จริงๆ ไม่แปลกอะไรเลยแต่ที่อื่นเค้าไม่ทำกัน ร้านขายกาแฟเหมือนกันมีเกือบ 20 ร้านรอบๆ เกาะ ขายดีเพราะอากาศร้อนมัน (พระสุเมธมณี. สัมภาษณ์. 2551)

วันเสาร์ - อาทิตย์ คนแก่ชาวมอญเกาะเกร็ดออกมา นั่ง ยืน ดูนักท่องเที่ยว บางคนสามารถทำอาหารขาย เช่น ข้าวแกง ทอดมัน ขนม น้ำผลไม้ มีร้านค้าเรียงรายตามถนนเพราะร้านค้าส่วนใหญ่จะใช้บ้านของตัวเองเป็นสถานที่จัดจำหน่ายสินค้า ทำให้บ้านชาวบ้านที่มีอายุแต่ยังมีความสามารถทำกับข้าว หรือขนมไทยๆ ก็สามารถทำสินค้าตามที่ถนัดออกวางขายหน้าบ้านได้ ทำให้ชาวมอญที่มีอายุมากไม่เหงา และสามารถหารายได้ให้กับตนเอง ชีวิตมีความสุขเพราะมีกิจกรรมให้ทำอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังมีการค้าขายสินค้าอื่นๆ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ของที่ระลึกที่นำมาจากภายนอกเกาะ มาจำหน่ายภายในเกาะเกร็ดอีกด้วย ตลอดจนการให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น ให้บริการเรือเช่า จักรยานให้นักท่องเที่ยวเช่า เป็นต้น การท่องเที่ยวจึงเป็นกลไกในการสร้างอาชีพและรายได้ให้เกิดขึ้นในเกาะเกร็ด

วันเสาร์ - อาทิตย์ จะเห็นบรรดาคนแก่ที่เมื่อก่อนชอบนอนดูโทรทัศน์ ทำงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ เต็มวันออกมา นั่ง ยืน เดิน ดูนักท่องเที่ยวที่เกาะ ส่วนใหญ่บอกเป็นเสียงเดียวกัน มันดีกกก ไม่เหงา ไม่เจียบ และยังค้าขายสิ่งของเล็กน้อยๆ เพื่อเป็นรายได้ได้อีก (ณรงค์ฤทธิ์ บุญลอย. สัมภาษณ์. 2551)

เกษียณอายุมาไม่รู้จะทำอะไร ก็เปิดร้านขายของชำเล็กๆ ตั้งใจจะขายให้กับคนในเกาะเท่านั้น แต่บังเอิญโชคดีที่เปิดเกาะให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว วันเสาร์ - อาทิตย์ก็ได้ขายให้กับนักท่องเที่ยว รายได้ก็ยังสามารถเหลือกำไรส่งหลานเรียนจนจบปริญญาตรีได้ (สินันท์ สุวรรณปิณฑะ. สัมภาษณ์. 2551)

เป็นคนอ้างทองมาแต่งงานกับคนมอญที่หมู่ 1 นี้เกือบ 25 ปี เปิดร้านขายของที่ระลึกมาตั้งแต่แต่งงานใหม่ๆ ขายไม่ดีไม่ค่อยมีคนมาเที่ยวเพราะ ตอนนั้นเกาะเกร็ดยังไม่เป็นที่รู้จักมากเท่าใด คนภายนอกก็รู้ว่าเกาะเกร็ดมีแต่เครื่องปั้นดินเผา จนมาระยะหลังที่มีการเปิดเกาะเป็นแหล่งท่องเที่ยว รายได้ดีต้องไปซื้อของทุกวันพุธและศุกร์ รับของนอกเกาะมาขาย รวมทั้งเครื่องปั้นดินเผาฝีมือคนในเกาะ หมู่ 1 เองก็ยังมีโรงงานเครื่องปั้นดินเผาอยู่หลายโรง ปัจจุบันโรงงานหลายโรงก็เปิดโรงงานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวไปในตัว อีกอย่างตั้งแต่ย้ายสนามบินจากดอนเมืองไปสุวรรณภูมิ ยอมรับว่าชาวต่างชาติมาเที่ยวเกาะน้อยลง เนื่องจากบริษัททัวร์ที่รับนักท่องเที่ยวจากสนามบินดอนเมือง สามารถจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่เกาะก่อนจะไปพำนักหรือสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงต่อไปได้เพราะใช้เวลาจากสนามบินดอนเมืองมาเกาะเพียง 20 นาทีเศษเท่านั้น แต่พอทุกเครื่องไปลงที่สนามบินสุวรรณภูมิเขาเลือกที่จะไปพำนักต่อเลยสะดวกกว่า อย่างไรก็ตามรายได้ก็ไม่ได้น้อยลงมากนัก เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวชาวไทยเองเข้ามาเที่ยวที่เกาะทดแทนมากขึ้น และยังไม่ได้มาเที่ยวอย่างเดียว นักท่องเที่ยวที่เป็นคนไทยจะใช้เงินมากกว่าชาวต่างชาติเสียอีก คนไทยซื้ออย่างไม่คิดมาก อยากได้ซื้อเลย ต่อนิตต่อหน่วย แต่ก็เอา วันเสาร์ - อาทิตย์จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยเสียส่วนใหญ่ (ณภัทสรณ์ ธนพรอิศรานนท์. สัมภาษณ์. 2551)

ตอนนี้ที่กำลังได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยวคือ การขี่จักรยานชมทิวทัศน์รอบเกาะ ค่าเช่าไม่แพง แต่ถ้าวันเสาร์ - อาทิตย์ ค่อนข้างจะไม่สะดวกเพราะนักท่องเที่ยวเดินมาก หลบหลีกลำบาก ส่วนการนั่งเรือชมทิวทัศน์รอบเกาะในวันหยุดต่างนักชัตตฤกษ์ต่างๆ ก็ต้องเข้าคิวรอเหมือนกัน เพราะจะมีเรือออกทุกชั่วโมงละ ถ้าหน้าเทศกาล เช่น สงกรานต์ วันหยุดยาวๆ การออกเรือเวลาจะเลื่อนเรื่อย ๆ เช่น พอคนเต็มก็ออก (สินีกันย์ สุวรรณปิณฑะ. สัมภาษณ์. 2551)

1.3 อาชีพโฮมสเตย์

โฮมสเตย์เป็นอาชีพใหม่ที่เกิดขึ้นในกระแสการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในเกาะเกร็ด เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในกลุ่มที่ต้องการสัมผัสกับวิถีชีวิตของเกาะเกร็ด ทั้งที่เป็นชาวไทย และชาวต่างประเทศ ปัจจุบันในหมู่ 1 มีโฮมสเตย์อยู่แห่งเดียวแต่หมู่อื่นๆ มีหลายแห่ง อาจเป็นเพราะสถานที่ไม่อำนวยและไม่มีคนนิยมสร้าง

คุณแม่ให้ที่บนเกาะ ผมไม่รู้จะทำอะไรก็ปลูกเรือไทยเอาไว้เพื่อมาพักผ่อน แต่พอสร้างเสร็จผมก็ไม่ค่อยได้มาอยู่เพราะต้องคอยดูแลพ่อกับแม่บ้าน ๆ เข้ามีเพื่อนบ้าง ญาติบ้างมาขอพัก ก็เลยเกิดไอเดียทำโฮมสเตย์ บ้านผมนี่เป็นเจ้าแรกในหมู่ 1 นะ หมู่อื่น ๆ เค้ามีมาก่อนนานแล้ว ก็พออยู่ได้ เพราะเราไม่ได้เน้นในเรื่องของเงินทอง เน้นความสัมพันธ์กันมากกว่า (รัตพล. สัมภาษณ์. 2551)

ในหมู่อื่นๆ โฮมสเตย์ส่วนใหญ่จะเป็นชาวต่างชาติมาพัก หรือไม่ก็เป็นนักศึกษาที่มาทำวิจัย มาศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเกาะเกร็ด เพราะคนกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่จะไปกลับและต้องเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจวิถีชีวิตชาวบ้านจริงๆ เพราะไม่ได้สะดวกสบายเหมือนโรงแรม แต่จะชอบบรรยากาศ ความเป็นธรรมชาติของชุมชนที่นี้มากกว่า (สุรัตน์ บัวหิรัญ. สัมภาษณ์. 2551)

จากการศึกษาวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจของชาวมอญเกาะเกร็ด พบว่า การท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นข้อดีเนื่องจากทำให้ชาวมอญมีอาชีพและรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว ทั้งขายเครื่องปั้นดินเผา อาหาร ขนมไทย ข้าวแช่ น้ำ และอื่นๆ ผู้เฒ่าผู้แก่มีงานทำ รายได้เพิ่มขึ้น แม้จะมีทั้งช่วงเฟื่องฟูและซบเซาบ้างผันแปรตามเศรษฐกิจของประเทศ แต่ไม่ส่งผลกระทบต่อชาวมอญที่เกาะเกร็ดมากนัก เพราะชาวมอญที่เกาะเกร็ดค้าขายไม่ได้มุ่งเน้นกำไรมากจนเกินไป แต่ให้มีงานทำไปเรื่อยๆ และทำงานอยู่กับบ้านทำให้ต้นทุนในการผลิตจึงไม่สูง ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจในครัวเรือนจึงไม่ได้ใช้ต้นทุนสูง มีความเสี่ยงไม่มาก

2. ด้านสังคม

วิถีชีวิตด้านสังคมของชาวมอญเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว แ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเด็น คือ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และระบบครอบครัวและเครือญาติ ดังนี้

2.1 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ชาวมอญที่เกาะเกร็ดโดยเฉพาะหมู่ที่ 1 นี้ มีความสัมพันธ์กันดี ในหมู่บ้านจะรู้จักกันหมด ส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องกัน ชาวมอญเกาะเกร็ดมีชีวิตที่เรียบง่ายพอเพียง และศรัทธาในพระพุทธศาสนา กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัดจะมีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ชาวบ้านจะรู้จักกันหมดในแต่ละหมู่บ้าน เมื่อมีประเพณีสำคัญๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ชาวมอญมีการนำสิ่งของเพื่อแสดงถึงความเคารพต่อญาติผู้ใหญ่หรือบุคคลที่ให้ความเคารพนับถือ ช่วยกิจกรรมทางวัดร่วมกัน รวมกลุ่มกันทำข้าวแช่ เพื่อไปถวายพระสงฆ์ที่วัด และจะแบ่งข้าวแช่กันรับประทานด้วยกันที่วัด อย่างไรก็ตามปัจจุบันเมื่อมีการเปิดร้านค้าจำนวนมาก การช่วยเหลือกิจกรรมส่วนรวมที่น้อยลง กล่าวคือ ในอดีตถ้าเป็นเทศกาลสงกรานต์จะหยุดงานทุกคนจะช่วยงานกันที่วัด หรือมีการเล่นด้วยกัน ซึ่งปัจจุบันอาจจะส่งตัวแทนของบ้าน ตัวแทนของครอบครัว หรือช่วยเหลือในรูปแบบของบริจาคเงินแทนตัวเอง เพราะให้ความสำคัญกับการค้าขายมากกว่า หรือไปร่วมกิจกรรมในระยะเวลาสั้นๆ เป็นต้น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็ยังมีอยู่แต่ในวันจะน้อยลงเรื่อยๆ เพราะจะให้ความสำคัญในการทำมาหากินส่วนตัวมากขึ้น เห็นแก่ตัวเพราะเพิ่มขึ้น มุ่งการทำงานที่เห็นตัวเงินมากกว่าความร่วมมือ ความสามัคคี มีการเสียสละเพื่อส่วนรวมน้อยลง

นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวบ้านมีความสัมพันธ์ด้วยการรวมกลุ่ม เช่น รวมกันจัดตั้งสหกรณ์ เพื่อรวมเงินกันเป็นทุนในการกู้ยืม เพื่อประกอบกิจการของสมาชิกเอง หรือรวมกลุ่มเพื่อทำขนมทำข้าวแช่ และทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

ที่อยู่กันอย่างพี่น้อง ยังพึ่งพาอาศัยได้เหมือนเดิม แต่เวลาที่มีให้กันอาจจะน้อยลงไปบ้างแล้วแต่ครอบครัว เพราะแต่ละคนก็ต้องแยกย้ายกันไปทำมาหากิน จะว่าเห็นแก่ตัวก็ไม่ใช่ เพราะทุกคนทุกครอบครัวก็มีธุรกิจหรือภาระเป็นของตัวเอง แต่พอมีเทศกาลหรืองานบุญก็รวมตัวกัน ถ้าจะให้เห็นกันง่ายก็คือ ทุกวันพระ เวลาที่ไปใส่บาตรจะมีคนไปวัดในวันพระเยอะ เรียกว่าจะหาตัวหรือติดต่อกับคนที่รู้จักไปวัดวันพระเจอแน่ (สินีกันย์ สุวรรณปิณฑะ. สัมภาษณ์. 2551)

การท่องเที่ยวส่งผลดีทางเศรษฐกิจเพราะคนมีอาชีพ และมีรายได้ แต่ทางตรงข้ามความสามัคคีความร่วมมือในชุมชนมีน้อยลง เห็นได้จากประเพณีสงกรานต์ในอดีตทุกคนทุกครอบครัวจะต้องมาร่วมขบวนแห่มีความครึกครื้นแต่ปัจจุบันมีว่แต่ทำมาหากิน เพราะนักท่องเที่ยวมาก ทำให้คนเห็นแก่ตัวมากขึ้น (ภาคภูมิ เทียงอ้า. สัมภาษณ์. 2551)

ชุมชนไม่ค่อยมีความรุนแรงในเรื่องของการแยกกลุ่ม ระบบเครือญาติยังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพราะคนมอญมีนิสัยกลัวบาปกรรม แต่การเสียสละร่วมกัน ทำกิจกรรมส่วนรวม อาจจะน้อยลงกว่าเดิม เพราะในช่วงเทศกาล เช่น สงกรานต์ เป็นช่วงเวลาที่ต้องทำรายได้ได้ดี เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ก็เป็นไปตามกระแสสังคมภายนอก การท่องเที่ยวก็มุ่งเน้นเศรษฐกิจ ถ้าจะรวมญาติกันที่ก็คงจะเป็นตอนมีงานบุญ งานกุศลต่างๆ นั่นแหละ (หลี่ พิกุลทอง. สัมภาษณ์. 2551)

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเกาะเกร็ดมีหลักการแบ่งชุมชนตามความรู้สึกของชาวบ้านเอง เช่น การอยู่ใกล้วัดปรมย์ยิกาวาส ชาวมอญส่วนใหญ่ในเกาะใช้คลองและวัดเป็นที่แบ่งหมู่บ้าน หรือการเรียกบ้านบน บ้านล่าง ทั้งนี้ก็มีผู้ใหญ่บ้านก็คนเดียว กำนันคนเดียว เวลามีนงานบุญ ก็มารวมตัวกัน คนมอญจะอยู่กันแบบเครือญาติ มีอะไรก็แบ่งกันกินแบ่งกันใช้

การเรียกบ้านบน - บ้านล่าง ของชาวหมู่ 1 ก็ไม่มีอะไรมาแบ่งแยก มันเป็นการนำชื่อจากเมืองมอญ มาตั้งชื่อและแบ่งตามหมู่บ้านเท่านั้น วิถีชีวิต ความเป็นอยู่เหมือนเดิม ถามว่าเราจะไม่เรียก บ้านบน - บ้านล่างได้ไหม ก็ไม่ได้เพราะมันเป็นการเรียกกันมาตั้งแต่อยู่เมืองมอญ มันเรียกว่า เป็นความรู้สึกก็ได้ เป็นประเพณีก็ได้ จะเรียกกันเอง รู้กันเอง ขนบธรรมเนียมก็ไม่ได้แตกต่างกัน เหมือนกันทุกอย่าง (พระสุเมธมณี. สัมภาษณ์. 2551)

ความจริงไม่ได้แบ่งแต่เพราะหมู่ 1 เป็นหมู่ใหญ่มีอาณาเขตที่ติดวัดทั้งหัวเขตและท้ายเขต ชาวมอญ ส่วนใหญ่ในเกาะนิยมใช้คลองและวัดเป็นที่แบ่งหมู่บ้านมาตั้งแต่สมัยโบราณ แล้วก็มีสองวัดชาวบ้าน จึงแบ่งกันไปแต่ละวัด ใครบ้านใกล้อยู่วัดไหนก็จะไปทำบุญวัดนั้นถือเอาความสะดวกเป็นที่ตั้ง แต่เวลามีนงานบุญก็จะมารวมตัวกัน (ทองหล่อ จิวออก. สัมภาษณ์. 2551)

นับจากที่มีการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ดได้เปลี่ยนไปมากพอสมควร การช่วยเหลือแบ่งปันกันเฉพาะเครือญาติที่มีความสนิทกันเท่านั้น ถ้าเป็นเมื่อก่อนที่จะมีการพัฒนาการท่องเที่ยวจะเข้ามามีอิทธิพลในชุมชนเกาะเกร็ดชาวบ้านจะมีการเสียสละเพื่อส่วนรวมมากกว่าปัจจุบัน เช่น งานศพก็ไปนอนค้างที่บ้านที่มีงานศพอยู่เป็นเพื่อนกันทั้งบ้าน หรือ การที่หมู่ 1 แบ่งเรียก บ้านบน บ้านล่าง ก็ไม่ได้ทะเลาะกัน แต่จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์กัน เช่น งานสงกรานต์บ้านบนกับบ้านล่างก็จะมีโรงทานเป็นของตัวเอง

หมู่ 1 ถ้าจะแบ่งเรียก บ้านบน บ้านล่าง ก็ไม่ได้ทะเลาะกันนะ แต่ว่าเรียกกันแบบนี้แบ่งกัน อย่างนี้มานานแล้ว ตั้งแต่ปี 2500 ก็ไม่รู้ใครเป็นคนต้นคิดในการแบ่ง จำความได้ก็แบ่งอยู่แล้ว การไปมาหาสู่กันก็ปกติไม่เหมือนว่าจะมีการเรียกแยกบ้านบนบ้านล่างเพราะความเป็นญาติๆ กัน แต่ก็ยังอยู่ในหมู่ 1 เหมือนเดิม ถึงเวลามีนงานประเพณีของหมู่ทุกคนก็รวมตัวกันทำกิจกรรมร่วมกัน ถึงแม้ว่าจะไม่มีเทศกาลงานบุญต่าง ๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ชาวบ้าน ก็จะแจ้งกันให้ทราบเพราะจริง ๆ แล้วก็ญาติๆ กันทั้งนั้น (สินีกันย์ สุวรรณปิณฑะ. สัมภาษณ์. 2551)

บ้านล่างจะเรียกชื่อโรงทานว่า "มิตรสัมพันธ์" บ้านบนจะมีโรงทานเรียกว่า "ดาวสำราญสามัคคี" จะมีการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันในเทศกาลต่างๆ ยกตัวอย่าง เช่น การทำข้าวแช่ เมื่อถึงเวลาทำข้าวแช่ จะเริ่มทำที่บ้านล่างโดยมีการเรียกรอเงินในหมู่ 1 ทั้งหมด แต่ละบ้านจะให้เงินช่วยเหลือเท่าไรก็ได้สุดแท้แต่กำลัง แล้วนำเงินมาจัดซื้อเครื่องทำข้าวแช่ ส่วนมากจะเริ่มเตรียมของตั้งแต่

วันที่ 13 เมษายนของทุกปี เมื่อซื้อมาเสร็จก็จะลงมือช่วยกันทำตลอดวัน จนกระทั่งถึงเช้าวันที่ 14 เมษายน ก่อนแจกจ่ายให้ทุกบ้าน หลังจากนั้นจะมีการตั้งขบวนแห่หน้าข้าวแช่แห่ไปถวายพระที่วัด โดยเริ่มตั้งขบวนจากโรงทานของบ้านล่างแห่มาสมทบกับขบวนแห่ที่โรงทานของบ้านบน จากนั้นก็แห่ไปยังจุดหมายคือที่วัดปรมย์ยิกาวาส ช่วงที่แห่พวกที่ดูแลการทำข้าวแช่ก็จะทำการแจกข้าวแช่ให้กับทุกบ้าน หลังๆ ส่วนมากคนในหมู่บ้านทั้งบ้านล่าง บ้านบนจะส่งตัวแทนมารับจนครบเอง ถือเป็นประเพณีปฏิบัติสืบทอดกันมานานของชาวเกาะเกร็ดหมู่ที่ 1 ที่เหลือนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในวันนั้นก็จะได้ชิมข้าวแช่ฟรีด้วย (ปาริชาติ แดงเฟื่อง. สัมภาษณ์. 2551)

นอกจากนี้ในเกาะเกร็ดไม่ได้มีชาวมอญอาศัยเพียงกลุ่มเดียว แต่ยังมีกลุ่มชนที่นับถือศาสนาอื่น ๆ อิสลาม คริสต์ วัดไทย วัดมอญ ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่งคือชาวมอญจะสามารถอยู่ร่วมกับกลุ่มชนเชื้อสายอื่นๆ ได้อย่างกลมกลืนและไม่มีความขัดแย้งกัน

2.2 ระบบครอบครัวและเครือญาติ

ด้วยกระแสการพัฒนาที่ผ่านมามีการให้ความรู้ด้านการคุมกำเนิด การให้การศึกษา ทำให้ระบบครอบครัวและเครือญาติของชาวมอญเกาะเกร็ด ทำให้จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีน้อยลงกว่าเดิม ส่วนมากจะมีบุตร 1 - 2 คน เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งก่อนที่การท่องเที่ยวจะมามีบทบาทในเกาะเกร็ด จะมีลูกหลานของมอญเกาะเกร็ดที่มีการศึกษาสูงออกไปประกอบอาชีพนอกเกาะ บางส่วนก็ไปมีครอบครัวอยู่ห่างจากพ่อแม่ในลักษณะของการเป็นราชการ ส่วนหนึ่งก็ทำงานตามย่านอุตสาหกรรมบ้าง ทำให้ห่างเหินกัน แต่วันหยุดชาวมอญจะกลับมาเยี่ยมพ่อแม่ที่เกาะเกร็ด เมื่อเกาะเกร็ดถูกพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมาก ทำให้วัยรุ่นคนมอญรุ่นใหม่ปรับแนวความคิดตนเอง เช่น ไม่สนใจรับราชการ เรียนจบแล้วกลับบ้านประกอบอาชีพค้าขายเป็นนายตนเอง เพราะที่เกาะเกร็ดสามารถสร้างอาชีพและรายได้ได้ด้วยตัวเอง เป็นต้น ทำให้ชาวมอญมีความผูกพันกับครอบครัวและเครือญาติ และเมื่อมีงานเทศกาลสำคัญๆ เช่น งานสงกรานต์ งานบุญต่างๆ ชาวมอญเกาะเกร็ดจะกลับมาแสดงความเคารพ ความกตัญญูต่อพ่อแม่ ความอบอุ่นของครอบครัวชาวมอญที่เกาะเกร็ดจึงเป็นจุดแข็งตลอดไม่เปลี่ยนแปลง

คนมอญในเกาะจะอยู่กันแบบรวมญาติ เช่น ตระกูลของเราจะเป็นตระกูลใหญ่ตระกูลหนึ่งในหมู่ 1 (ขึ้นพื้นที่กับแดงเฟื่อง) มีพี่น้องมากเรียกได้ว่าถ้าลงจากสะพานวัดปรมย์ยิกาวาสแล้วเดินเลี้ยวซ้ายตั้งแต่เดินลงสะพานไปละก็เตรียมยกมือพนมมือไว้ได้เลยเพื่อน ๆ เคยล้อว่า เฮ้ย ! คราวหน้านะหล่อรูปพนมมือมาด้วยเลยจะได้ไม่ต้องยกมือไหว้บ่อย ๆ ญาติเยอะจริงเมื่อมีมือ ครอบครัวและคนในตระกูลก็จะอยู่กันอย่างง่าย ๆ เพราะบ้านใกล้ติดกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างคนในตระกูลและกับคนในชุมชน ถ้าเป็นเวลาปกติอาจจะไม่ค่อยได้เจอหน้ากันเท่าไร แต่พอมีงานหรือหน้าเทศกาลก็จะมารวมตัวเจอกันซะที เพราะมีบางคนที่ตั้งงานแล้วออกไปอาศัยอยู่ที่อื่นก็มี (อรารีย์ โยธินปรีทัศน์. สัมภาษณ์. 2551)

แม้ว่าเตี้ยวนี้ระบบเครือญาติมอญต่างกับมอญแทบจะไม่มีเหมือนมอญรุ่นเก่าเพราะสังคมเปลี่ยนไป ส่วนมากเป็นลูกหลานมอญที่เกิดในเมืองไทยทั้งสิ้น ยิ่งมีการพัฒนาเข้ามาทำให้คนมอญที่ส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือนอกเกาะโดยเฉพาะหมู่ 1 มีการทำงานนอกเกาะได้รู้จักกับบุคคลภายนอกมากขึ้น ก็เริ่มที่จะแต่งงานกับคนนอกมากขึ้น ความเป็นคนมอญก็หายไปบ้าง เป็นมอญรุ่นใหม่ แต่ก็ยังยึดระเบียบแบบแผนการดำรงชีวิต และการดำเนินชีวิตในแบบมอญผสมไทย เนื่องจากได้รับการสั่งสอนจากพ่อแม่ ปู่ย่าตายายอยู่ (ปาริชาติ กสิพุล. สัมภาษณ์. 2551)

ชาวมอญที่นี่แม้ว่าจะไปทำงานที่ไกลบ้าน ถึงเวลาเทศกาลสำคัญทุกครอบครัวจะให้ความสำคัญเหมือนเดิม ทำบุญร่วมกัน ตักบาตรด้วยกัน จะกลับมาเยี่ยมเยียนอยู่เสมอทำให้ระบบครอบครัวมีความอบอุ่นไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลย (มะลิ พิกุลทอง. สัมภาษณ์. 2551)

อาศัยอยู่ที่เกาะมาเกือบ 30 ปี เรียกว่ากลายเป็นคนมอญแล้วก็ได้ เพราะได้สามีเป็นมอญ การปฏิบัติตัวก็ต้องเป็นมอญ วันพระต้องไปวัด ใส่บาตรทุกเช้า เคารพผู้ใหญ่ คนมอญเคร่งแบบแผน ประเพณีมาก มากจนสามารถพูดได้ว่ากลายเป็น คนมอญเรื่องมากเลย แต่ก็เป็นเรื่องในทางที่ดี คนที่นอบน้อม รักพี่รักน้อง เอาใจใส่ทุกเรื่อง หัวบ้านท้ายบ้านต้องรู้ทุกเรื่อง อะไรใหม่เข้ามาในหมู่บ้าน หรืออะไรที่เก่าแล้วเค้าก็จะดูแล ทำให้เรามีความรู้สึกว่าอยู่ที่นั่นแล้วอุ่นใจ ไปไหนก็แล้วแต่อยากกลับบ้าน อยากกลับมาเกาะสบายใจ (ณภัตสรณ์ ธนพรอิศรานนท์. สัมภาษณ์. 2551)

2.3 ค่านิยมและความเชื่อ พบว่าค่านิยมและความเชื่อมีชาวมอญเกาะเกร็ดยังคงอยู่ แม้ว่ากระแสการท่องเที่ยวจะเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต แต่ชาวบ้านที่นี่ก็ยังคงดำรงไว้ซึ่งค่านิยม โดยเฉพาะชาวมอญที่เกาะเกร็ด ยังมีค่านิยมที่ดีต่อพระพุทธศาสนา ในความเคารพศรัทธาต่อพระสงฆ์ ดังนั้นพระสงฆ์ก็จะเป็นพระที่เคร่งครัดด้านวินัยอย่างมาก ผู้เฒ่าผู้แก่ยังมีค่านิยมไปวัด โดยเฉพาะวันพระ และพระก็จะมีการสวดเป็นภาษามอญทุกวันพระ

ความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเรือน ชาวมอญที่เกาะเกร็ดยังคงมีความเชื่อถือสิ่งเหล่านี้ โดยเฉพาะการเคารพต่อเจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์ แม้ว่าจะมีความเจริญขึ้น แต่ไม่ได้ละเลยกับสิ่งที่มองไม่เห็นเหล่านี้ จึงมีการจัดทำพิธีเช่นไหว้ทุกปีในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 ที่หน้าศาลเจ้าพ่อหรือศาลเจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์ พิธีกรรมเริ่มจากช่วงเช้านิมนต์พระสงฆ์ทำบุญช่วงเช้า ชาวบ้านแต่ละครอบครัวก็นำของมาเช่นไหว้ เครื่องเช่นไหว้ประกอบด้วย ขนมต้มขาว ขนมต้มแดง กล้วยน้ำว่าข้าวสุก ไข่ต้ม เมื่อถึงเวลาเย็นก็จะมีการรำถวายเจ้าพ่อผ่านร่างทรง

การรำเจ้า เป็นอีกความเชื่อที่ชาวมอญเกาะเกร็ดยังมีวิถีที่ผูกพันถึงทุกวันนี้ เพราะชาวมอญเชื่อว่า การรำเจ้าของชาวมอญ จะทำให้จิตใจของชาวบ้านกล้าแกร่ง จิตใจหนักแน่นที่จะใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และได้ร่วมทำบุญ เป็นการเดือนสติชาวบ้านในการประพฤติปฏิบัติตน ละทิ้งสิ่งไม่ดี ทำแต่ความดีที่เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต เพื่อให้ชีวิตและครอบครัว และชุมชนมีแต่ความสุข การรำเจ้าจะจัดขึ้นในช่วงหลังสงกรานต์ กล่าวคือ เมื่อกิจกรรมต่างๆ ของงานสงกรานต์จบลง ก็จะเป็นการรำเจ้าต่อ

สงกรานต์ของชาวมอญที่เกาะเกร็ดจะมีช่วงเวลาที่นาน ตั้งแต่ 13 เมษายนจนถึงต้นเดือนพฤษภาคม เพราะมีกิจกรรมหลายอย่างต่อเนื่องกัน เป็นเทศกาลที่ลูกหลานได้กลับมาเยี่ยมบ้าน และทำความเคารพต่อผู้มีพระคุณทำบุญร่วมกันของคนในครอบครัว บนเกาะจะมีความครึกครื้นมาก มีทั้งเล่นสบ้า กินข้าวแช่กัน นอกจากนี้ยังมีการเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่เรียกว่า "รำเจ้า" เพื่อเป็นสิริมงคลให้กับชาวบ้าน ส่วนใหญ่ตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 ก็จะอยู่ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ด้วย (เฉลิมศักดิ์ ปาลา. สัมภาษณ์. 2551)

ง่าย ๆ ก็คือ หลังพิธีการต่างๆ ในเทศกาลสงกรานต์ไม่ว่าจะเป็นแห่ข้าวแช่ แห่น้ำหวาน แห่หางหงส์ทรงตะขาบ สรงน้ำพระ การทำบุญกลางบ้านของทุกหมู่ในเกาะ(เลี้ยงพระที่โรงทานของหมู่บ้าน) จะประมาณหลังวันที่ 22 เมษายน ของทุกปี อาจจะเป็นวันที่ 24 หรือ 25 หรือ 26 หรืออาทิตย์ก่อนสุดท้ายของเดือนเมษายน จะเป็นวันรำเจ้า พิธีการจะเป็นพิธีการสุดท้ายก่อนจบประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญที่นี่ (เสริม ใจสว่าง. สัมภาษณ์. 2551)

ชาวมอญในเกาะเกร็ดโดยเฉพาะหมู่ 1 มีความศรัทธาต่อเจ้าพ่อเกษแก้วไชยฤทธิ์ เป็นอย่างมาก วันสำคัญนี้ทุกครอบครัวต้องมาทำพิธีเซ่นไหว้ที่ศาล ช่วงเช้าจะทำพิธีทางสงฆ์ บ่าย ๆ ก็จะมีการเซ่นไหว้ชาวบ้านก็จะทยอยมาทำพิธีกัน ช่วงเย็นจะมีการรำถวายเจ้าพ่อ ทำกันทุกปี เพราะทำแล้วสบายใจ แม้จะมีการกิจอย่างใดทุกครอบครัวก็ไม่น่าจะเลยมาไหว้กัน (สินันท์ สุวรรณปิณฑะ. สัมภาษณ์. 2551)

การไหว้และรำถวาย จะมีร่างทรง เพื่อทำพิธี ซึ่งก็จะมีอาการร่างทรงที่ชาวมอญเชื่อว่าเจ้าพ่อเข้ามาสิงอยู่ในร่าง ชาวของเครื่องไหว้ก็จะมีไข่ต้ม ข้าวสุก ข้าวต้มแดง ข้าวต้มขาว กล้วยน้ำว่า จะมีการหักข้อของคนในครอบครัวด้วยดอกไม้ เช่น ถ้าในบ้านนั้นมีคนอยู่ในบ้าน จำนวน 7 คน ก็จะหักไม้ดอก จำนวน 7 ข้อปักไว้ในถาดของที่นำมาข้าวของมาถวาย ชาวบ้านเข้าเชื่อทำแล้ว ก็มีความสุขทางใจ เราไม่ได้ละทิ้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้อง (สำเร็จ แดงเฟื่อง. สัมภาษณ์. 2551)

การเซ่นไหว้ทำเป็นประจำทุกปี คนมอญจะถือมาก เพราะอดีตปู่ตายายพากันทำมาเราก็ทำตาม การได้เซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้จิตใจสบายเหมือนกับหนึ่งปีได้นำข้าวปลาอาหารมาให้ท่านแล้วครอบครัวก็จะมีแต่ความสุข ปีหลังๆ นี้มีร่างทรงเข้ามามากจำชื่อเจ้าไม่ไหว (ปาริชาติ กสิพูล. สัมภาษณ์. 2551)

ในด้านพิธีกรรมและความเชื่อ ชาวมอญในเกาะเกร็ดนับถือศาสนาพุทธและเคร่งครัดวินัยมาก การถือศีลอย่างเคร่งครัดนี้ทำให้ถือกำเนิดพระสงฆ์สายของธรรมยุติในประเทศไทย ทุกวันนี้พระมอญคงสวดมนต์เป็นภาษามอญ นอกจากนั้นชาวมอญนับถือวิญญาณบรรพบุรุษมาก สังเกตได้ว่าวัดมอญในเกาะทุกวัดจะต้องมีศาลเจ้าประจำวัดเรียกว่า "ตะละทาน" หมู่ 1 จะมีศาลตะละทานหรือเรียกกันตามภาษาชาวบ้านว่า "ละทาน" อยู่ที่บริเวณหน้าวัดปรมย์ยิกาวาส (หน้าโบสถ์ใต้ต้นโพธิ์ใหญ่)

หมู่ 1 จะให้ความเคารพต่อศาลเจ้ามาก ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่น เมื่อมีงานบุญการกุศลที่วัดแล้วมีการเลี้ยงอาหารแก่พระสงฆ์ เวลาจัดอาหารถ้าเลี้ยงพระ 9 องค์ ก็จะต้องจัดอาหารไว้เกิน 3 - 4 ที่เพื่อนำไปถวายที่ศาลต่างๆ ให้ครบ หรือผู้ชายก่อนที่จะบวชเป็นพระหรือเณร ก่อนทำพิธีในโบสถ์ก็ต้องไปขอขมาลาโทษแก่ศาลละทานก่อนเข้าโบสถ์ทุกครั้ง ทุกคนไป (ณรงค์ฤทธิ์ บุญลอย. สัมภาษณ์. 2551)

หมู่ 1 ที่เห็นๆ มีศาลละทาน ศาลเจ้าพ่อหนุ่มเกษแก้วชัยฤทธิ์และศาลเจ้าพ่อต่างเกยชัย ว่ากันว่าถ้าสาบานหรือบนบานศาลกล่าวอะไรกับศาลละทานแล้วปฏิบัติไม่ได้ จะได้รับผลตอบแทนที่ไม่ดีพวกเราเชื่อกันอย่างนั้น เพราะมีตัวอย่างให้เห็นหลายรายแล้ว (ปาริชาติ กสิพล. สัมภาษณ์. 2551)

ความเชื่อในเรื่องร่างทรงชาวมอญ ถือเป็นเรื่องใหญ่มาก เป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ห้ามลบหลู่ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ยังมีอยู่มากในหมู่ 1 ดังนั้นในวันและเวลาดังกล่าวของทุกๆ ปี ก็ยังมีประเพณีนี้ อยู่สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

3. ด้านวัฒนธรรม

วิถีชีวิตของชาวมอญเกาะเกร็ดที่เกี่ยวกับด้านวัฒนธรรม พบว่า วัฒนธรรมมอญที่เกาะเกร็ด ถูกบันทึกและเผยแพร่ไว้ในรูปแบบของงานศิลปะโบราณสถานที่สำคัญได้แก่วัดต่างๆ ในเกาะเกร็ด จำนวน 8 แปรวัด ซึ่งปัจจุบันมีพระภิกษุสงฆ์จำพรรษาอยู่ 5 วัด และพระมอญจะมีความเคร่งครัดด้านวินัยอย่างมาก การที่ชาวมอญได้บวชพระปฏิบัติตัวตามวินัยอย่างเคร่งครัดแล้วจะนำไปสู่การเป็นฆราวาสที่ดีต่อไป เป็นทรัพยากรบุคคลที่ดีของสังคมต่อไป นอกจากนี้วัดต่างๆ จะเป็นสถานที่แสดงความงามทางสถาปัตยกรรมตั้งแต่สมัยอยุธยา เป็นศิลปะไทยและมอญที่งดงาม เป็นตำนานบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้วัฒนธรรมประเพณียังมีการอนุรักษ์สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น สงกรานต์ การดักบาตรน้ำผึ้ง การแห่ข้าวแช่ ซึ่งไม่มีมอญที่ไหนรักษาไว้นอกจากที่เกาะเกร็ดเท่านั้นที่ยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้

3.1 นาฏศิลป์และดนตรี ชาวมอญเกาะเกร็ด มีการสืบทอดปี่พาทย์มอญ เพื่อใช้ประกอบพิธีการต่างๆ เช่น งานมงคลและงานศพ โดยเฉพาะงานศพชาวมอญจะต้องมีปี่พาทย์บรรเลงในงานศพ และปี่พาทย์มอญยังบรรเลงประกอบการรำมอญ หรือมอญรำซึ่งเป็นนาฏศิลป์ที่รู้จักกันมากของคนทั่วไปที่มีท่ารำ ทำนอง และการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญ แต่ปัจจุบันวงปี่พาทย์มอญก็มีน้อยลง

ปัจจุบันมีวงปี่พาทย์น้อยลง ส่วนใหญ่ยังใช้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของชาวมอญที่เกาะเกร็ด เช่น งานศพ และงานมงคลต่างๆ แม้ว่าจะมีความเจริญ แต่ที่นี้ยังจัดพิธีกรรมไปตามโบราณอยู่ เป็นลักษณะของการว่าจ้างให้ช่วยงาน เพราะสังคมเปลี่ยนไปเงิน คือ ปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต นักดนตรีส่วนใหญ่ต้องประกอบอาชีพอื่นๆ เป็นหลัก เล่นดนตรีเพื่อการสืบทอดและใจรัก เพราะจะเอาเป็นหลักก็ไม่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ (พระสุเมธมณี. สัมภาษณ์. 2551)

ปีพาทย์มอญให้หายจากวิถีชีวิตชาวมอญคงยาก เพราะพิธีกรรมต่างๆ ยังใช้กันอยู่ เพียงแต่มีจำนวนวงน้อยลง การรับงานแสดงมีทั้งในเกาะเกร็ด และนอกเกาะ ทุกวันนี้ก็มีการอนุรักษ์ สอนให้นักเรียนรุ่นใหม่ หรือผู้สนใจได้เรียนรู้และฝึกฝนอยู่เรื่อยๆ แต่งานดนตรีพื้นบ้านอย่างนี้ต้องใจรักจริงๆ ส่วนใหญ่เมื่อมีการศึกษาสูงขึ้นก็ไม่สะดวกในการที่จะมาเล่นร่วมวงได้ นอกจากวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ บัณฑิตทางสังคมทำให้มีผู้ที่จะเล่นประจำน้อยลง แต่จะช่วยเล่นบางครั้งสลับกันยังมีอยู่ (เฉลิมศักดิ์ ปาลา. สัมภาษณ์. 2251)

3.2 ภาษามอญ ปัจจุบันภาษามอญที่เกาะเกร็ดยังมีชาวมอญที่สื่อสารกันด้วยภาษามอญกันอยู่บ้าง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ใหญ่ที่มีอายุมาก แต่สำหรับเยาวชนไม่นิยมพูดภาษามอญกัน เนื่องจากไม่มีโรงเรียนสอนและการถ่ายทอดกันในชีวิตประจำวัน เป็นการเรียนโดยการสื่อสารกันในครอบครัว ผู้สูงอายุ เช่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ยังคงพูดภาษามอญในครอบครัวกัน เพียงแต่มีการพูดน้อยลงเยาวชนรุ่นหลังก็ไม่ค่อยสนใจ อาจเป็นเพราะการสื่อสารทุกวันนี้จะพูดคุยกับนักท่องเที่ยวมากกว่ากับการสื่อสารกับคนมอญด้วยกันเพราะการค้าขายก็จะเป็นการสื่อสารกับคนนอกเกาะ เป็นส่วนใหญ่ทำให้การใช้ภาษามอญมีน้อยลง

พูดมอญได้ เพราะพูดภาษามอญมาตั้งแต่เด็ก ไม่มีโรงเรียนสอนหรือครูพักลักจำเอา อาศัยว่าคลุกคลีอยู่กับแม่ ฟังทุกวัน ได้ยินทุกวันมันก็ซึมซับและพูดได้เอง การใช้ภาษามอญเป็นเรื่องของแต่ละครอบครัวที่จะปลูกฝังกัน แต่ออกนอกบ้านก็ไม่ค่อยพูดกัน นอกจากผู้สูงอายุ อีกปัญหาหนึ่งคือ การพูดภาษามอญผู้ที่ไม่รู้จะระแวงว่าพูดเรื่องอะไร ให้อารมณ์หรือเปล่า กลัวคนอื่นเข้าใจผิด เหตุการณ์แบบนี้มีเยอะ กันเองในระหว่างพ่อกับแม่ ลูกป้า น้าอา คุยกันแต่ด้วยความเคยชินใจเลยพูดแต่คนที่นั่งฟังกับคิดมาก ทำให้ภาษามอญเลยค่อยๆ กลืนหายไปกับเวลา (ทวิวรรณ สงวนนาม. สัมภาษณ์. 2551)

คนรุ่นใหม่เขาอายุ กลัวเสียงแตก เหมือนพวกมอญที่ปทุม ถ้าเราไปพูดกะเค้า เค้าไม่พูดด้วยหรอกนะ ไม่ยอมพูด เค้าอายุ อย่างนี้ไม่เกี่ยวกับพ่อแม่ไม่ได้สอนนะ แล้วแต่ตัวคนนั่นเอง ถ้ารุ่นพ่อแม่ไม่เอาไม่พูด ลูกๆ หลานๆ ต่อมาก็ไม่พูด ไม่ใช่ภาษามอญกัน เลยกลายเป็นว่าคนรุ่นใหม่ มักจะไม่พูดมอญไปโดยปริยาย เป็นต้น ทั้งๆ ที่ความจริงพ่อแม่ไม่พาพูด ผู้ใหญ่ในชุมชนไม่พูดเด็กไม่พูดตาม (แสง สงวนนาม. สัมภาษณ์. 2551)

ลูกๆ ที่บ้านไม่มีใครพูดมอญได้เลย มีลูกสามคน พูดและฟังไม่เป็นเลยเพราะเวลาที่ฉันอยากพูดหรือใช้ภาษามอญ จะพูดกับญาติ เพื่อน คนข้างบ้าน คนรู้จักที่ยังพูดได้เท่านั้น รุ่นเดียวกับฉันบางคนยังไม่พูดเลยเพราะลูกหลานเค้าฟังไม่ได้ สื่อสารกันไม่รู้เรื่อง (สำเร็จ แดงเฟื่อง. สัมภาษณ์. 2551)

3.3 ขนมนมมงคล ชาวมอญเกาะเกร็ดได้สืบทอดขนมไทยที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ผูกพันมากับประเพณีและวัฒนธรรม เพราะขนมจะเป็นส่วนประกอบในการจัดประเพณีและงานมงคล ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญเลี้ยงพระ การทำรับประทานเอง หรือการเป็นของฝากแจกจ่ายญาติมิตร ซึ่งขนมนมมงคลนี้มี 9 อย่าง แต่ละชนิดของขนมก็มีความหมายที่แตกต่างกันออกไป เช่น ขนมहनตรา (เม็ดขนุน) แสดงถึงการหนุนเนื่องให้ชีวิตเจริญก้าวหน้า ขนมทองเอก แสดงถึงความเป็นที่หนึ่ง ขนมเสน่ห์จันทร์ แสดงถึงความมีเสน่ห์แก่ผู้พบเห็น ขนมจำมงกุฏ แสดงถึงพระมหากษัตริย์ พระราชทานให้แก่ข้าราชการที่ได้เลื่อนตำแหน่ง ขนมทองหยิบ แสดงถึงการหยิบจับอะไรเป็นเงิน เป็นทอง ขนมทองหยอด แสดงถึงการจัดวางอะไรเป็นเงินเป็นทอง ขนมฝอยทอง แสดงถึงการทำให้ชีวิตยืนยาวเหมือนเส้นฝอยทอง ขนมขนมชั้น แสดงถึงการทำให้ชีวิตสูงขึ้นเรื่อยๆ ขนมถ้วยฟู แสดงถึงการทำกิจการค้าขายอะไรก็เฟื่องฟู (เอ็ด ภิรมย์. 2543)

ขนมแต่ละชนิดต้องใช้เวลาทำ ยาก ปัจจุบันที่กลุ่มทำกันอยู่ 2-3 อย่าง พวกเรา 10 กว่าคน มารวมกลุ่มกันมาได้สี่ถึงห้าปีแล้ว ปีหลัง ๆ มีการทำขนมปั้นสิบเพิ่มเข้ามา ทำออกไม่ทัน ในหมู่ 1 เองเหลือคนทำขนมเก่งๆ จริง ไม่กี่คนเริ่มมีอายุกันมากขึ้นแต่ทุกคนก็จัดได้ว่าเป็นยอดฝีมือทั้งสิ้น อีกอย่างคนหมู่ 1 เองไม่ค่อยมีใครกินแล้วเพราะเบื่อ ไม่ว่าจะม้งานศพ งานแต่ง งานบวช เตียวนี้ แม้แต่เลี้ยงรับปริญญายังใช้ขนมนี้เลย แต่คนนอกเกาะที่เป็นนักท่องเที่ยวจะชอบ เพราะเค้าไม่เคยเห็น วันเสาร์ - อาทิตย์ ทำออกไม่ทันเลยละ (มะลิ พิกุลทอง. สัมภาษณ์. 2551)

แม่ทำขนมเก่งชื่อ ยายพะยอม ใครๆ ก็รู้จักเตียวนี้ทำไม่ไหวแก่แล้ว พี่ได้วิชามาจากแม่ แม่สอนบ้าง ครูพักลักจำบ้าง อาศัยว่าชอบทำและยึดเป็นอาชีพเลี้ยงตัวมาจนถึงปัจจุบัน เราไม่ได้ทำขายให้นักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว ปัจจุบันขนมของเรายังได้แพร่หลายออกไปยังต่างจังหวัดรวมทั้งในกรุงเทพฯ ด้วย เนื่องจากมีคนและหน่วยราชการ เอกชนมาติดต่อนำขนมของเราไปแสดงและจำหน่าย ยังงานแสดงสินค้าตามสถานที่ต่าง ๆ หลายครั้ง ล่าสุดขนมของยังได้เข้ากลุ่ม OTOP ประจำจังหวัดนนทบุรีด้วย (วัฒนา จันทร์หอมกุล. สัมภาษณ์. 2551)

ความงามทางด้านวัฒนธรรมของชาวมอญเกาะเกร็ด เป็นวิถีชีวิตที่ดำเนินมาตั้งแต่อดีต รักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ทำให้ผู้คนภายนอกเกาะให้ความสนใจ โดยที่การท่องเที่ยวได้เล็งเห็นประโยชน์จากความเป็นตัวตนและความมีวัฒนธรรมมอญในเรื่องต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งความจริงแล้ววัฒนธรรมกับวิถีชีวิตก็คือสิ่งเดียวกัน เพียงแต่จะมองผ่านมิติใดเท่านั้นเอง อาชีพก็คือวัฒนธรรมเพราะอาชีพทุกอาชีพมีทั้งศาสตร์และศิลป์อยู่ในตัวเอง นำมาเผยแพร่ให้สาธารณะชนภายนอกเกาะเกร็ดได้รับรู้ ผู้คนสนใจ ทำให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาเที่ยวชมในเกาะเกร็ด ซึ่งนักท่องเที่ยวแต่ละคนก็จะเลือกชมในสิ่งที่ตัวเองชอบ เช่น ชอบเครื่องปั้นดินเผา ก็ไปดูเครื่องปั้นดินเผา ชอบงานประเพณีก็ไปเที่ยวในช่วงเทศกาล หรือชอบชมวิวก็ล่องเรือ ชอบสถาปัตยกรรม ก็ชมโบราณสถาน ชอบทำบุญก็ไปวัด เป็นต้น ซึ่งชาวมอญที่เกาะเกร็ดรักษาสิ่งต่างๆ เหล่านี้ไว้เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมและเกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจให้ชาวมอญที่เกาะเกร็ด ทำให้ชาวมอญมีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้นในปัจจุบัน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องวิถีชีวิตชาวมอญในเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด และวิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ดในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกชาวมอญที่อาศัยอยู่ในหมู่ 1 (บ้านลัดเกร็ด) ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 21 คน และการสังเกตปรากฏการณ์ ทางสังคมด้านระบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า

1. บริบทชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่เอื้อต่อการพัฒนา ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จนกระทั่งเกาะเกร็ดกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ยอมรับ ของคนทั่วไปพอสรุปได้ดังนี้

1.1 ลักษณะภูมิประเทศของเกาะเกร็ด เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ ทำให้ดึงดูด นักท่องเที่ยว การไปเที่ยวที่เกาะเกร็ดต้องเดินทางด้วยทางน้ำ สามารถล่องเรือชมทิวทัศน์ที่สวยงาม ชมวิถีชีวิตชาวมอญที่มีบ้านเรือนริมน้ำ ขณะเดียวกันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ สามารถเดินทางไปกลับภายในวันเดียว

1.2 วัฒนธรรมประเพณี จากการศึกษาพบว่า บริบทชุมชนเกาะเกร็ดชาวมอญเป็น กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและศรัทธาในพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณี สงกรานต์ ซึ่งประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญจะรวมประเพณี พิธีกรรม และการละเล่นต่างๆ ไว้ด้วยกัน และเป็นช่วงที่ยาวนาน นับตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน ไปจนถึงต้นเดือนพฤษภาคม เป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังมีประเพณีเข้าพรรษา ลอยกระทง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสถาปัตยกรรม ที่ปรากฏตามวัดและเจดีย์ต่างๆ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นปัจจัยทางการท่องเที่ยวเช่นกัน

1.3 เครื่องปั้นดินเผา นับเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญ ที่เกาะเกร็ด เป็นสินค้าท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวจะต้องเลือกซื้อ เลือกชม ซึ่งในชุมชนแห่งนี้มีการผลิต ให้เห็นขั้นตอนต่างๆ ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสการผลิตเครื่องปั้นดินเผา นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์ ใช้เครื่องปั้นดินเผาเป็นภาชนะใส่สินค้า เช่น ใส่ น้ำ เครื่องหอม ซึ่งก็สร้างความประทับใจให้กับ นักท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ที่มีส่วนฟื้นฟูเครื่องปั้นดินเผาเกาะเกร็ดมากที่สุดที่ชาวบ้านจะมี

การกล่าวถึงอยู่เสมอคือ นายอำเภอวัชรินทร์ โจรนพาศินย์ ซึ่งมีการดำเนินการก่อนที่การท่องเที่ยวจะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเกาะเกร็ด

1.4 อาหาร ความสามารถในการทำอาหารของชาวมอญเกาะเกร็ดนั้นมีทั้งอาหารคาวหวาน ที่มีชื่อมากก็เป็นขนมมงคลทั้งหลาย เป็นอาหารชาววังที่ชาวมอญเกาะเกร็ดได้เรียนรู้จากชาววังจริงๆ ในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ได้ตามเสด็จและได้สอนให้ชาวบ้านทำขณะนั้น แล้วมีการสืบทอดต่อๆ กันมา เช่น ข้าวแช่ เม็ดขนุน ทองหยิบ ทองหยอด ขนมชั้น แกงหน่อกะลา ทอดมันหน่อกะลา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นบริบทชุมชนของชาวมอญเกาะเกร็ดที่เป็นตัวแปรในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

2. วิถีชีวิตชาวมอญท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว จากผลการศึกษาพบว่าเมื่อการท่องเที่ยวเข้ามามีผลต่อวิถีชีวิตชาวมอญ ดังนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจชาวมอญเกาะเกร็ดมีฐานะเศรษฐกิจดีขึ้น ประเมินจากรายได้ อาชีพที่หลากหลาย เช่น ขายเครื่องปั้นดินเผา ขายอาหาร ของที่ระลึก ขายขนม ข้าวแช่ ทุกอย่างจะทำการการค้าการขาย ผู้สูงอายุก็สามารถทำงานอยู่กับบ้าน บางคนทำขนม หรือค้าขายของชำ ขายน้ำหน้าบ้านและได้ทุนบ้านกลายเป็นร้านค้าของแต่ละครอบครัว นอกจากนี้มีอาชีพใหม่ๆ เช่น โฮมสเตย์และการบริการต่างๆ เป็นต้น

นอกจากนี้มีการปรับรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับความต้องการของตลาดตามการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเครื่องปั้นดินเผา กลายเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนและชุมชน มีการปรับรูปแบบผลิตภัณฑ์จากการการผลิตเพื่อการใช้งานในครัวเรือนมาเป็นการผลิตเพื่อเป็นเครื่องตกแต่งบ้าน และของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว มีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและจำหน่ายร่วมกัน เป็นต้น

2.2 ด้านสังคม วิถีชีวิตด้านสังคมของชาวมอญเกาะเกร็ด แบ่งเป็นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและความสัมพันธ์ระบบครอบครัวและเครือญาติ คือ

(1) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ชาวมอญในหมู่ที่ 1 เกาะเกร็ด ส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องกัน มีการช่วยเหลือกันทำงาน เช่น การรวมกลุ่มช่วยกันทำข้าวแช่ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ หรือเมื่อมีงานบุญประเพณีต่างๆ โดยเฉพาะการรวมตัวช่วยทำงานบุญที่วัด และการให้ความเคารพผู้อาวุโสในหมู่บ้าน

นอกจากนี้ยังพบว่า ชาวมอญเกาะเกร็ดมีความสัมพันธ์ที่เกิดจากการรวมกลุ่มกัน เช่น การรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์เพื่อเป็นการรวมคน รวมทุนในการประกอบกิจการร่วมกันหรือการรวมกลุ่มทำขนม และทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น กระบวนการกลุ่มก็จะทำให้สมาชิกแต่ละกลุ่มมีความผูกพันกันมากขึ้น เนื่องจากได้ทำงาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

(2) ระบบครอบครัวและเครือญาติ ปัจจุบันสมาชิกของครอบครัวมีน้อยลง เพราะนิยมมีบุตรจำนวนน้อย ครอบครัวมอญยุคใหม่มีบุตร 1 - 2 คน เป็นส่วนใหญ่ และบุตรหลานมีการศึกษาสูงขึ้น ก็ทำงานต่างถิ่นบ้าง หรือทำงานตามนิคมอุตสาหกรรมบ้าง ทำให้สมาชิกไม่ได้อยู่ด้วยกันเหมือนในอดีต วันหยุดหรือเทศกาลสำคัญ ญาติพี่น้องก็จะกลับมาพบกัน กินข้าวด้วยกัน

แสดงความเคารพซึ่งกันและกันระหว่างญาติพี่น้อง ส่วนเครือญาติที่อยู่ในเกาะก็ยังมี การไปมาหาสู่กัน เพราะแต่ละครอบครัวที่เป็นญาติพี่น้องกันก็จะมีบ้านเรือนอยู่ติดกัน และยังมี การแบ่งปันอาหารการกิน ให้แก่กันในกลุ่มญาติพี่น้อง บ้านใกล้เรือนเคียงกัน

2.3 ด้านวัฒนธรรม ในการศึกษาครั้งนี้วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวมอญที่เกาะเกร็ด ได้แก่ นาฏศิลป์และดนตรี โดยเฉพาะปี่พาทย์มอญเพื่อใช้ในงานมงคลและงานอวมงคล เช่น งานศพ วงปี่พาทย์มอญบรรเลงประกอบกับการรำมอญซึ่งเป็นนาฏศิลป์แบบมอญที่ลักษณะท่ารำและการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ วงปี่พาทย์จะนำมาแสดงในงานสำคัญๆ ประเพณีต่างๆ ภาษามอญ ก็เป็นอีกสัญลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันมีพูดกันเฉพาะกลุ่มคนที่สูงอายุ มอญรุ่นใหม่ไม่พูดกัน อาจเนื่องมาจากส่วนใหญ่สื่อสารกับนักท่องเที่ยว ทำให้ภาษามอญลดบทบาทในการสื่อสารภายในชุมชน จึงทำให้มีการใช้ภาษาน้อยลง และอาจจะทำให้สูญหายได้หากไม่มีการ อนุรักษ์ฟื้นฟูให้เยาวชนเรียนรู้ไว้ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับขนมมงคลที่ควรใช้ให้เหมาะกับ โอกาส มีทั้งหมด 9 อย่าง ได้แก่ หันตรา ทองเอก เสน่ห์จันทร์ จำมงกุฏ ทองหีบ ทองหยอด ฝอยทอง ขนมหั้น ขนมห้วยฟู เป็นต้น สิ่งเหล่านี้คือความงามทางด้านวัฒนธรรมที่ชาวมอญเกาะเกร็ด ได้สืบทอดต่อกันมาด้วยการดำเนินวิถีชีวิต บางด้านคงอยู่ บางด้านก็ลดน้อย และทั้งหมดไปกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือปรับให้เหมาะสมยุคสมัยปัจจุบัน

อภิปรายผล

1. บริบทชุมชนชาวมอญเกาะเกร็ด ที่เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศของเกาะเกร็ด ที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเกาะล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม สามารถรองรับเรือรอบเกาะเพื่อชมวิถีชีวิตของชาวมอญได้ และอยู่ไม่ห่างจาก กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์รวมของผู้คนสามารถเดินทางไปท่องเที่ยววันเดียวได้มีบริการคมนาคม สะดวกสบาย

วัฒนธรรมประเพณี ชาวมอญเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และมีประเพณีที่ขึ้นชื่อของเกาะเกร็ด เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีเข้าพรรษา และออกพรรษา เป็นประเพณีสำคัญๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาเกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ยังมี สถาปัตยกรรมมอญที่สวยงามปรากฏอยู่ตามวัดวาอารามต่างๆ ที่สามารถดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว

เครื่องปั้นดินเผา เป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญเกาะเกร็ด เพราะเป็นภูมิปัญญา ดั้งเดิมของชาวมอญเกาะเกร็ดที่มีมาแต่อดีตกาลที่ติดตัวมากับชาวมอญตั้งแต่สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา นำภูมิปัญญาเครื่องปั้นดินเผา มาพัฒนาปรับปรุงหรือประยุกต์รูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้มีความเหมาะสมกับปัจจุบันโดยการผลิตเป็นของที่ระลึก และเครื่องประดับตกแต่ง

อาหาร ชาวมอญเกาะเกร็ดจะมีฝีมือในการทำอาหาร เช่น แกงหน่อกะลา ทอดมันหน่อกะลา ข้าวแช่ ขนมมงคลต่างๆ กลายเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มีความประทับใจและมาท่องเที่ยว ที่เกาะเกร็ดเพื่อรับประทานอาหารที่หลากหลายและมีความเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

จากบริบทชุมชนข้างต้น ล้วนเป็นสิ่งที่มีคุณค่าของชาวมอญเกาะเกร็ด ที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว นำสิ่งที่มีคุณค่าซึ่งเป็นทุนการท่องเที่ยวของชุมชนที่มีอยู่แล้วออกเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยว โดยอาศัยกลไกภาครัฐจัดระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดนนทบุรี 5 ปี (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้กำหนดแนวทางการปรับปรุงอนุรักษ์พื้นที่เกาะเกร็ด พัฒนาปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกด้านท่าเรือความปลอดภัย สร้างระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบป้องกันจัดเก็บขยะตามแม่น้ำลำคลอง การจัดศูนย์วัฒนธรรมแสดงผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา การอนุรักษ์ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ เห็นได้ว่าปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด ทั้งในเรื่องของสินค้า ภูมิทัศน์ความเป็นเกาะกลางแม่น้ำเจ้าพระยา และอาหารพื้นบ้านที่ชาวมอญมีความสามารถ เช่น ขนมมวงกล ข้าวแช่ทอดมันหน่อกะลา และสถาปัตยกรรม ตลอดจนการคมนาคมขนส่งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สอดคล้องกับเสาหลักสี่ นวเจริญกุล (2541) เสนอไว้ว่า สิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวมีทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติ (Natural Attraction Factor) และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น (Historical an Cultural Attraction Factor)

2. วิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว

2.1 ด้านเศรษฐกิจ วิถีชีวิตของชาวมอญเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ พบว่า เมื่อการท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาททำให้อาชีพของชาวมอญดั้งเดิมมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะเครื่องปั้นดินเผา มีการผลิตรูปแบบที่เล็กลง ในลักษณะเป็นของที่ระลึกและเครื่องตกแต่งบ้าน เนื่องจากสภาพสังคมปัจจุบันไม่นิยมเครื่องใช้ในครัวเรือนที่เป็นเครื่องปั้นดินเผาเพราะมีผลิตภัณฑ์จำพวกสแตนเลส พลาสติกมาทดแทน จึงทำให้ชาวบ้านเองต้องปรับตัวประกอบกับการให้คำแนะนำของทางราชการ โดยได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารที่มองเห็นคุณค่าของเครื่องปั้นดินเผาด้วยการนำมาผลิตเป็นของที่ระลึก และให้พัฒนาชุมชนเป็นที่ปรึกษาให้กับชาวบ้านในการของการบริหารจัดการในลักษณะของกลุ่ม เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจของชาวมอญภาครัฐเข้ามามีบทบาทกับชุมชนก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาดั้งเดิมซึ่งเป็นความรู้แบบเก่าของชาวบ้านถูกพัฒนาด้วยภาครัฐนำเอาความรู้ใหม่ตามกระแสนิยม เพื่อพัฒนาภูมิปัญหาดั้งเดิมของชุมชนให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสามารถจำหน่ายได้เพราะได้พัฒนาสินค้าให้มีความเหมาะสมกับค่านิยมสมัยใหม่ทำให้ชาวบ้านรู้สึกไม่โดดเดี่ยว สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจสองระบบของโบเก (J.H.Boke) ที่ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2545) ได้อธิบายไว้ว่า ระบบเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจทุนนิยมแม้จะต่างก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ ชาวบ้านจากที่เคยผลิตเพื่อใช้เองก็ต้องปรับเปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อขาย ผลิตมากขึ้น รูปแบบเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ไปมุ่งเน้นความประณีต เพื่อให้สินค้ามีมาตรฐานและมีมูลค่าที่สูงขึ้นด้วยเช่นกัน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545 - 2549) ที่เน้นการนำภูมิปัญญามาพัฒนาเพื่อแก้เศรษฐกิจชาติด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้ศักยภาพภายในชุมชน และยังสอดคล้องกับ (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. 2545) เมื่อชุมชนสามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้กันตัวเองได้ก็จะทำให้ชุมชนมีความตื่นตัวในการพัฒนาศักยภาพและเกิดเป็นชุมชนเข้มแข็ง

เมื่อมีการซื้อขายสินค้าของชาวมอญโดยเฉพาะเครื่องปั้นดินเผาทำให้ผลผลิตทางวัฒนธรรมเหล่านี้ได้แพร่กระจายอยู่ทั่วประเทศ และยังต่างประเทศด้วย ความโดดเด่นของสินค้าที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจก็จะมีการสั่งซื้อเพิ่มมากขึ้น และขณะเดียวกันชาวบ้านเองก็ได้รับแนวความคิดจากนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน เพราะมีเครื่องปั้นดินเผาบางอย่างที่ต้องทำตามลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวเป็นผู้ออกแบบ การแลกเปลี่ยนกันทางความคิด และการแลกเปลี่ยนทางผลผลิต ทำให้เกิดวิวัฒนาการด้านสินค้าใหม่อยู่เสมอ กลายเป็นวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมดังที่ไทเลอร์ (Tylor) ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์จะมีวิวัฒนาการผ่านกระบวนการทางสังคมจนกลายเป็นสังคมรุ่งเรือง

อาชีพค้าขาย เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาที่เกาะเกร็ด ชาวมอญที่เกาะมีการประกอบอาชีพค้าขายเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะค้าขายเครื่องปั้นดินเผา จำพวกของที่ระลึก หรือเครื่องตกแต่ง ขยายอาหาร ข้าวแช่ ทอดมันหน่อกล้วย หรือขนมไทย ขนมมงคล ซึ่งทำอยู่กับบ้านและก็ขายอยู่กับบ้าน บ้านไหนถนัดอะไรก็จะขายอย่างนั้น ทำให้ชาวมอญที่เกาะเกร็ดมีรายได้จากนักท่องเที่ยว มีการท่องเที่ยวก็ทำให้คนที่ไม่มีงาน มีรายได้ โดยไม่ต้องเดินทางไปหางานทำนอกบ้าน สอดคล้องกับปิยะพงษ์ไสยโสภณ (2545) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจของชาวเกาะเกร็ดหลังการจัดงานอะเมซิ่ง (Amazing) ชาวบ้านสามารถมีรายได้จากการค้าขายปีละ 150,000 บาท ต่อปี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษากองกานต์รวี จิระโกคิน (2547) และสมบุญณ์ มีบุญ (2543) ที่ค้นพบว่า การท่องเที่ยวส่งผลต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนทำให้มีรายได้ขึ้น และมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกิดขึ้นมากมาย

การเกิดกิจกรรมอันเนื่องมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดด้วยการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ การนำมาผลิตซ้ำและพัฒนาให้เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องตามแนวคิดทฤษฎีสองระบบที่ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2545) ได้วิเคราะห์ไว้คือ ระบบเศรษฐกิจที่มีประวัติและกลไกทางเศรษฐกิจเป็นของตนเอง เชื่อมโยงถึงเศรษฐกิจชาติ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ครอบครัว การแบ่งปันผลผลิต ตลอดจนกระบวนการผลิตซ้ำ ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเพิ่มและการอพยพย้ายถิ่น เพื่อการทำมาหากิน การปรับปรุงและสร้างเทคนิคการผลิตรวมทั้งวิวัฒนาการของการจัดการทางเศรษฐกิจของชุมชนและเครือข่าย ไม่อยู่โดดเดี่ยวและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจทุนนิยม การปะทะกันของทั้งสองระบบในปัจจุบันยังมีความเข้มข้นมากขึ้นเรื่อยๆ และมีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนเช่นเดียวกัน อาทิ จากผลิตเพื่อบริโภคเลี้ยงตัวเองเป็นผลิตเพื่อขาย จากแรงงานในครอบครัวเป็นการขายแรงงาน จากผลิตด้วยทรัพยากรในชุมชนเป็นการซื้อปัจจัยการผลิต เป็นต้น เพราะในอดีต สังคมไทยเป็นระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพ โดยใช้แรงงานในครอบครัวอาศัยธรรมชาติ ที่ดินเป็นปัจจัยในการผลิต แต่ต่อมาปรับเข้าสู่การผลิตเพื่อการค้า มีตลาดและราคาสินค้าการเกษตร มีการลงทุน ซึ่งเป็นผลจากระบบทุนนิยม เป็นการปรับเปลี่ยนทุนนิยมของครอบครัวหรือชาวบ้านเป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น ทำให้ชุมชนมีรายจ่ายมากขึ้น เงินจึงเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในการจับจ่ายใช้สอยสิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็น

เนื่องจากชาวมอญเกาะเกร็ดที่อาศัยอยู่ในหมู่ 1 ซึ่งเป็นหมู่ที่มีพื้นที่มีอาณาเขตติดต่อกับเมืองใหญ่ได้สะดวกที่สุดในเกาะ จึงถือได้ว่าชาวมอญที่หมู่ 1 ไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว กระบวนการในการดำเนินชีวิตต่างๆ ก็ย่อมจะเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกได้ง่าย ปรับเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของกลไกภายนอก ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงสามารถดำเนินชีวิตแบบเดิมๆ อยู่ได้ไปพร้อมๆ กัน อย่างเช่น สมัยก่อนชาวมอญจะผลิตเครื่องปั้นดินเผาไว้จำหน่ายเพียงเพื่อเลี้ยงตนเองกับครอบครัวเท่านั้น แต่ในปัจจุบันพอมีการท่องเที่ยวเข้ามาาก็มีการเปลี่ยนแปลงการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเพื่อไว้จำหน่าย มีการดัดแปลง ปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมเคยทำด้วยมือทุกขั้นตอนของการผลิตเปลี่ยนมาใช้เครื่องช่วยผ่อนแรง เผาด้วยเตาแก๊ส ทำให้สินค้ามีคุณภาพ ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ มากขึ้น มีการค้าขายกับคนภายนอก หาดตลาดในการกระจายสินค้าพาตัวเองเข้าสู่ระบบทุนนิยมมากขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงการผลิตของทุนนิยม ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตของคนมอญในเกาะเกร็ดเหมือนเช่นในชุมชนอื่นๆ ทั่วไปของไทย การเป็นเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลของกระบวนการทางวัฒนธรรมถือว่าการกระทำที่เกิดจากคนหรือกลุ่มคนที่มีการกระทำระหว่างกันและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ชุมชน และก็จะเกิดการปรับตัว ดังที่ อมรา พงศาพิชญ์ (2545 : 16 - 17) กล่าวไว้ว่า การปรับตัวทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อสภาพแวดล้อมทางสังคมเปลี่ยนซึ่งมีหลักการเปลี่ยนแปลงเพื่อจัดระบบความสัมพันธ์ให้สอดคล้องกัน การเปลี่ยนแปลงตัวมนุษย์ให้ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม การปรับสภาพแวดล้อม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของมนุษย์ ดังนั้นการปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงรวมถึงวัฒนธรรมในรูปวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ซึ่งรวมถึงระบบความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต และพฤติกรรมของคนในสังคม ซึ่งการปรับตัวทางวัฒนธรรมมีหลักคิด ดังนี้

2.2 ด้านสังคม ชาวมอญเกาะเกร็ดยังมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันอาจเป็นเพราะชาวมอญเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีเรียบง่าย ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ไม่ชอบความรุนแรง และจะรู้จักกันหมดที่มีครัวเรือนอยู่ในละแวกเดียวกัน เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ชาวมอญส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายทำให้วิถีชีวิตส่วนหนึ่ง จึงต้องประกอบอาชีพเพราะมีนักท่องเที่ยวมาก ก็จะสามารถขายสินค้าได้มาก ทำให้เมื่อมีงานกิจกรรมเทศกาลของชุมชนก็จะมีชาวบ้านมีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมแรงน้อยลง และจะมีการเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมด้วยการว่าจ้าง หรือการบริจาคเงินแทนการร่วมแรงซึ่งสอดคล้องกับทิพาพร พิมพิสุทธ์ (2531 : 6 - 8) ที่กล่าวว่า การสร้างความทันสมัยเป็นกระบวนการที่เชื่อมระหว่างสังคมแบบดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่ คือการเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนต่างๆ ของแต่ละสังคม มิได้ทำลายลักษณะของสังคมแบบดั้งเดิม แต่ยังคงไว้ซึ่งลักษณะสังคมแบบดั้งเดิมควบคู่กับสังคมสมัยใหม่เสมอ คนจะให้ความสำคัญกับเงินมากขึ้น จึงสะท้อนให้เห็นว่าการท่องเที่ยวมีส่วนทำให้ชาวบ้านมีจิตสาธารณะร่วมต่อชุมชนน้อยลง ซึ่งเป็นคุณค่าของชุมชนที่ค่อยๆ ถูกทำลาย แม้ว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนจะดีขึ้นก็ตาม ความเป็นชุมชนก็จะเริ่มหดหายลงไปเรื่อยๆ ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีเหตุปัจจัยหลายอย่าง เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกภายนอก เมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้ามา ก็จะเป็นตัวเร่งให้เกิด

ผลกระทบเชิงลบเร็วขึ้น โดยเฉพาะปัญหาขยะที่มีจำนวนมาก ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องทำงานเพิ่มมากขึ้น เพื่อกำจัดปริมาณขยะที่มาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุพัตรา วิชยประเสริฐกุล (2545) พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดทำให้เศรษฐกิจของเกาะเกร็ดทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ ด้านสังคมการท่องเที่ยวได้สร้างความเจริญด้านสาธารณสุขไปภาค

2.3 ด้านวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีอยู่ตลอดเวลา ด้วยการติดต่อสื่อสารทำได้กว้างไกลและรวดเร็วในยุคปัจจุบัน เดิมวิถีชีวิตด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญที่ดำเนินไปอย่างปกติ จุดเปลี่ยนของขนบธรรมเนียมประเพณีท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ การนำขนบธรรมเนียม ประเพณีที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น ประเพณีสงกรานต์แห้วแซ่ การรำเจ้า การละเล่นต่างๆ จะถูกหยิบยกมาเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นไปในด้านการค้าความสวยงาม ซึ่งอาจส่งผลในอนาคตจะทำให้คุณค่าหรือเนื้อหาของประเพณีของชาวมอญที่แท้จริงหมดไปได้ ส่วนด้านภาษามอญ มีการนำมาใช้น้อยลงกลุ่มที่ใช้เป็นกลุ่มคนที่สูงอายุ อาจเนื่องมาจากการสื่อสารส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวใช้ภาษาไทยเป็นส่วนใหญ่ และการใช้ภาษามอญจะทำให้เกิดความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันสำหรับผู้ที่ไม่รู้เรื่อง จึงทำให้วิถีชีวิตการใช้ภาษามอญลดน้อยลงและอาจสูญหายได้หากไม่รณรงค์ส่งเสริมและอนุรักษ์ไว้ ซึ่งเป็นเรื่องปกติและเป็นธรรมชาติของวัฒนธรรม สอดคล้องกับ ณรงค์ เส็งประชา (2541 : 108) ที่ให้ความหมายวัฒนธรรมว่า เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของกลุ่มบุคคลในสังคม วัฒนธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการปฏิสัมพันธ์ต่อกันทางสังคม ซึ่งสังคมและวัฒนธรรมมีลักษณะประการหนึ่ง ที่เหมือนกันก็คือ การเป็นพลวัตไม่หยุดนิ่ง ไม่คงที่ แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้หรือวัฒนธรรมของมนุษย์ในแต่ละสังคมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยและในที่สุดก็กลืนกลายวัฒนธรรมดังที่แนวคิดไทเลอร์ (Tylor) และ มอร์แกน (Morgan) เสนอไว้ว่า วัฒนธรรมจึงมีความเจริญงอกงามและเสื่อมถอย เมื่อมีสิ่งวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามาแทนที่ และมีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

นอกจากนี้ยังพบว่า ด้านวัฒนธรรมเริ่มมีค่านิยมและวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามาสู่วิถีชีวิตของชาวมอญในเกาะเกร็ด เช่น วัยรุ่นจะมีการเล่นเกม การร้องคาราโอเกะ เล่นอินเทอร์เน็ต และการแต่งกายมีการเลียนแบบวิถีชีวิตสังคมเมืองมากขึ้น แต่จะอย่างไรก็ตามด้วยความเป็นเกาะก็เป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นแนวกันการไหลบ่าวัฒนธรรมค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น เพศพาณิชย์ อาชญากรรม ซึ่งเกาะเกร็ดจะไม่มีสิ่งเหล่านี้และยังป้องกันได้ดีกว่าชุมชนอื่นๆ ที่อยู่รอบกรุงเทพฯ เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะไม่ได้ค้างที่เกาะเกร็ด ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ดีของเกาะเกร็ด ที่ควรจะรักษาไว้ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ภาครัฐควรเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีของชาวมอญให้คงอยู่ เช่น ประเพณีสงกรานต์ เพราะเป็นประเพณีที่มีกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวมอญ โดยเฉพาะแห้วแซ่ ซึ่งมอญที่อื่นไม่มีเหมือนที่เกาะเกร็ด

2. องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดหรือหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ควรมีกิจกรรมเพื่อรณรงค์การใช้ภาษามอญให้กับเยาวชนในเกาะเกร็ดให้สามารถรักษาภาษาตนเองไว้ได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของประเพณี วัฒนธรรมของชาวมอญเกาะเกร็ด
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (19 ธันวาคม 2548). จังหวัดนนทบุรี : ข้อมูลการท่องเที่ยว.
<http://www.tat.or.th/thai/travel.place>.
- กานต์รวี จิระโกธิน. (2547). การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษา : พื้นที่ถนนพระอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง
สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- คณะกรรมการการท่องเที่ยวและการกีฬาอุตสาหกรรม. (2540). รายงานการพิจารณาศึกษา
เรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและให้เกิดศักยภาพในการแข่งขัน
ยุคการค้าเสรี. กรุงเทพฯ : (ม.ป.พ.).
- คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. (2549). สังคมและวัฒนธรรม.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- งานวิเคราะห์ นโยบายและแผน กองวิชาการและแผนงานเทศบาลนครนนทบุรี. (2547).
แผนพัฒนาเทศบาลนครนนทบุรี ประจำปี 2547. นนทบุรี.
- จังหวัดนนทบุรี. (2544). แผนพัฒนาจังหวัดนนทบุรี ปี พ.ศ.2544. นนทบุรี : (ม.ป.พ.).
- จรัญ ทองเกษม. (2546). ปรัชญา และทฤษฎีวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2545). ประวัติศาสตร์หมู่บ้านสู่ทฤษฎีสองระบบ.
สถาบันราชภัฏสุรินทร์.
- เจลีเยว ฤกษ์รุจิพิมล. (2541). มนุษย์กับสังคม. โครงการวิชาบูรณาการหมวดศึกษาทั่วไป.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชมรมสร้างสรรค์สังคม. (2541). องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด. นนทบุรี : (ม.ป.พ.).
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. (2532). ปกิณกะบทความวิชาการด้านการท่องเที่ยว.
ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณรงค์ เล็งประชา. (2541). มนุษย์กับสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ณรงค์ชัย อัครเศรณี. (2544). สภาพปัญหาและข้อเสนออธิบายการเมืองและธุรกิจเอกชน.
เอกสารประกอบการบรรยาย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ทิพาพร พิมพ์สุทธิ. (2531). ทฤษฎีการสร้างความทันสมัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2545). การเมืองกับธุรกิจ. เอกสารประกอบการบรรยาย.
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- นิคม จารุมณี. (2535). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.
กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- นิเทศ ดินณะกุล. (2544). การเปลี่ยนแปลงทางสังคม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิรนาม. (2540). เกาะเกร็ดแหล่งเครื่องปั้นดินเผา. นนทบุรี : (ม.ป.พ.).
- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2541). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลและสภาตำบล : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เอกสารประกอบการบรรยาย. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ และปรีดาวรรณ อินทวิมลศรี. (2545). แนวทางการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนเกาะเกร็ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ผ่องพันธ์ มณีรัตน์. (2521). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาชาติชาย ไบทัตทิม, พระมหาโชคชัย หยกชัย และพระมหาพนมวรรณ ปันผล. (2543). รายงานการฝึกภาคปฏิบัติ ณ ชุมชนเกาะเกร็ด หมู่ที่ 5, 6 และ 7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล. (2541). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิศาล บุญผูก. (2537). อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสุธรรม หะสิทธิ์เวช. นนทบุรี : (ม.ป.พ.).
- พัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด. (2542). ข้อมูลการท่องเที่ยวตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. นนทบุรี : พัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด.
- _____. (2544). ข้อมูลการท่องเที่ยวตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. นนทบุรี : พัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด.
- พิชัย ผกาทอง. (2547). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พิศนาลัย ไวยาการ. (2545). ความพึงพอใจของประชาชนท้องถิ่นต่อการเปลี่ยนแปลงเกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยว. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มนัส สุวรรณ. (2545). ภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : บางแนวคิดและทฤษฎี. รายงานการประชุมวิชาการประจำปี 2545. กรุงเทพฯ : สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ยศ สันตสมบัติ. (2540). มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2544). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : รายงานการวิจัยในโครงการ BRT 2544 ศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- รพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เป็น
ผลจากการท่องเที่ยว กรณีศึกษาจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). พจนานุกรมเฉลิมพระเกียรติ ฉบับ พ.ศ.2524. กรุงเทพฯ :
อักษรเจริญทัศน์.
- _____. (2530). พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับ พ.ศ.2530. กรุงเทพฯ :
อักษรเจริญทัศน์.
- รังสรรค์ ชนพรพันธุ์. (2545). วิฤตการณ์การเงินและเศรษฐกิจ การเงินไทย. กรุงเทพฯ :
เคล็ดไทย.
- วิเนจ อุทัยรัตน์. (2544). วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ฤโสพา. (มกราคม 2540). “เที่ยวเกาะเกร็ด...เกาะใหญ่ใกล้กรุง”. อสท, 37 : 7.
- สนธยา พลศรี. (2545). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์.
- สนิท สมัครการ. (2542). การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม.
(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2545). การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม.
กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สมชาย ทัดชัง และคณะ. (2547). นโยบายองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด นนทบุรี
อนุรักษ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระครูปฐมธรรมรัตน์ (อังกา) อาทิตโต
วัดศาลาแดงเหนือ. นนทบุรี : (ม.ป.พ.).
- สมบุรณ์ มีบุญ. (2543). การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนชานเมืองทางด้านสังคม เศรษฐกิจ
การเมืองและการศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สัญญาลักษณ์ ยิ้มเฟื่อง. (2548). การพัฒนาเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ
วัฒนธรรมของชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช. (2530). เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อสารเพื่อการพัฒนา. นนทบุรี :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2538). เอกสารการสอนชุดวิชามนุษย์กับสังคม หน่วยที่ 1 - 7.
(พิมพ์ปรับปรุง). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุพัตรา วิชยประเสริฐกุล. (2545). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ
เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ การวางแผนภาพและเมืองมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุเอ็ด คชเสนี. (2547). **วัฒนธรรมประเพณีมอญ**. 80 ปี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี 48 ปีสมามคมไทยรามัญ. กรุงเทพฯ : เท็คโปรโมชั่น แอนด์ แอ็ดเวอร์ไทซิ่ง.
 สถานีอนามัยตำบลเกาะเกร็ด. (2545). **เอกสารสรุปการประชุมประจำปี พ.ศ. 2544**.
 นนทบุรี : (ม.ป.พ.).
- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2534). **หลักการวิธีการศึกษาวัฒนธรรม**. นนทบุรี :
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2542). **วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภรณ์ โอเจริญ. (2541). **มอญในเมืองไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- เสรี วงศ์ไพจิตร. (2549). **แนวโน้มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ปี พ.ศ. 2548**.
 กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เสาวลักษณ์ นวเจริญกุล. (2541). **พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตอุทยานแห่งชาติไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์
 สังคมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- หวน พิณพัทธ์. (2543). **ศิลปะโบราณคดีของเกาะเกร็ดและนนทบุรี**. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2538). **มนุษย์กับวัฒนธรรม:สังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ :
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2545). **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนทัศน์และบทบาท
 ในประชาสังคม)**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา จิตรวงศ์นันท์. (2546). **การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนลำน้ำว่า
 จังหวัดน่าน**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับ
 สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภิรมย์ สีดาคำ. (2551). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- อลิสา รามโกมุท. (2547). **ประวัติศาสตร์และถิ่นฐานบ้านเรือนชาวมอญเกาะเกร็ด**.
 80 ปีศาสตราจารย์นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี. กรุงเทพฯ : เท็คโปรโมชั่น แอนด์
 แอ็ดเวอร์ไทซิ่ง.
- อุกฤษ ปัทมานันท์. (8 สิงหาคม 2544). **ธุรกิจกับสังคมไทย**. กรุงเทพฯธุรกิจ.
- เอ็ด ภิรมย์. (2543). **เกาะเกร็ด**. กรุงเทพฯ : เอ็นพี พรินติ้ง.
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2544). **ชนชั้นกลางและนักธุรกิจกับการพัฒนาประชาธิปไตย**.
 งานดี.
- Cargan, Leonard and Ballantine, Jeanne H. (1991). **Sociological Footprints**. (5th ed).
 Belmont. CA : Wadsworth.

- Davis Kingley. **Human Society**. (1967). New York : The Macmillan Co.
- Ember, Carol R. and Ember, Melvin. 1993. **Anthropology**. New Jersey : Pretige - Hall, Inc.
- Friedl, John. 1981. **The Human Portrait : Introduction to Cultural Anthropology**. New Jersey : Pretige - Hall, Inc.
- McGee, R. Jon and Warms, Richard L. (2004). **Anthropology Theory : An Introductory History**. New York : McGraw Hill, Inc.
- Melville, Herskovits J. (1960). **Economic Anthropology : A study in Comparative Economic**. New York : Alfred A. Knook.
- Scupin, Raymond and Decorse, Christopher R. (2004). **Anthropology : A Global Perspective**. New Jersey : Pearson Education, Inc.

ภาคผนวก

กรอบแนวทางการสัมภาษณ์

วิถีชีวิตชาวมอญในเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นชาวบ้านจำเป็นอย่างยิ่งต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และอย่างไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยจึงต้องจับประเด็นและทำความเข้าใจกับประเด็นการศึกษาให้ละเอียด ก่อนการสัมภาษณ์ และได้กำหนดกรอบการสัมภาษณ์ ดังนี้

วัน เดือน ปี ที่สอบถาม.....
 ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....
 ที่อยู่ บ้านเลขที่..... หมู่.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....เบอร์โทรศัพท์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. อายุ.....ปี
2. ระดับการศึกษา.....
3. สถานภาพ 1. โสด 2. สมรส 3. หย่าร้าง 4. หม้าย
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด.....คน (นับรวมผู้ให้สัมภาษณ์ด้วย)
5. อาชีพหลักของครัวเรือน.....อาชีพรอง.....

ส่วนที่ 2 วิถีชีวิตชาวมอญเกาะเกร็ด

ด้านวิถีชีวิต

1. สภาพความเป็นอยู่ดั้งเดิมเป็นแบบใด สืบทอดจนถึงปัจจุบัน

2. ผลการส่งเสริมการท่องเที่ยวบนเกาะเกร็ด ทำให้วิถีชีวิตของชาวมอญเป็นอย่างไรบ้าง มี
 การเปลี่ยนแปลงอย่างไร (ดีขึ้น/แย่ลง)

3. กระแสการพัฒนาจากภายนอก มีผลต่อวิถีชีวิตคนรุ่นเก่า และคนรุ่นใหม่ อย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

ด้านเศรษฐกิจ

1. สภาพเศรษฐกิจดั้งเดิมเป็นอย่างไร

.....
.....
.....

2. มีนักท่องเที่ยวเข้ามา ทำให้มีร้านค้า และการบริการ เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

3. รายได้ของคนในชุมชนเป็นอย่างไร ร้านค้าเป็นอย่างไร

.....
.....
.....

ด้านสังคม

1. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบใด ก่อนการส่งเสริมการท่องเที่ยว

.....
.....
.....

2. ระบบครอบครัว/เครือญาติ มีการปรับเปลี่ยนหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

3. ความเชื่อ ค่านิยม เปลี่ยนไป หรือไม่ ถ้าเปลี่ยนเป็นแบบใด คนกลุ่มใดได้รับผลกระทบมาก

.....
.....
.....

ด.ด.หญิง ดวงพร แดงเฟื่อง
นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

แบบบันทึกการสังเกต
วิถีชีวิตชาวมอญในเกาะเกร็ดท่ามกลางกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยว
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

สังเกตความสัมพันธ์ในชุมชน

กิจกรรมชุมชน.....

.....

.....

.....

.....

ลักษณะบ้านเรือนและการแต่งกาย

.....

.....

.....

อื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

ด.ต.หญิง ดวงพร แดงเฟื่อง
 นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
 มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล		ดาบตำรวจหญิงดวงพร แดงเฟื่อง
วันเดือนปีเกิด		13 กุมภาพันธ์ 2504
สถานที่เกิด		อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
ที่อยู่ปัจจุบัน		59 หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
สถานที่ทำงาน		ฝ่ายตรวจคนเข้าเมือง 1 ด่านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ แขวงราชาเทวะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โทรศัพท์/โทรสาร 0-2134 - 0316
การศึกษา	2508	ชั้นประถมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมนตรีศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพฯ
	2514	ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนธนบุรีศึกษา เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพฯ
	2518	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุวรรณฉวีวิทยา แขวงบางขุนนนท์ กรุงเทพฯ
	2520	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอำนวยการศิลป์ธนบุรี เขตหนองแขม กรุงเทพฯ
	2522	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดชลบุรี
	2524	ปริญญาตรีครุศาสตร์บัณฑิต (ศศ.บ.) วิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา
	2552	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
ประวัติการทำงาน	2525	อาจารย์พิเศษวิชาพลศึกษา โรงเรียนสวนกุหลาบนนทบุรี อาจารย์พิเศษวิชาพลศึกษา โรงเรียนราชินีบูรณะ ตำบลหนองขาหย่าง อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม อาจารย์อัตราจ้างพิเศษสอนว่ายน้ำประจำหมู่บ้านสัมมากร แขวงคลองกุ่ม เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร
	2528	พนักงานรับ-ส่งวิทยุ รับแจ้งข่าวอาชญากรรมของศูนย์วิทยุ 195 กองปราบปราม กรมตำรวจ
	2533	ดำรงตำแหน่ง พลสารองพิเศษ แผนก 1 กองกำกับการ 2 กองปราบปราม กรมตำรวจ
	2542 - ปัจจุบัน	ดำรงตำแหน่ง ผู้บังคับหมู่ ฝ่ายตรวจคนเข้าเมือง 1 ด่านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ